



QOSTANAI DARYNY. KZ

«Қостанай дарыны» өңірлік оқу-әдістемелік орталығы

№2
Сәуір, 2025



АҚПАРАТТЫҚ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ

«QOSTANAI DARYNY. KZ»

№2 (23), 2025 сәуір, Қостанай

2019 жылғы шілдеден бастап шығарылады

Журналдың құрылтайшысы: Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Қостанай дарыны» өңірлік оқу-әдістемелік орталығы» КММ

Бас редактор

Г.К. Укина, магистр

Бас редактордың орынбасары

Л.Б.Байтенова

Ақылдастар алқасы:

Н.М. Рябинина - бұқаралық-ұйымдастыру жұмыс жөніндегі директордың орынбасары

С.К. Жакибаева - әдістемелік-ұйымдастыру бөлімінің әдіскері

А.О.Каримова - әдістемелік-ұйымдастыру бөлімінің әдіскері

Журнал Қазақстан Республикасының Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің

Ақпарат комитетінде тіркелген, Нұр-Сұлтан қ.

Қайта есепке қою туралы куәлік 04.08.2022 жылғы № KZ01VPY00052876

Бастапқы есепке қою 11.07.2019, 177786-Ж

Басылым мерзімділігі – тоқсанына 1 рет.

Редакцияның мекенжайы:

110005, Қостанай қ., Я. Гашек, 1

тел: (714-2) 26-77-09, факс: 26-77-09

e-mail: kostdaryn@mail.kz

Редакцияның пікірі авторлардың пікірімен сәйкес келмеуі мүмкін.

Редакция қабылданған материалдардың стилистикалық түзету және қысқарту құқығын өзіне қалдырады.

Автор өзінің барлық құжаттық деректерін, толық тегін, атын, әкесінің атын, мекенжайын, телефонын, жұмыс орнын және атқаратын қызметін көрсетуге міндетті. Бұл біздің ынтымақтастығымызды жеңілдетеді және тиімдірек етеді.

2025 ж. 27.04. теруге тапсырылды.

Басылымға қол қойылды 2025 ж. 30.04.

Пішімі 60x88, 1/16, Шарттық. б. 8,81

Қағаз ВХИ 80 гр. Цифрлы басып шығару.

Таралымы 200 дана.

Тапсырыс №2

«Қостанай дарыны» ӨОӨО баспаханасында басылып шығарылды. Гашек көшесі, 1

тел. 39-20-58



МАЗМҰНЫ/СОДЕРЖАНИЕ

Абенова А.Б.

Қазақтың ұлттық ойындарын қосымша білім беру орталықтарында мектеп жасындағы балаларға үйретудің маңызы мен өзектілігі	4
--	---

Абишева Ж.Б.

Қазақ тілі мен қазақ әдебиеті сабағында функционалдық сауаттылықты дамыту жолдары	9
---	---

Айдарбекова А.К.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарындағы бағалау жұмысы туралы	15
--	----

Аухатова Г.Ф.

Мектеп жасына дейінгі ересек балаларға арналған «Көңілді асық» ойындары	24
---	----

Айтқұлова Г.Т., Рахметова К.М.

Жасанды интеллект білім сапасын жақсартады	29
--	----

Бексултанова Р.К.

Жеке тұлға қалыптастырудағы бағалаудың маңыздылығы	34
--	----

Божко Н.А., Картаева Н.А.

Возможности межпредметной интеграции на уроках естествознания	40
---	----

Бимурзин К.У.

Гандбол в школе – веселье, азарт и здоровье	48
---	----

Болтушенко К.А.

Роль географии в воспитании экологического сознания школьников	51
--	----

Горкеева А.А.

Новый взгляд на домашнее задание: от копирования к творчеству	56
---	----

Ергалиева М.Т.

Нәтижеге бағытталған зерттеулердің тиімділігі	62
---	----

Жакибаева С.К.

Мәтінмен жұмыс - оқу сауаттылығының негізі	67
--	----

Жаппасбаева Б.Б., Дарбаева К.Ж.

«Сабақты зерттеу» әдісі – кәсіби біліктілік негізі	71
--	----

Жолмағамбет М.Ж.

Химиялық кинетика және катализдерді тиімді оқытудың әдістері	76
--	----

Жукова Н.В.

Коррекция нарушений речи обучающихся младшего школьного возраста через игру	83
---	----

Искенова А.Е., Едигенова З.С.

Тренды в образовании: современные вызовы и перспективы в преподавании русскому языку и литературе	88
---	----



Кандалина Т.В.

Особенные подходы к формированию вокально – хоровых навыков на уроках музыки 93

Құпарев А.А.

Домашние задания в физической культуре: инновационные подходы и их влияние на мотивацию обучающихся 99

Мащенко Е.В.

Тьюторское сопровождение в школьном образовании 104

Омарова Г.Б.

Развитие стрессоустойчивости у одаренных школьников на этапе подготовки к олимпиадам 109

Сергазина З.Д.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқу сауаттылығын дамыту әдістері ... 114

Терновая О.В.

Моделирование учебно-проектной деятельности на примере Костанайского строительного колледжа 118

Уристимбаева Л.М.

Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру - білім сапасын жетілдірудің негізгі бағдары 124

Шакимова А.Т.

Современные технологии на уроках русского языка и литературы как средство повышения качества образования 128



ҚАЗАҚТЫҢ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРЫН ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ОРТАЛЫҚТАРЫНДА МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ БАЛАЛАРҒА ҮЙРЕТУДІҢ МАҢЫЗЫ МЕН ӨЗЕКТІЛІГІ

*Абенова Асемнур Бакытбековна,
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Рудный қаласы білім бөлімінің
балалар тәрбиелеу-сауықтыру кешені» КММ
дене шынықтыру жөніндегі спорт нұсқаушысы*

Қазақтың ұлттық ойындары – халқымыздың байырғы мәдени мұрасы мен дәстүрінің бір бөлігі. Бұл ойындар бала тәрбиесінің құралы ретінде ғасырлар бойы қалыптасып, ұрпақтан-ұрпаққа жеткен. Мектеп жасындағы балаларға ұлттық ойындарды үйрету – олардың физикалық, зияткерлік және рухани дамуына оң ықпал етеді. Бұл ойындар баланың денсаулығы мен рухани дамуын жетілдіріп қана қоймай, оның ұлттық болмысын қалыптастыруға ықпал етеді.

Ұлттық ойындар тек уақыт өткізуге арналған қызықты әрекет емес, сонымен қатар тәрбиелік мәні терең дүниетанымдық құрал. Қазіргі таңда қосымша білім беру орталықтарында қазақтың ұлттық ойындарын үйрету – баланың рухани және физикалық дамуына, ұлттық мәдениетті сақтап, оны ұрпақтан-ұрпаққа жеткізуге ықпал ететін маңызды тетік.

Қазақ халқының мәдениеті мен салт-дәстүрі ғасырлар бойы ұрпақтан-ұрпаққа жетіп, бүгінгі күнге дейін сақталып келеді. Сол мәдениеттің бірегей қазынасы – ұлттық ойындар. Ұлттық ойындар – жас жеткіншектердің ойын-сауық құралы ғана емес, ұлттың тәрбие жүйесіндегі маңызды элемент. Ойындар арқылы ұрпақтың санасына ұлттық құндылықтар сіңіріліп, олардың рухани, зияткерлік және физикалық дамуы қамтамасыз етілген.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде ұлттық ойындардың рөлін қайта қарастыру, оларды мектептен тыс білім беру бағдарламаларына енгізу өзекті мәселеге айналып отыр. Ұлттық ойындар – оқушыларды тәрбиелеудің және оларды қоғамның толыққанды мүшесі ретінде қалыптастырудың тиімді құралы. Қазақтың ұлттық ойындарын мектеп



жасындағы балаларға қосымша білім беру орталықтарында үйретудің маңызы зор.

Қазақ халқының ұлттық ойындары ғасырлар бойы қалыптасып, тәрбиелік маңызға ие болған. Олар арқылы балалар ерте жастан өмірге бейімделген, жауапкершілік пен еңбексүйгіштік қасиеттерді бойына сіңірген. Мысалы, «Қыз қуу» – ер балалар мен қыз балалардың жылдамдығы мен ептілігін арттырса, «Тоғызқұмалақ» – логикалық ойлауға үйреткен, «Бәйге» – батылдық, шыдамдылық пен төзімділікке баулыған, «Бес асық» ойыны балалардың шапшаңдық, ептілік, тепе-теңдік секілді дене қабілеттерін жетілдіруге үлкен ықпал жасайды [1].

Ұлттық ойындарды басқа қырынан зерттегенде, балалардың бойында ұжымдық және жеке қасиеттерді дамытуға бағытталған екендігі анықталған. Олар ұрпақтың өзара ынтымақтастықта өмір сүруіне және ортақ құндылықтарды ұғынуына көмектескен. Қазақтың ұлттық ойындары баланың жас ерекшелігі мен физикалық мүмкіндіктеріне қарай бөлінеді.

- Қимыл-қозғалыс ойындары: «Аударыспақ», «Көкпар», «Бәйге».
- Логикалық және зияткерлік ойындар: «Тоғызқұмалақ», «Хан талапай».
- Рухани-мәдени ойындар: «Алтыбақан», «Арқан тарту». Бұл ойындар әртүрлі аспектілерде дамуды қамтамасыз етеді, сонымен қатар ұлттық дәстүр мен мәдениеттің байлығын көрсетеді.

Қосымша білім беру орталықтары балалардың негізгі мектептегі білімінен тыс уақытты тиімді пайдалануға мүмкіндік береді. Мұндай орталықтарда балалардың жеке қызығушылықтары мен таланттарын дамытуға көңіл бөлінеді. Ұлттық ойындарды осы жүйеге енгізу балалардың рухани дамуына, ұлттық құндылықтарға деген қызығушылығын арттыруға, дене тәрбиесіне оң ықпал етуге жағдай жасайды. Ұлттық ойындар арқылы балалар өз халқының тарихын, дәстүрлерін, мәдениетін терең түсінеді. Мәселен, «Көкпар» ойыны ер балаларды батылдыққа, қайсарлыққа тәрбиелесе, «Айгөлек» секілді ойындар қыз балаларды инабаттылық пен нәзіктікке баулиды [2].

Ойындар сан алуан түрлеріне қарай бірнеше топтарға бөлінген. Олардың қатарында дене қасиеттеріне әсер ететін ойын түрлері де аз емес. Ұлттық ойындардың физикалық белсенділікке негізделген түрлері балалардың денсаулығына оң әсер етеді. Бұл ойындар



бұлшықет тонусын арттырады, қозғалыс үйлесімділігін дамытады, балаларды салауатты өмір салтына үйретеді.

Логикалық және зияткерлік дамуға әсері. Ойындар қатарында логикалық ойлау қабілетін арттыратын, жетілдіретін ойын түрлері де маңызды орын алады. Мысалы, «Тоғызқұмалақ» ойыны математикаға бейімділікті арттырып, жүйелі ойлауға баулиды.

Қазіргі білім беру жүйесінде заманауи технологиялар маңызды рөл атқарады және олар күннен-күнге қарқынды даму барысында. Қосымша білім беру орталықтарында мектеп жасындағы балаларға ойындарды үйрету барысында мультимедиялық ресурстарды, виртуалды тренажерлерді, ойынның ережелерін бейнелейтін анимациялық материалдар қолданылуы мүмкін. Интерактивті дидактикалық көмекшілер тақырыптарды терең түсінуге, тез үйренуге ықпал жасайды. Оқыту мен үйрету барысында, балаларға ұлттық ойындарды үйретуде тәжірибелік сабақтар мен арнайы шеберлік сағаттарын ұйымдастыру тиімді. Бұл тәсіл арқылы олар ойын ережелерін іс жүзінде меңгеріп, белсенді қатыса алады [3].

Тақырыпты қорытындылаған кезінде немесе меңгерілген ақпараттар жеткілікті болған сәтте, белгілі ойын түрі бойынша немесе арнайы сайыстар мен турнирлер өткізу олардың қызығушылығын арттырып, жеңіске деген талпынысын оятады. Сонымен қатар ойынның тарихын баяндау арқылы балалардың ұлттық сана-сезімін нығайтуға болады. Мысалы, «Көкпар» ойынын үйрету барысында оның батырлық пен қайсарлықтың символы екендігі түсіндіріледі, сол арқылы балалардың елестету, сезіну сынды қабілеттермен ойынды тез меңгере алады.

Қазіргі жаһандану дәуірінде ұлттық құндылықтарды сақтау маңызды. Қазақтың ұлттық ойындарын үйрету арқылы біз ұлттық мәдениетімізді жаңғыртып, оны ұрпақтар сабақтастығы арқылы сақтай аламыз. Жас ұрпақтың патриоттық тәрбиесінде ұлттық ойындар балалардың туған еліне, жеріне деген сүйіспеншілік сезімін арттырып, олардың патриоттық рухын көтереді. Тарих пен заман талабына сай икемдеу жасай отырып, ұлттық ойындарды заманға сай қайта жаңғыртып, оларды заманауи әдіс-тәсілдер арқылы оқыту-олардың өзектілігін арттырады. Қосымша білім беру орталықтары балалардың мектептегі білімінен тыс, шығармашылық және



физикалық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Мұндай орталықтарда ұлттық ойындарды үйрету балалардың бос уақытын тиімді пайдалануға, ұлттық мәдениетке қызығушылығын арттыруға, дене тәрбиесін кешенді түрде жүргізуге көмектеседі.

Қосымша білім беру орталықтарында тәжірибелік сабақтардың көп болуы ойын түрлерін, ережелерін тәжірибеде үйренуге ықпал етеді. Ал ойын турнирлерін өткізу, балалар арасында жарыстар ұйымдастыру арқылы олардың қызығушылығын арттыруға болады. Сабақты тереңнен зерттеу үшін ұлттық ойындарды заманауи технологиялармен үйлестіру, яғни бейнематериалдар мен анимациялар ойын ережелерін түсіндіруді жеңілдетеді [4].

Ұлттық ойындарды дене шынықтырудан тыс оқыту дене шынықтыру сабақтарынан тыс қосымша білім беру орталықтарында ұлттық ойындарды енгізу балалардың қызығушылығын арттырады. Бұл оларға тек мектеп қабырғасында ғана емес, бос уақытында да ұлттық құндылықтарды үйренуге мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, қазақтың ұлттық ойындарын мектеп жасындағы балаларға қосымша білім беру орталықтарында үйрету – бұл ұлттық құндылықтарды сақтап, жаңа ұрпаққа жеткізудің ең тиімді жолдарының бірі. Ұлттық ойындар арқылы балалардың денсаулығы нығайып, ой-өрісі дамып қана қоймай, олар өз халқының мәдениетін терең түсініп, құрметтеуді үйренеді. Сондықтан мұндай бастамаларды жан-жақты қолдап, дамыту қажет. Ұлттық ойындарды оқу бағдарламасына енгізу, оларды насихаттау және үйрету арқылы біз халқымыздың рухани байлығын сақтап, оны болашақ ұрпаққа жеткізе аламыз. Оған қоса, ұлттық ойындарды балалардың тәрбиесіне енгізу – олардың тұлғалық қалыптасуына, ұлттық бірегейлікті сақтауға, және ұлттың рухани жаңғыруына үлкен үлес қосатын қадам [5].

Қазақтың ұлттық ойындарын мектеп жасындағы балаларға қосымша білім беру орталықтарында үйрету – олардың жан-жақты дамуына, ұлттық рухта тәрбиеленуіне үлкен ықпал етеді. Бұл жұмыс ұлттық мәдениетті сақтауға және оны болашақ ұрпаққа көркем түрде жеткізуге көмектеседі. Сондықтан мұндай бастамаларды қолдап, дамыту маңызды. Мектеп жасындағы балаларға қосымша білім беру орталықтарында қазақтың ұлттық ойындарын үйрету – олардың



рухани, физикалық және зияткерлік дамуына айрықша әсер ететін маңызды қадам. Бұл ойындар балалардың бойында ұлттық құндылықтарға деген құрметті қалыптастырып, олардың қоғамның саналы, тәрбиелі және білімді азаматы болып өсуіне ықпал етеді.

Ойындарды тек балалар үшін емес, бүкіл ұлт үшін сақтап, дамыту – біздің ортақ міндетіміз. Ұлттық ойындар арқылы жас ұрпақ қазақтың рухани байлығын сезініп, ұлттық бірегейлікті сақтай алады. Сондықтан қосымша білім беру жүйесінде ұлттық ойындарды кеңінен насихаттап, жүйелі түрде үйрету – ел болашағына салынған үлкен инвестиция.

Мектеп жасындағы балалар үшін ұлттық ойындардың тәрбиелік, дене шынықтыру және рухани-мәдени маңызы ерекше. Бұл ойындар балаларды тек физикалық тұрғыдан дамытып қана қоймай, олардың ұлттық құндылықтарды бойларына сіңіруіне көмектеседі. Қосымша білім беру орталықтарында ұлттық ойындарды енгізу арқылы біз балалардың жан-жақты дамуына ықпал етіп, олардың бос уақытын тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береміз. Ұлттық ойындарды сақтау, дамыту және келер ұрпаққа жеткізу – ұлттық болмысымызды сақтаудың басты кепілі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қасымбекова А.Ж. Қазақтың ұлттық ойындарының тәрбиелік мәні. Алматы: «Қазақ университеті» баспасы. 2019 ж.
2. Сағындықова Қ.А. Мектеп жасындағы балалардың дене тәрбиесінде ұлттық ойындардың орны. Нұр-Сұлтан: «Фолиант» баспасы. 2020 ж.
3. Әлімбаев М.Т. Ұлттық ойындар арқылы тұлғаны қалыптастыру. Тәрбие мәселелері жөніндегі ғылыми журнал. 2018 ж.
4. Жұмағұлов Б.С. Қазақтың қимыл-қозғалыс ойындары: тарихи және әдістемелік негіздер. Шымкент: «Өрлеу» баспасы. 2021 ж.
5. Тәжібаев Т.Т. Ұлттық ойындардың балалар денсаулығына тигізетін ықпалы. «Қазақ педагогикасы мен психологиясы» журнал



ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУ ЖОЛДАРЫ

*Абишева Жанаргуль Бауржанкызы,
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Арқалық қаласы білім бөлімінің
А. Майкөтов атындағы негізгі орта мектебі» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі*

Еліміздің болашағы келешек жас ұрпақтың қолында. Өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін мұғалім алдындағы болашағына сапалы, әрі заман талабына сай білім беруі қажет екендігін естен шығармаған жөн. Қазіргі таңда әр тұлғаның басты қаруы - білімі. Тек қана теориялық білім емес, ал сол білімді өмірлік жағдайларда орынды қолдана білу дағдысы, яғни функционалдық сауаттылық басты орында. Еліміз тарапынан білім саласының дамуына бар жағдай жасалып жатқан кезде мұғалімнің де атқарар міндеті көп. Ең алдымен функционалдық сауаттылық дегеніміз не?

Функционалдық сауаттылық - тілдік тұлғаның әлеуметтік-қоғамдық ортада сөйлесім әрекетінің түрлерін (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым, тілдесім) өзінің мақсатына қарай еркін қолдана алу мүмкіндіктерінің қалыптасқан жүйесі.

Функционалды сауатты адамның негізгі сипаттары:

- білім мен дағдыларды іс жүзінде қолдана білу;
- жаңа жағдайларға бейімделу қабілеті;
- ойлаудың икемділігі;
- жауапкершілік және еркіндік;
- өзін-өзі дамытуға үнемі ұмтылу.

Қазақ тілі мен әдебиетіндегі функционалдық сауаттылық ережелер мен фактілерді білу ғана емес, сонымен қатар практикалық мәселелерді шешу, тиімді қарым-қатынас, сыни ойлау, өзін-өзі дамыту үшін қолдана білу.

Қазақ тілі мен әдебиетіндегі функционалдық сауаттылықтың негізгі аспектілері:



Оқу: мәтінді түсіну: әр түрлі мәтіндерден (көркем, публицистикалық) ақпарат алу, негізгі ойды анықтау, құрылымы мен стилистикалық ерекшеліктерін талдау.

Сыни оқу: ақпараттың дұрыстығын бағалай білу, авторлық позицияны анықтау, өз пікірін қалыптастыру.

Хат: әр түрлі жанрдағы мәтіндерді құру: коммуникативті тапсырмаға сәйкес хаттар, мәлімдемелер, хабарламалар, эсселер, мақалалар, пікірлер жаза білу; әдеби тіл нормаларын сақтау: орфография, пунктуация, грамматика, стилистика.

Сөйлеу: өз ойларыңыз бен идеяларыңызды нақты және қисынды түрде жеткізе білу; диалог жүргізу және пікірталастарға қатысу; көпшілік алдында сөйлеу.

Тыңдау: мұғалімнің берген ақпаратын мұқият тыңдай алу; ауызша сөйлеуді түсіну: ақпаратты есту арқылы қабылдай білу, ең бастысы, қорытынды жасау.

Әдебиеттану құзыреті: негізгі әдеби бағыттарды, жанрларды, шығармаларды білу; әдеби мәтіндерді талдау және түсіндіру; әдеби білімді өмірдің әртүрлі салаларында қолдана білу.

Тәжірибемді саралай келе, оқушылардың бойында төмендегідей қиындықтар туындады:

- оқушылардың тіл байлықтарының төмендігінен ойларын анық жеткізе алмауы;
- өз ойларын дәлелдей алмауы;
- күнделікті өмірмен байланыстырып, өз көзқарастарын білдірмеу.

Бұл дегеніміздің өзі функционалдық сауаттылықты арттыру жолдарын қарастырып, жүйелі жұмыс жоспарын құруға алып келді.

Оқушыларыммен жұмысымның алға басуы үшін төмендегідей сызба бойынша жұмысымды жоспарладым. Жұмысты жоспарлау барысында оқушыларға арналған тапсырмаларды құрастыру, тапсырманың сапасын талдау, өзгерістер енгізу, тапсырманы қолдану сияқты жұмыстар күнделікті сабақта жүргізіліп жатты. Бірақ, ең басты мәселе және жіберілген басты қателік жүргізілген жұмыстың нәтижесі жүйелі талданып отырылмады. Жұмысымды бақылай келе, әр оқушының қажеттілігін ескере отырып, әр сабақтан кейін жоспарланған тапсырмалардың орындалуына талдау жасап отырдым. Соның нәтижесінде әр оқушыны жақын арадағы даму



аймағына жеткізу мақсатында қолдау көрсетіліп отырылды.



1- сурет (жұмысты жоспарлау)

Осы аталған кедергілерді қалай жоямын деген сұрақ туындады. Функционалдық сауаттылықты арттыруда диалогтік оқыту өте тиімді болады деген шешімге келдім. Себебі, оқытудағы жаңа әдіс-тәсілдердің бірі - диалогтік оқыту. Диалогтік оқыту дегеніміз - оқушы мен мұғалім, оқушы мен оқушы арасындағы сұрақ-жауап, сұхбат, пікірталас, әңгіме, топтық талқылаулар. Диалог - оқушылар мұғаліммен және басқа оқушылармен белсенді қарым-қатынас жасайтын маңызды құрал. Оқушыларға диалог арқылы білім алуға мүмкіндік берілгенде, олардың өзіндік жеке түсініктері қалыптасады. Балалардың әрбір сабақтағы іс-әрекетін бағалау үшін диалогтық қарым - қатынас өте қажет.

Диалог әдісін қолдана отырып мәтінді талқылау, әңгімені бірлесіп құру, рөлдік ойын ұйымдастыру арқылы білім алуда. Әрбір сабақта оқушыларға сұрақтар қою арқылы тақырып бойынша өз ойларын айтуға мүмкіндік беріледі. Диалог арқылы оқушылар өз ойларын дәлелдеуге тырысады. Олар бір-бірімен қарым-қатынас жасау арқылы ойлау қабілеттері де, ауызекі сөйлеу тілі де біршама жақсарды. Қызығушылығын оятып, оқушылардың диалогтік оқыту дағдыларын дамыту үшін әлеуметтік-сындарлы тәсілдер негізінде оқу үдерісінің қалай жүретінін және тақырыпты өз бетінше қалай меңгеретінін түсінуге мүмкіндік туғызу қажет. Диалог арқылы



оқытуды дамытуда оқушы мен оқушы және мұғалім мен оқушы арасындағы сұхбаттасу, пікір алмасу жүріп, шәкірттердің өзіндік ой-пікірі жүйеленеді [1, 34 б.] Нәтижесінде оқушылардың бір-бірімен пікір алмасу, ойларын дәлелді жүргізу жұмыстары өз мәнінде жүріп жатады.

Жоғарыда келтірілген ғылыми дәлелдемелерді басшылыққа ала отырып, мен де өз тәжірибеме диалогтік оқыту әдіс-тәсілдерін күнделікті сабақ жоспарына енгіздім. Мысалы: «Броундық қозғалыс»; «Еркін микрофон»; «Ақылды микрофон»; «Белгілі тақырыпта диалог құру» сияқты әдіс-тәсілдер қолданылды.

Осының нәтижесінде оқушылар келесідей жетістікке жетті:

- оқушылар тақырып бойынша және сындарлы сөйлеуге ынталанды;
- оқушылар бір-бірін тыңдауға үйреніп, басқа оқушылардың идеяларын құрметтеп және бағалауға дағдыланды;
- оқушылар сыни тұрғыдан ойлауға дағдыланды.

Сонымен қатар қазақ тілі мен әдебиеті пәні бойынша функционалдық сауаттылықты қалай дамытуға болады?

- оқытудың белсенді әдістерін қолдану: жобалық іс-шаралар, пікірталастар, рөлдік ойындар, case-study;
- қазақ тілі мен әдебиетін басқа да пәндермен біріктіру;
- ақпараттық технологияларды қолдану;
- сыни ойлауды дамыту;
- өзін-өзі тәрбиелеу дағдыларын қалыптастыру;
- түпнұсқалық материалдарды (газеттер, журналдар, интернет-ресурстар) пайдалану.

Жоғарыда айтылғандардан басқа, функционалды сауаттылықты дамыту үшін қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында қолдануға болатын бірқатар қызықты және тиімді әдістер бар:

1. Ақпаратты талдау әдістері:

- кластерлер мен ақыл-ой карталары: ақпаратты бөлуге, әртүрлі ұғымдар арасында байланыс орнатуға көмектеседі;
- SWOT талдауы: зерттелетін материалға немесе әдеби кейіпкерге қатысты күшті және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін бағалау;
- Венн диаграммасы: әртүрлі құбылыстарды немесе әдеби



шығармаларды салыстыру.

2. Сөйлеуді дамыту әдістері:

- әдеби кейіпкерлер атынан диалогтар мен монологтар құрастыру;
- оқылған шығармаларға пікірлер, шолулар, эсселер жазу;
- әдеби викториналар мен байқауларға қатысу.

3. Оқу сауаттылығын дамыту әдістері:

- ажыратып оқу: оқушылар шеттерге белгілер қояды, кілт сөздер мен сөз тіркестерін бөлектейді, мәтінге сұрақтар қояды;
- тоқтатып оқу: мұғалім мәтінді оқуды негізгі нүктелерде тоқтатады және оқылған мәтінді түсіну үшін сұрақтар қояды;
- буктрейлерлер: кітап туралы әңгімелейтін және оқырмандарды қызықтыратын қысқа бейнелер жасау.

4. Медиа сауаттылықты қалыптастыру әдістері:

- жаңалықтар мен жарнамалық материалдарды талдау: мақсатты аудиторияны, авторлық позицияны, манипуляция әдістерін анықтау;
- өзіңіздің медиа өнімдеріңізді жасау: газеттер, журналдар, түрлі қызықты бейнелер.

5. Коммуникативтік дағдыларды дамыту әдістері:

- жұптық және топтық тапсырмаларды орындау: оқушылар бір-бірін тыңдауға, өз пікірлерін айтуға, топпен жұмыс жасауға үйренеді;
- презентациялар мен көпшілік алдында сөйлеу: оқушылар аудитория алдында ақпаратты сауатты және сенімді түрде жеткізуге үйренеді.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында функционалдық сауаттылықты дамыту үшін оқушыларды белсенді қатыстыруға және білімді практикада қолдануға бағытталған көптеген әдістер бар. Міне, олардың кейбіреулері:

1. Оқытудың белсенді әдістері.

Жобалау қызметі: оқушылар нақты өмірлік жағдайларда білім мен дағдыларды қолдануды қажет ететін жобалармен жұмыс істейді.

Зерттеу қызметі: оқушылар тақырыпты өз бетінше зерттейді, әртүрлі көздерден алынған ақпаратты талдайды, қорытынды жасайды.

Проблемалық оқыту: оқушылар өз білімдері мен дағдыларын қолдана отырып, мәселені шешуге шақырылады.

Case-study: қоғамдағы нақты жағдайларды талдау.



Пікірталастар: оқушылар өз көзқарастарын дәлелдеуді, басқалардың пікірлерін ескеруді үйренеді.

2. Оқытудың интерактивті әдістері.

Рөлдік ойындар: оқушылар әртүрлі жағдайларда бірнеше рөлдерге енеді. Мысалы, сұхбат, кездесу.

Ойындар: материалды бекіту және қарым-қатынас дағдыларын дамыту үшін әртүрлі ойындарды пайдалану.

Ақпараттық технологияларды қолдану: интерактивті жаттығулармен жұмыс, презентациялар, бейнероликтер жасау.

3. Сыни ойлауды дамыту әдістері.

Әртүрлі мәтіндермен жұмыс: көркем, публицистикалық, т.б.

Мәтіндерді талдау және түсіндіру: негізгі ойды, авторлық позицияны, стилистикалық ерекшеліктерді анықтау.

Өз пікірін қалыптастыру және оны дәлелдеу.

Ақпараттың дұрыстығын бағалау.

4. Шығармашылық қабілеттерді дамыту әдістері:

- әртүрлі жанрдағы шығармашылық жұмыстарды жазу: шығармалар, эсселер, өлеңдер, әңгімелер;
- әдеби байқауларға қатысу;
- әдебиет бойынша жобалар құру: сахналау, иллюстрациялар, бейнероликтер [2].

Қорытындылай келе, қазақ тілі мен әдебиеті пәні бойынша функционалдық сауаттылықты дамыту - қазіргі білім берудің маңызды міндеті болып табылады. Бұл оқушыларды ақпаратқа толы қоғамда табысты өмір сүруге дайындауға мүмкіндік береді. Әдістерді таңдау сабақтың нақты мақсаттары мен міндеттеріне, оқушылардың жасына және дайындық деңгейіне байланысты екенін есте ұстаған жөн. Сонымен қатар функционалдық сауаттылықты дамыту үшін сабақтарда шығармашылық, ынтымақтастық және өзара сыйластық атмосферасын құру маңызды. Жалпы, қазақ тілі мен әдебиетіндегі функционалдық сауаттылық қазіргі әлемде табысты өмір сүрудің қажетті шарты болып табылады. Мұғалім тарапынан заман талабына сай білім беру маңызды. Қазақ тілі мен әдебиетіндегі функционалдық сауаттылық қазіргі адам білімінің ажырамас бөлігі болып табылады. Оның дамуы оқушылардың нақты өмірде білім мен дағдыларды қолдана білуін қалыптастыруға бағытталған әртүрлі әдістер мен



технологияларды қолдануды талап етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Мектептегі мұғалім көшбасшылығы» Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілікті арттыру бағдарламасы аясында мұғалімге арналған нұсқаулық. - Астана. - 2016. - 34 б.

2. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі нұсқаулық.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДАҒЫ БАҒАЛАУ ЖҰМЫСЫ ТУРАЛЫ

*Айдарбекова Алтын Кайыржановна,
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай дарыны» өңірлік оқу-әдістемелік
орталығының әдіскері*

Бүгінгі таңда білім саласының алдында білімді, бәсекеге қабілеті бар, шығармашыл, дербес ойлай алатын, ізденімпаз, білімі мен білігі негізінде сауатты іс-әрекет ете алатын, функционалды сауатты жеке тұлға қалыптастыру міндеті тұр. Қоғамның дамуына байланысты осыған орай мектеп жүйесіндегі білім беруші ұстаздарға қойылып отырған міндеттің де талаптары жоғары болып табылады. Мектептегі оқу үрдісінің негізгі мақсаты - баланың білім игеру кезінде ойлау қабілетін қалыптастыру және сол арқылы таным әрекетін белсендіріп, шығармашылық қабілеттерін дамыту. Осы міндетті жүзеге асыру - баланың білім игеру кезінде өзіндік іс-әрекеттері мен ізденуін белсендіріп, шығармашылық қабілетін дамыту арқылы іске асады. Бұл іс-әрекет ұстаздың педагогикалық шеберлігі мен тиімді технологияларының негізінде жүргізіледі. Білім алушы әрекетін ынталандырып отыру үшін мектеп жүйесінде бағалау үлкен рөл атқарады. Осы әрекетке баға беруші ұстаз сабақ барысында



«Қалай? Қайтіп? Қандай жолмен?» деген сұрақтарға жауап іздей отырып, өз тәжірибелерінде қолдана алуда.

Әр педагог бүгінгі таңда бағалау – оқу процесіндегі білім мен сапа көрсеткіші екенін түсіне отырып, бағалаудың түрлері мен даму тарихын, оқу сапасы өлшеміндегі жаңаша бағалау үдерісін, бағалау принциптерін, бағалауға арналған тапсырманы құрастыру және саралаудың маңыздылығын тереңнен зерделегені дұрыс. Қазіргі білім беру саласында оқытудың әлемдегі озық технологияларын меңгеріп, сауатты, жан-жақты маман болуы құба-құп. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үдерісін тиімді дамытуына көмектеседі.

Бағалау деген не? Бағалау не үшін керек? Осыдан бірнеше жыл бұрын «бағалау ынталандыру үшін керек пе, әлде жазалау үшін керек пе?» деген сұрақтар білім саласында толассыз болатын еді. Әрине, ең әуелгі кезекте бағалау білімнің сапасын анықтау үшін қажет. Білім алушылардың белсенді жұмыс істеуге және өзін-өзі дамытуға ынталандыру үшін бағалау процесі объективті және әділ болуы керек. Сондай-ақ, әр білім алушының жеке ерекшеліктерін ескеру және қолайлы оқу ортасын құру үшін тиісті бағалау әдістерін ұсыну маңызды. Тек осы жағдайда ғана жоғары сапалы білім мен табысты оқуына кепілдік беруге болады. Білім алушылардың білімі мен тәртібін ұпаймен бағалау жүйесі XVI-XVII ғасырлардағы Иезуит мектептерінен бастау алады. Алғашқы үш балдық бағалау жүйесі Германиядағы орта ғасырлық мектептерде пайда болды. Әрбір ұпай сыныптағы басқа білім алушылар арасындағы разрядты, орнын (оқу үлгерімі бойынша) көрсетеді (1 - үздік, 2 - орташа, 3 - ең нашар). Демек, бастапқыда бірлік ең жоғарғы белгінің мағынасына ие болды. Бірте-бірте бағалау монотонды және қысқа бола бастады. Оны сандық жүйе көбірек алмастырды. Одан кейінгі уақытта ұпайлық жүйе төңірегінде қызу пікірталастар болды. Бірнеше жақтаушылар ұпайлар мұғалімдерге білім алушылардың оқуын тез және оңай бағалауға мүмкіндік беретінін атап өте отырып, олардың барысын бақылауға да айрықша мүмкіндік береді деп тұжырымдады. 1932 жылы әр білім алушының білімін жүйелі түрде есепке алу принципі



қалпына келтірілді, 1935 жылы ауызша бағалау («өте жақсы», «жақсы», «қанағаттанарлық», «жаман», «өте нашар») арқылы сараланған бес балдық бағалау жүйесі енгізілді, 1944 жылы сандық-бес балдық жүйе рейтингі енгізілді. Бұл білім алушылардың үлгерімі мен мінез-құлқын неғұрлым нақты бағалау, білім сапасына қойылатын талаптарды арттыру мақсатында жасалып жатқаны айтылды. Біздің еліміздің білім беру жүйесін 50-жылдардың соңы 60-жылдардың басында белгілі бір түрлендіру және ізгілендіру жағдайында, бір жағынан, мектеп білім алушыларын бағалаудың қалыптасқан тәжірбиесіне, ең алдымен, оның авторитарлық сипатына байланысты сын күшейді, ал екінші жағынан, нәтижелі ізденіс басталды.

XX ғасырдың 60-90 жылдары дәстүрлі сынып - сабақ жүйесі аясында азды-көпті дәрежеде қолданылған ұпайлық бағаны жаңғырту мен ізгілендірудің үш негізгі тәсілі болды. Сабақтағы білім алушы әрекетінің барлық түрлерін жиынтықта бағалау оған бастапқы, мүмкін сәтсіз жауапты түзетуге мүмкіндік беру ұсынылды. Бұл тәсіл сөзсіз ынталандырушы рөл атқарды, мектеп білім алушыларының танымдық қызығушылығын арттырды және бағаның жағымсыз жақтарын айтарлықтай бейтараптандырды. 1990 жылдары әртүрлі оқу орындары мектеп оқушыларының танымдық іс-әрекетін бағалаудың жаңа тәсілдерін тәжірбие жүзінде сынай бастады. Олар модульдік бағалау жүйесі ретінде белгілі бес балдық жүйеден көп балдық жүйеге (100-ден 1000-ға дейін) көшуден тұрды. Оның мәні әрбір тапсырманың күрделілігіне, өзіндік ерекшелігіне, шығармашылық қабілетіне қарай белгілі, пропорционалды өсетін шкала бойынша бағалануында болды. 90-жылдардың аяғында АҚШ-та кең таралған білімді бағалау тәсілдері қолданыла бастады [1]. Бұл жүйе «оқу портфолиосы» деп аталды. Оның мәні білім алушының оқу-танымдық іс-әрекетінің үлгілерін, сондай-ақ сыртқы көздерден (мұғалімдерден, сыныптастарынан, ата-аналардан, жұртшылықтан және т.б.) тиісті ақпараттық материалдарды жинақтау, іріктеу және талдаудың ұйымдастырылуында. Осының негізінде білім алушылардың дайындық деңгейін жан-жақты сандық және сапалық бағалау және оқу процесін одан әрі түзету жүзеге асырылды.



Критериялық бағалау жүйесі Филиппин, Сингапур, Жапония, Франция, Финляндия сынды дамыған елдер де пайдаланылады. Бұл бағалау жүйесінің артықшылығы, баланың ойлау қабілетін дамытып, ғылыммен айналысуына ықыласын туғызады. Қалыптастырушы бағалау күнделікті оқыту мен оқу үдерісінің ажырамас бөлігі болып табылады және тоқсан бойы жүйелі түрде өткізіледі. Қалыптастырушы бағалау үздіксіз жүргізіле отырып, оқушылар мен мұғалім арасындағы кері байланысты қамтамасыз етеді және балл не баға қоймастан оқу үдерісін түзетіп отыруға мүмкіндік береді [2].

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні негізінде қолданылатын бағалаудың түрлері, шарттары мен жолдарын жан-жақты қарастыра отырып, оның тиімділігін айқындап алу қажеттілігі - өзекті болмақ. Мақсаты: қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында бағалаудың технологияларын жүйелей отырып, оның тиімділігі, жолдары, түрлері, шарттарын ұсыну. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында қолданылатын бағалау технологияларының тиімділігін қарастыру. Бағалау технологияларын дескрипторға негіздеп, тапсырмаларды топтастырып, нәтижеге бағытталған жұмыстар жүргізу. Эссе мен оқу сауаттылығына құрастырылған тапсырмалар мен олардың бағалау жолдарын жүйелеу. Міндеттері: бағалаудың пайда болу кезеңдері жайлы мәлімет беру. Бағалауға арналған дескрипторға негізделген тапсырмалар құрастыру.

Бағалауға арналған тапсырманы құрастыру және саралаудың маңыздылығы:

Сабақтағы әдіс-тәсілдер білім алушылардың меңгеру, түсіну және қабылдау процесін дамыту үшін арнайы жүйелер және тәсілдерді қамтамасыз етуге көмектеседі. Білім алушылардың мағлұматтық құнын арттыру, оларды дамыту мен іске қол қоюға ынтымақ көрсету үшін түрлі әдіс-тәсілдер ұсынылады. Оқытушылар әдіс-тәсілдерді қолданып, оқушыларды меңгерту үшін интерактивті және үйретулі әдіс-тәсілдерді қолданады. Оқыту процесінің тиімділігін арттыру үшін оқушылардың сабаққа ынтымақтастығын қамтамасыз ету мақсатында сабақтағы әдіс-тәсілдерді дамыту маңызды рөл атқарады.

Пәндегі тапсырманы оқулықтан тыс құрастыру жүйеге алынса, ең бірінші кезекте білім алушылардың жас ерекшеліктері,



тапсырманы орындау қабілеттері мен үлгерімдері ескерілуі керек. Сыныпта әр тұлға әр түрлі қабілеттердің иелері. Сол себептен де мұғалімнің осы ретте тапсырманы құрастыру оның тиімді бағалау жолдарын ұсынуға педагогикалық шеберлігі керек. Яғни, бұл іскерлік пен жан-жақтылықтың көрінісі. Ең әуелі бағалауға арналған тапсырманы құрастырудың мынандай кезеңдерін ескеру қажет:

Кезеңдердің сипаттамасы	
Жоспарлау	Бағалауға арналған тапсырманы әзірлеу мақсаты мен міндеттерін айқындау, қажетті құжаттарды жинақтау.
Құрастыру	Оқу бағдарламасын, спецификаны қолдану, бағалау критерийлерін белгілеу, тапсырма құрастыру.
Сараптама жасау	Тапсырманың сапасын талдау, материалды қайта қарау, өзгерту енгізу.
Қолдану	Тапсырманы белгіленген уақыт пен жағдайға сәйкес қолдану.
Талдау	Нәтижеге шолу жасау, кері байланысты ескеру, өзгерту енгізу.

жоспарлау, құрастыру, сараптама жасау, қолдану, талдау.

Байқағандарыңыздай, тапсырманы құрастыру кезеңдерінен өткен соң ғана мұғалім бағалау түрін ұсына алады. Осы ретте мұғалім әр сыныптың әр тапсырмасын, ондағы тапсырманың деңгейін назарға алғаны жөн. Көп жағдайда мұғалім тапсырманың астына дескрипторын ұсынады. Бұл әр дескриптор білім алушы тапсырмада «нені және қалай орындау керек» деген сұрақтарына жауап іздей алатын таптырмас мүмкіндік. Алайда, дескриптор қазіргі таңда бөлім бойынша жиынтық бағалау, тоқсандық жиынтық бағалауда ғана көп қолданыста. Ал сабақтағы қалыптастырушы бағалауға негізделген тапсырмада дескрипторлар ескерілмей жатуда. Бұл міндетті болмағанымен, мақсатқа жету үшін басты мүмкіндіктердің бірі болып табылады. Білім беру мекемелерінде бағалауға арналған тапсырманы әзірлеу мен сараптама жасауда «Блум таксономиясы» кең қолданыста. Блум таксономиясы 6 сатыдан тұратын, әр сатысы білім алушы деңгейі мен тапсырманы орындау үлгерімін анықтауда, тапсырманы құрастыру мен жүйелеуде, сараптауда негізге алатын басты құралы болып табылады [3].

Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында саралап оқыту кезінде жүзеге асырылуға тиісті қағидалар: әр оқушының оқу стиліне негізделген



дизайн сабақтар дайындау, бірлескен қызығушылықты, тақырыппен тапсырмаларды орындауға қабілетті оқушыларды топтастыру, сабақтың әр бөлімдерінде оқушылардың білімін формативті бағалау, әр оқушының қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін сабақ мазмұнын үнемі бағалап және реттеп отыру [4]. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында бағалаудың бірнеше түрі қолданылады:

Қалыптастырушы бағалау (формативті бағалау) - оқушының оқу процесінде жетістіктерін бақылауға және түзетуге бағытталған. Мұғалім мен оқушы арасында кері байланыс орнатуға мүмкіндік береді.

Әдістері: «Екі жұлдыз, бір тілек» (оқушы өзіне және сыныптастарына баға береді), «Бағдаршам» (жасыл - түсіндім, сары - сұрағым бар, қызыл - түсінбедім), өзара бағалау және өзін-өзі бағалау. Қалыптастырушы бағалау бойынша практикалық жұмыстар - «Бағдаршам» әдісі. Қолданылуы: оқушылар жаңа тақырыпты қалай меңгергенін көрсету үшін түрлі түсті карточкалар (немесе саусақ белгілері) қолданады. Мысалы:

Жасыл – «Мен түсіндім, түсіндіре аламын».

Сары – «Мен түсіндім, бірақ сұрақтарым бар».

Қызыл – «Мен түсінбедім, қайталап түсіндіру қажет».

«Екі жұлдыз, бір тілек».

Қолданылуы: оқушылар өзара немесе өзін-өзі бағалау кезінде жұмыс бойынша екі оң пікір және бір ұсыныс жазады. Мысалы: «Сенің сөйлемдерің өте анық және түсінікті». «Жақсы аргументтер келтірдің». «Келесі жолы көбірек мысал келтірсең, жұмысың жақсара түседі».

«Құпия сарапшы».

Қолданылуы: сабақ басында мұғалім бірнеше оқушыны «құпия сарапшы» етіп тағайындайды. Олар сабақ барысында басқа оқушылардың жауаптарын бақылап, соңында бағалау жүргізеді. Мысалы: сарапшылар сөйлеу мәдениетіне, нақты жауаптарға, дәлелдерге назар аударады. «Өзін-өзі бағалау парағы». Қолданылуы: оқушылар өз жұмыстарын берілген дескрипторлар бойынша бағалайды. Мысалы:



Критерий	Толық орындадым	Жартылай орындадым	Орындаған жоқпын
Тақырыпты аштым	✓	⚠	✗
Қателерді тексердім	✓	⚠	✗
Өз ойымды дәлелдедім	✓	⚠	✗

Жиынтық бағалау (суммативті бағалау) - белгілі бір тақырып немесе тоқсан соңында оқушының жетістігін бағалау үшін қолданылады. Бұл бағалаудың нәтижелері ресми түрде тіркеледі және қорытынды баға қоюға негіз болады. Қазақ тілі мен әдебиетінде жиынтық бағалау эссе, диктант, тест жұмыстары, шығарма жазу арқылы жүзеге асады.

Заманауи бағалау технологиялары

Рубрикалар арқылы бағалау – оқушы жұмысының деңгейін нақты критерийлер бойынша бағалау. Электронды бағалау жүйелері - онлайн тесттер, Kahoot, Quizizz, Google Forms қолдану. Дескрипторлар негізінде бағалау – оқушылардың қандай критерийлер бойынша бағаланатынын нақты көрсету. Кері байланыс беру – оқушыға жетілдіру жолдарын көрсету үшін тиімді (ауызша, жазбаша пікірлер). Жиынтық бағалау оқу бағдарламасының белгілі бір кезеңінде (тақырып, бөлім, тоқсан соңында) оқушының жетістігін анықтау үшін қолданылады. Ол «Бөлім бойынша жиынтық бағалау» (БЖБ) және «Тоқсандық жиынтық бағалау» (ТЖБ) болып бөлінеді.

Жиынтық бағалау әдістері:

Тест тапсырмалары – грамматикалық, орфографиялық, пунктуациялық білімді тексеру. Эссе жазу – оқушының шығармашылық қабілетін бағалау. Шығарма немесе мазмұндама жазу – әдеби шығарманы түсіну және ой қорыту қабілетін анықтау. Диктант жазу – орфографиялық және пунктуациялық сауаттылықты бағалау.

Шығармашылық жобалар – оқушылардың өз бетімен ізденуін бағалау. Мәтінмен жұмыс – мәтінді талдау, мазмұндау, негізгі ойын анықтау арқылы бағалау. Ерекшелігі: бұл бағалау ресми түрде тіркеліп, тоқсандық бағаны қою үшін қолданылады. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінде бағалау оқушының білім сапасын ғана емес, оның шығармашылық қабілетін, сыни ойлау дағдыларын дамытуға бағытталған. Қалыптастырушы бағалау оқыту процесін жақсартуға



көмектессе, жиынтық бағалау оқушылардың оқу жетістіктерін саралауға мүмкіндік береді. Жиынтық бағалау бойынша практикалық жұмыстар - рубрикалар арқылы бағалау. Қолданылуы: мұғалім эссе, шығарма немесе мазмұндаманы бағалау үшін нақты критерийлер қояды. Мысалы:

Критерий	1 (төмен)	2 (орташа)	3 (жақсы)	4 (өте жақсы)
Тақырыпты ашу	Тақырып ашылмаған	Ішінара ашылған	Толық ашылған	Терең талданған
Құрылым	Логика жоқ	Бөліктер байланысты емес	Жақсы құрылымдалған	Өте жүйелі
Сауаттылық	Көп қате	Біршама қате	Аз қате	Қате жоқ

Шығармашылық бағалау әдісі. Қолданылуы: оқушылар тақырып бойынша постер, презентация, видео немесе коллаж дайындап, оны бағалайды. Бағалау критерийі:

- Мазмұнның тереңдігі.
- Дизайн мен креативтілік.
- Материалдың түсініктілігі.

«360° бағалау». Қолданылуы: оқушыларды өзара бағалауға үйретеді.

Тапсырма: Әр оқушы өз тобындағы басқа оқушылардың жұмысын бағалап, пікір қалдырады. Тиімді бағалау – сапалы білім кепілі! Қазіргі таңда қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында критериалды бағалау қолданылады. Бұл жүйеде бағалау алдын ала белгіленген нақты критерийлер бойынша жүргізіледі. Дескрипторлар-оқушылар қандай талаптар бойынша бағаланатынын нақты біледі. Мөлдірлік (ашықтық) – бағалау объективті түрде жүргізіледі.

Кері байланыс – оқушыларға жетістіктері мен қателері туралы нақты түсінік беріледі [5].

Критериалды бағалау қалыптастырушы және жиынтық бағалаудың әділдігін арттырады, себебі оқушылар өз бағаларының қандай критерийлерге негізделгенін біледі. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінде бағалауды тиімді жүргізу үшін мұғалімдерге әртүрлі практикалық жұмыстарды қолдануға болады. Бұл жұмыстар оқушылардың өз білімі мен дағдыларын бағалауға, рефлексия жасауға және жетілдіруге көмектеседі. Кері байланыс және рефлексия бойынша практикалық жұмыстар. «Бес саусақ» әдісі.



Қолданылуы: сабақ соңында оқушылар қолының саусақтарына қарап рефлексия жасайды.

- 👉 – Маған ұнаған нәрсе.
- 👆 – Мен үшін маңызды жаңалық.
- 👋 – Мен түсінгенімді айта аламын.
- 👏 – Маған әлі де жұмыс істеу керек.
- 👌 – Маған бәрі түсінікті болды.

«Үш сөзбен». Қолданылуы: сабақтың соңында оқушылар өткен материалды үш сөзбен сипаттайды. Мысалы: «Қызықты, түсінікті, пайдалы» немесе «Күрделі, қиын, зерттеу керек». «Сұрақ – жауап». Қолданылуы: оқушылар сабақ соңында мұғалімге сұрақ жазады. Мұғалім келесі сабақта сол сұрақтарға жауап береді.

Бағалау оқушының тек білім деңгейін анықтау құралы емес, оның дамуын қолдайтын тиімді әдіс болуы керек. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында қалыптастырушы және жиынтық бағалау әдістерін дұрыс пайдалану оқушылардың мотивациясын арттырып, олардың сыни ойлау қабілетін дамытады. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында бағалаудың жаңа технологияларын қолдану оқушылардың білім сапасын жақсартып, олардың өзіндік ойлау қабілетін арттырады. Оқытудың тиімділігі бағалау әдістерінің дұрыс таңдалуына тікелей байланысты. Сондықтан мұғалімдер қалыптастырушы және жиынтық бағалау әдістерін теңдестіріп, оқушылардың қажеттіліктерін ескеріп, бағалаудың объективтілігін қамтамасыз етуі қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Ж.Байғаскина «Жаңа технологияның ыңғайлылығы», Қазақстан мектебі № 6, 2010 маусым, Алматы.
2. М.Әбілжанова «Білім сапасы - мұғалім біліміне тәуелді», Қазақстан мектебі № 9, 2007 қыркүйек, Алматы.
3. А.Бейсенбаева «Білім берудің жаңа технологиялары», Қазақстан мектебі №2, 2006 ақпан, Алматы.
4. Нұрмағанова «Қазақ тілін оқыту жүйесі және жаңа технология» Қазақстан мектебі №6, 2016 маусым, Алматы.
5. Әлмұхамбетов Б.А. Педагогикалық кадрлармен әдістемелік жұмыс: келелі мәселелер, тәсілдер, шешімін іздеу. Алматы, - 1998.



МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ЕРЕСЕК БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН «КӨҢІЛДІ АСЫҚ» ОЙЫНДАРЫ

*Аухатова Гульнара Фаритовна,
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Лисаков қаласы білім бөлімінің
«Дельфинчик» бөбекжайы» КМҚК
қазақ тілі пәнінің мұғалімі*

Асық ойыны - қазақ халқының дәстүрлі ойыны. Асық ойыны күндіз де, түнде де ойналады. Күндізгісі – мергендікке, түнгісі – ептілікке баулиды. Асық ойыны баланың жастайынан ой-қабілетін шыңдап, дәлдікке, ептілікке, ширақтылыққа тәрбиелеген. Қазақ ұлттық ойыны мен мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың ақыл-ой дамуының өзара тығыз байланысын ашу және асық ұлттық ойындарды педагогикалық процесте пайдалану қажеттілігін байқауға болады. Осыған байланысты «Көңілді асық» әдістемелік құралы құрастырылды. Әдістемелік құрал жаңа парадигма психологиясына және педагогикалық ғылым мен практиканың соңғы жетістіктеріне сәйкес келеді. «Көңілді асық» әдістемелік құралының жаңалығы – асықпен ойнаудың жаңартылған тәжірибесін жаңғырту және тарату.

Этномәдени тәрбие мәселесінің өзектілігін зерделеп, қазақ ұлттық ойындарының өзіне тән ерекшеліктерін талдай отырып, асық қазақ ұлттық ойындарында қалыптасқан үлкен педагогикалық мүмкіндіктерді анықтадым [1, 6-9 б.] .

Мектепке дейінгі балаларға тілдерді оқытуға неғұрлым қолайлы болып табылады, бала осы кезеңде жеткілікті зейін қоюға, логикалық ойлау, сауатты, анық, әдемі сөйлеуге қабілетті және есте сақтау қабілеті жеткілікті болады.

Қазақ тілін оқытудың басты мақсаты - коммуникативтік сөйлеу дағдыларын қалыптастыру және дамыту. Жыл сайын сөйлеу тілі нашар балалар саны айтарлықтай өсуде. Сөйлеу дамуындағы мұндай проблема өзекті болып қалуда. Дер кезінде тілді меңгеру, жан-жақты дамыған тұлғаны қалыптастыру үшін маңызды. Тілдерді білу негізгі дағдыларға жатады, оларды меңгеру әрбір қазақстандық үшін ереже болуға тиіс.



Ойын - бұл біздің қолымыздағы баланы тәрбиелеу мен дамытуды ұйымдастырудағы кілт. Ойында әлсіздер жоқ. Ал шебер, ақылды, жылдам балалар бар. Әр ойында кездейсоқ элемент, бәсекелестік элементі бар және ойынның нағыз өмір екенін ұмытпау керек. Қазақ тілі мұғалімі ретінде, маған, асықпен ойынды жандандыру өзекті деп санадым. Осы мақсатта мен «Көңілді асық» әдістемелік құралды әзірлеп, балабақшада қазақ тілін оқыту бойынша ойын сабақтарында білім беру процесіне қосуды шештім. Бұл әдістемелік құрал математикаға, сөйлеуді дамытып, қабілеттілікті арттырады, әлеуметтік дағдыларды дамытады. Мектеп жасына дейінгі ересек балалардың логикалық ойлауы, ептілігін, қазақ халқының ұлттық ойындары арқылы дамиды [4, 8-9 б.].

«Көңілді асық» әдістемелік құралы коммуникативтік дағдыларды дамытады, танымдық және зияткерлік дағдыларды дамытуды, дене бітімінің дамуын интеграциялауды жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Әдістемелік құралдың мақсатты бағдары анықталды, яғни ол қазақ халқының тарихи – мәдени мұрасына құрметпен қарауды қалыптастыру, сонымен қатар «Асық ату» ұлттық ойындарын насихаттау.

Менің ойымша, мен ұсынған асық ойындарының педагогикалық идеясы мен үшін де, осы мақсатқа жету жолында әртүрлі ұлт өкілдерінің балалармен оқытатын басқа мұғалімдер үшін де маңызды. «Көңілді асық» әдістемелік құралы мектепке дейінгі ересек жастағы балалармен жұмыс істеуге ұсынылады. Барлық сабақтар инновациялық технологияларды қолдану арқылы ойын түрінде өткізіліп, әр балаға жеке тәсіл беріледі.

Жұмыс түрі: топтық, кіші топтық.

Ойын сабағының ұзақтығы: 20 минут.

Кезеңділігі: аптасына бір рет.

Әдістер мен тәсілдер: практикалық – қазақтың дәстүрлі асықтарынан әріптер мен сандарды, геометриялық пішіндерді құрастыру;

көрнекілік – асықтар, ламинатталған суреттер;

ауызша – әңгімелесу, сұрақтар, жауаптар, мадақтау;

ойын – дидактикалық, қимыл-қозғалысты ойындар;

сәттілік жағдайын жасау – ауызша мадақтау, мақтау;



педагог пен балалардың бірлескен қызметі, жеке жұмыс, дербес қызметі.

«Көңілді асық» әдістемелік құралының мазмұнына мыналар кіреді:

- ✓ түсіндірме;
- ✓ мектепке дейінгі ересек жастағы балаларға арналған тақырыптық жоспар (36 сағатқа есептелген, оқу жүктемесін ескере отырып, мақсаттар мен міндеттері көрсетілген);
- ✓ ойын қызметінің маршруттық парағы: мектепке дейінгі ересек жастағы балаларға арналған қазақ тілі бойынша ұйымдастырылған іс-әрекетке арналған ойын сабағының сипаттамасы;
- ✓ коммуникативтік дағдыларды, танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту бойынша нұсқаулықтар мен дидактикалық ойындардың картотекасы;
- ✓ әдістемелік құралды іске асырудың практикалық құралдары – QR коды бойынша қысқаша мазмұны мен сілтемесі.

Енді мен практикалық құралдарға тоқталғым келеді. Ұялы телефоныңыз арқылы QR кодқа арналған қосымша бар немесе Google-ға кіре аласыз, онда камераны басып, QR бағыттап, әдістемелік құралды іске асыруға арналған практикалық құралдарды көруге болады [5, [www. .mektep.kz](http://www.mektep.kz) [www.Stud. kz](http://www.Stud.kz)].

Әдістемелік құралды іске асырудың практикалық құралдары

№	Балалармен бейне ойындардың атауы/	Қысқаша мазмұны	Ссылка
1	«Бес асық»	«Бес асық» — қыздар арасында өтетін ойын. Бұл ойынды ойнаған екі қызымыз «Почемучка» мектепалды тобының тәрбиеленушілері Быкова Дарья, Оралбаева Айша. «Бес асық » ойынын ойнаған балалар мерген әрі төзімді болып өседі.	https://youtu.be/o2NE5akoTHE 



2	«Ханталапай»	Балалар шеңбер болып отырады. Мұғалім: Ойынды бастар алдында «Ханталапай, Ханталапай ойынын ойнаймыз, алақай!» - деп айтады. Балалармен бірге қайталайды, қоржындағы асықтарды, отырған балаларға шашады. Балалар жарыса «Ханталапай» - деп дауыстап, асықтарды таласып бөліп алады. Жинаған асықтарын санай бастайды, әр бала жинаған асықтарын тігіп, оларды атуға дайындалады. Тигізген асықтарды ұтып алады.	https://youtu.be/Jc-7NNpBL4s 
3	«Дыбыстық талдау»	«Неваляшка» мектепалды тобының тәрбиеленушісі Чернобровина Доминикаға мұғалім жұмбақты әже туралы жасырады. Берілген карточкаға Доминика неше дыбыс, неше буын екенін айтады. Бала өз бетімен дыбыстық талдау жасап, қысқаша әңгіме кұрай алады.	https://youtu.be/9YxV2QKdJ3E 
4	«Қандай, неше?»	«Почемучка» мектепалды тобының тәрбиеленушісі Ирубаева Сабинаға мұғалім сұрақ қояды: Бұл не? Асықтың түсі қандай? Сары асықтарды санап бер. Барлығы неше асық болды? Сабина түстерді атайды. Асықтарды санайды.	https://youtu.be/kvpxiGq757o 

Бұл материал балалардың мемлекеттік тілді үйренуге дайындығын және құрдастарымен, үлкендермен тіл табысуға деген құлшынысын дамытуға көмектеседі.

Әдістемелік құралдың практикалық маңыздылығы мынада: материалды мектеп жасына дейінгі ересек топтарда, сондай-ақ бастауыш сыныптарда, логопедиялық сабақтарда қолдануға болады. Әдістемелік ресурс ретінде ұсынылған әдістемелік құралды қазақ тілі мұғалімдері қазақ тілін оқыту бойынша ойын сабақтарында пайдалана алады.

«Көңілді асық» әдістемелік құралы мемлекеттік білім беру стандартының логикасында жоспарлаудың бір бөлігі ретінде құрастырылған және мектепке дейінгі тәрбие мен қосымша білім беруге ұсынылады [4, 12-13 б.].

«Көңілді асық» әдістемелік құралының бағдарламалы материалы мектеп жасына дейінгі ересек балаларды тәрбиелеу мен оқытудың үлгілік бағдарламасына сәйкес келеді және ұйымдастырылған қызмет,



қосымша білім беруге ұсынылады. Коммуникативтік дағдыларды дамытуды, танымдық және зияткерлік дағдыларды дамытуды, дене дамуын интеграциялауға мүмкіндік береді, сондай-ақ педагогтарға ұйымдастырылған қызметті заманауи технологиялық деңгейге жеткізуге және білім беру процесінің бірқатар міндеттерін шешуге көмектеседі.

«Көңілді асық» әдістемелік құралының тиімділігі мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында ашық сабақ өткізу арқылы дәлелденді. Асық ойындары Лисаков қаласының білім бөлімінің «Дельфинчик» бөбекжайы» КМҚК «Почемучка», «Неваляшка», «Колосок» мектепалды топтарында сыналды. Апробация Лисаков қаласы білім бөлімінің «Бәйтерек» ересек тобында, «Болашақ» бөбекжайы» КМҚК ересек топтарында Лисаков қаласының білім бөлімінің «Нұрлы жол» бөбекжайында қазақ тілі сабақтарында жүзеге асырылды.

Нәтижесінде, балалар асықтармен ұсынылған ойындарды сәтті орындады, ойынды қызығушылықпен ойнайды, өйткені олар даму деңгейіне сәйкес келеді. Қалай десек те, асық ойыны – ұлттық нышанымыздың бірі екенін біліп жүрсек болғаны.

Осылайша, балаларды оқыту мен дамыту бойынша ұйымдастырылған іс- әрекеттерге біріктіруге жаңа қызықты ойындар мен жаттығулар әзірлеуге мүмкіндігіміз зор. Санау әдістерін, математикалық логикалық есептерді, құрастыру мен шешуді қолдана отырып, мен өз білімімді, өмірлік тәжірибемді, сондай-ақ қоршаған әлемнің заңдары мен оқиғаларын балаға қызықты етіп жеткізе аламын. Ең бастысы, кез келген ойын қарым-қатынасы жақындатады, қарым-қатынас орнатуға көмектеседі, балалардың жан дүниесінің ең құпиялылығына жол ашады. Ал біздің балалар ересектерден ерекше көмек талап етеді. Біздің міндетіміз - оларды балабақшада да, үйде де толыққанды дамытуды қамтамасыз ету.

Бұл тұрғыда мектеп жасына дейінгі балаларды физикалық, психологиялық және әлеуметтік қолдау маңызды екеніне сөз жоқ.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Е.Уақбаев «Қазақстанда дене тәрбиесі жүйесінің дамуы»// Алматы 2022 ж.– 6-9 б.
2. Асық ойынының үйрету әдістемесі»// Орал 2016 ж. – 48-52 б.
3. «Қазақ халқының ойындары»//Алматы 2007 ж. 106-108 б.



4. «Оқыту орыс тілінде жүргізілетін топтарда балаларға қазақ тілін үйрету бойынша әдістемелік ұсынымдар»// «Методические рекомендации по изучению казахского языка с детьми в группах с русским языком обучения» Астана 2023ж. ҚР ОАМ «Балаларды ерте дамыту институты».

5. Ғаламтор ақпаратты /интернет ресурсы www.mektep.kz
www.Stud.kz / «Асық ату ойынының ережелері».

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ БІЛІМ САПАСЫН ЖАҚСАРТАДЫ

*Айткулова Гүлнур Турехановна,
Рахметова Күлпара Мырзабаевна,
Қостанай ауданы білім бөлімінің
«Нұржан Наушабаев атындағы мектеп-гимназия» КММ
бастауыш сынып мұғалімдері*

Мектеп өміріне еніп отырған оқытудағы қазіргі жаңа технологиялардың ерекшелігі - өсіп келе жатқан тұлғаны жан-жақты дамыту. Бұрынғы оқушы тек қана тыңдаушы, орындаушы болып келсе, ал қазіргі оқушы өздігінен білім іздейтін жеке тұлға екендігіне ерекше мән береміз. Заман талабына сай білім беру жолдары ізденіс пен жасампаздықты қажет етеді, себебі әр білім алып отырған тұлға біздің болашағымыз. Сондықтан мұғалімдер жаңа технологияларды үйреніп, қызықты білім беруге әрдайым ізденіс үстінде. Қазіргі мақсаттың ең тиімділілерінің бірі білім саласына жасанды интеллект технологияларының озық үлгілерін енгізу болып табылады.

Цифрлық әлем еш уақытта бір орында тұрмайды. Технологиялар қарқынды дамып келеді. Сондықтан педагогтер өз білімін үздіксіз жаңартып, жетілдіріп отыруы керек деп есептейміз. Жасанды интеллект бағдарламасын сабақ барысында қолдану - оқу процесінің тиімділігін арттырады. Ол бізге жеке оқушыға бағытталған тапсырмаларды жасауға, білім алушылардың қызығушылығын арттырып, білім сапасын жақсартуға мүмкіндік береді. Осы мақсатта



өз сабақтарымда D-ID, LearningApps.org, Magic School, Gamma App, сурет және аудио генерациясы сынды білім беру платформаларын қолданамыз.

Кәсіби бірлестік үшін «сыншыл достарыммен» бірге оқытудың тиімді жолдарын, жасанды интеллектті сабақты қолданудың тиімділігін және қазіргі трендке айналып отырған жасанды интеллект қаншалықты білім сапасын жақсарты алады деген оймен зерттеу жүргіздік. Ең бірінші кезекте зерттеуге қатысатын екі «сыншыл досымды» зерттеу жұмысыма қатысуға шақырдым. Сабақ жоспарын құру барысында зерттеуші санатындағы екі тәжірибелі мұғалім және бір сабақ беретін жас маманнан құралған топ бірігіп жұмыс жасадық. Зерттеу сабағын ұйымдастыру үшін математика пәні таңдап алынды. Зерттеуші топ аптасына бір реттен жиналып, А,В,С деңгейіндегі оқушылар тобына жататын оқушының сабақ барысында іс-әрекетін зерттеу үшін оның қажеттілігін анықтауға болатын тиімді әдіс-тәсілдерді сабақтың жоспарын құруда талқылап шықты.

«Құрама есеп», «Құрама есептерді әр түрлі тәсілдермен шығару», «Уақыт. Уақыттың өлшем бірліктері» тақырыптарына зерттеу жұмысын жүргіздік. Осы сабақ барысында анықталып алынған А,В,С деңгейіндегі оқушыларымның сабақ барысындағы іс-әрекеттерін үш мұғалім зерттеп бақылап отыруы үшін өз критерийлерімізге сай бақылау парақтарын құрастырдық. Зерттеу барысында оқытудағы сұрақтарды дұрыс қоя білудің тиімділігіне баса назар аудардық. Құрылған сабақ жоспары мен сыни тұрғыда ойлау қабілетін дамыту үшін берілген сұрақтар жауаптарымен сәйкес келе ме, жоқ па сабақ барысында анықталды. С деңгейіндегі оқушының ұяңдығын ашатын түрткі сұрақтар оларды алға қарай ілгерілеуге жетеледі. Жетелеу сұрақтары арқылы және жеке жұмыстар мен тапсырмалар беру арқылы сабаққа деген қызығушылығы мен топ арасындағы көшбасшылық қабілетін А деңгейіндегі оқушы көрсете білді. В деңгейіндегі оқушы бастапқыда сұрақтарға онша араласпады, кейіннен оның белсенділік қабілеті арта түсіп, топпен тапсырма берілгенде топ басшысының берген тапсырмасын өз деңгейінде орындап шығып, өзін көрсете білді. Оқушыны тыңдаған кезде А деңгейіндегі оқушы құрама есептерді әр түрлі әдіспен шығаруды бірден түсініп алды. Яғни,



ойлау қабілетінің жоғары екендігін аңғарта түсті, В деңгейіндегі оқушы «маған өте қызықты болды» - деп жауап берді. С деңгейіндегі оқушы «Сабақ ұнады, бірақ мен бұл сабақта өзімді көрсете алмадым» деген тұжырым жасады. Келесі сабақта белсендірек болатынын айтып өтті. Әр өткізген сабақтаң соң отырыс жасап, сабақты талдап, қай әдіс қолайлы, қайсысы балалар үшін әлі қиындық тудыратынын зерттеп, сараладық. Таңдап алынған әдіс-тәсілдер ең алдымен оқушылар үшін тиімді болу керектігі ескерілді. Зерттеу кезіндегі осы сұрақтарды қою және «DI-ID», «Mozaik», «Бейне есеп» бағдарламасымен жасалған жасанды интеллектінің құзырында болды. Бұл әдістердің арасында жаңа сабақты түсіндіруге қолданылған «Mozaik» жасанды интеллект әдісі оқушылардың сабақты түсінуіне қиындық туғызды және сабақтың көп уақытын алды. Сонымен қоса интернет желісіндегі лимиті шектеулі жасанды интеллект әдісі болып табылғандықтан келесі сабақтарға бұл әдіс тиімсіз деп шештік.

«Құрама есептерді әр түрлі тәсілдермен шығару» тақырыбындағы сабақта сыншыл достарыммен қолайлы болды деп есептеген «DI-ID», «Бейне есеп» әдістерін қолдану жалғастырылды. «DI-ID» әдісі арқылы жаңа сабақты түсіндіріп, «Бейне есеп» әдісі арқылы тақырыбымызға сай құрама есептердің шарттарын бейне-роликтерге салып, өмірмен байланыстырылды. Бұл әдісті балалардың функционалдылық сауаттылығын арттыруға көп үлесін қосатын әдістер қатарына жатқызуға болатынына көзіміз жетті. Екі сыншыл достар да осы екінші ашық сабақтың алдыңғы сабаққа қарағанда сәтті өткенін айтып, осы сабақта қолданған әдістерді алдағы сабақтарда тиімді қолдануға болатынын ескердік.

Қорытынды зерттеу сабағы саяхат сабақ ретінде өтті. «DI-ID» жасанды интеллект арқылы жасанды борт серіктесін жасап шығардық. Ол борт серіктес бізге саяхаттайтын қаламызды атап, орындайтын тапсырмалармен таныстырып отырды. Сабақтың әр кезеңінде борт серіктестің көмегімен қай аялдамаға келіп, қандай тапсырма орындау керектігін біліп отырдық. Ол оқушылар үшін өте қызық болып, шынымен ұшаққа отырып саяхаттағандай әсер берді. Әр тапсырманы өмірмен байланыстыра отырып, оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыратындай тапсырмалар



орындалды. Оларды атап өтетін болсақ, Астана қаласындағы «Океанариумға» жасанды интеллект көмегімен саяхат жасап, бірнеше сұрақтарға жауап алдық. Жасанды борт серігінің тапсырмаларын мұқият орындай отырып, алдарындағы берілген су толы ыдыс ішіндегі балықтарда берілген тапсырмалардағы сұрақтардың жауабын іздеп, балалар үшін өте қызықты әрі әсерлі сезімде анықтаған шешімдерін жасанды интеллектіге жауап беру арқылы түйіндеді. Жасанды борт серіктерінің көмегімен орындалған тапсырманы есте сақтап қалулары үшін «Фотоаппарат» әдісі арқылы фото суреттер жасадық. Ол үшін қойылған сұраққа жауап беруге шыққан оқушы алдарында тұрған фотоаппараттардың біреуін таңдап, сұрағына жауап берді. Жауаптың дұрыстығын білу үшін фотоаппараттың пленкасын тарту арқылы дұрыс жауабы шығып отырды. Сөйтіп, дұрыс жауап берген оқушылар, сыныптастарын әдемі, естелік суреттерге түсіре алды.

Жаңа тақырып «Бейне жазба» әдісі арқылы таныстырылды және сабаққа «Canva» жасанды интеллект платформасы арқылы презентация жасалды. Бұл платформаның артықшылығы, жасалған презентацияға ерекше анимациялар мен видеоэффектерді қолайлы қолдануға болады. Сабақ соңында «Ұшақтан сәлем хат» әдісі арқылы оқушылар сабақтан алған әсерлерімен бөлісті. Оларға сабақ оң әсер беріп, қатты ұнағандығы байқалды. Тапсырмаларды орындау арқылы олардың қуанғандары, әр барған қала естерінде жақсы сақталып, онда қандай тапсырмалар ұнағандарымен бөлісті.



Сыныпшыл достарға өткізілген сабақтан...



Зерттеу арқылы «осы ең тиімді әдістер» деп таңдалып құрылған сабақтар екінші сабақтан-ақ, өз мақсатына жетіп, балаларға жақсы есте қаларлық сабақтар болды. Зерттеу сабақтарында зерттеуші топ бірігіп, жұмыс жүргізген мұғалімдермен өзара әдіс-тәсілдермен алмасып қана қоймай, бірігіп жұмыс жүргізуге, өз білімі мен білік деңгейін көтеруге де ықпалын арттыра түсті. Бұл сабақта бүкіл сынып бойынша әр деңгейге сәйкес келетін оқушылар түгелімен бақылауға алынды, жасанды интеллект арқылы құрылған сабақтардың балаларға қызықты болғаны байқалды. Тапсырмаларды орындау үшін әртүрлі құрастырылған сұрақтар әдісіне жасанды интеллектті интеграциялау арқылы оқушыларды оқуға қызықтыра отырып, білім сапасын жақсартуға болатынын анықтадық. Мұғалімдер үшін осындай зерттеулерден еш қорықпай, тәжірибе алмасу қажет екендігіне зерттеу соңында көз жеткіздік.

Жасанды интеллект көз ілеспес жылдамдықпен дамып келеді. Кейбір сәттерде көңілде алаң туады. «Адамзат үшін оның қаупі қандай?», «Еңбек нарығында өзгерістер болуы мүмкін бе?» деген сауалдар да ойға келеді. Бірақ заман ағымына қарай біз өзімізге керегін, ұлт болып қалыптасуымызға кедергі келтірмейтін тұстарын нақты білуіміз қажет және ақпараттық технологиялар дәуірінде барынша сауатты болуға тырысқанымыз жөн.

XXI ғасыр мұғалімдері педагогикалық қызметтің барлық түрін меңгерген, кез-келген жағдайға бейімді, ақылды да парасатты болуы керек. Өзгерістерге дайын, жаңашыл әрі шығармашыл тұлға болуы қажет деп санаймын. Қазіргі жас ұстаздар өте білімді, ізденімпаз әрі шығармашыл. Бірақ қателік жібермейтін, кемшіліксіз адам болмайды. Тек сол қателікті түсініп, түзетіп, ары қарай дами түсу керек. Сол үшін де мұғалімдер заман ағымынан қалмай, осындай зерттеу жұмыстарын жасағаны жөн. Сонда ғана біздің білім сапамыз көтеріліп, оқушылардың оқуға деген қызығушылығы арта түседі.



ЖЕКЕ ТҰЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ БАҒАЛАУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

*Бексултанова Раушан Каиржановна,
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Дарынды балаларға арналған
БІЛІМ-ИННОВАЦИЯ лицей-интернаты» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі*

Бағалаудың білім беру процесінде миссиясы биік, өйткені бағалау - жүйелі түрде жинау, талдау және білім алушылардың оқуын жақсарту үшін сабақты тиімді жоспарлау болып табылуы керек. Бағалау білім алушылардың не білетініне, не істей алатынына және оқудан кейін қандай құндылықтарға ие екендігін көрсетеді. Психологиялық және физиологиялық дамуы әлі толықсымаған жасөспірім тарапынан кетіп жатқан әрекеттік қателіктерін, жетіспей жатқан білім олқылықтарын, тәртібін, білімін бағалауда өз тарапымыздан стандартты/автоматты бағалау емес, керісінше мұқияттылық пен педагогикалық қолдауды көбірек басшылыққа алуымыз қажет.

Психоэмоционалдық, физиологиялық тұрғыдан толықсымаған, жетілу процесіндегі оқушыны бағалау кезінде, кері байланыс беру кезінде, қалыптастырушы бағалауды жүргізу кезінде - сенім ұялату басты мақсат. Бала бойында «мен нашармын», «қолымнан келмейді», «ол мықты, мен әлсізбін» деген сияқты ұялу, өзін-өзі төмен түсіру, орысша айтқанда «комплексы» пайда болмау үшін педагогтер әр оқушының қайталанбас жеке тұлға, яғни «уникальный» екенін, жақсы, мықты жақтарын көбірек айтып отырса, өтпелі шақтан түзу өсіп кеткен жас ағаш сияқты болуына ықпал ете алады. Осы тұста ағартушы, тұңғыш педагог Ыбырай Алтынсариннің «Бақша ағаштары» әңгімесінің мазмұн төркінін әлсін-әлсін есімізге алып отырайық, жалпы ұмытпауымыз қажет деп түсінуіміз керек.

«... - Бағу-қағуда көп мағына барында шек жоқ, шырағым, мұнан сен де өзіңе өсиет алсаң болады. Сен, жас ағашсың, саған да күтім керек, мен сенің қате істеріңді түзеп, пайдалы іске үйретсем, сен менің айтқанымды ұғып, орныңа келтірсең, жақсы, түзу кісі



болып өсерсің, бағусыз, бетіңмен кетсең, сен де мынау қисық біткен ағаштай қисық өсерсің, - деді» [1].

Педагог өзінің әр сыныбына осы әңгіменің төркінін әлсін-әлсін бір бейне (миссия) ретінде естеріне салып отыруы керек.

Сонымен бағалаудың маңызы: егер де, мұғалім алдындағы жасөспірімдік өтпелі шағын басынан кешіп жатқан оқушысына жас ағаш ретінде қарап, бағу-қағудың орнына пайдалы кері байланыс пен бағалаудың тиімді әдіс-тәсілдерін қолдана алса, бағалаудың маңызы арқылы жеке тұлғаның сенімді әрі дені сау бәсекеге қабілеттілігін арттырады.

Қазақ әдебиеті пәніндегі *эмоциялық қабылдау әр адамда әр түрлі*. Бір шығармадағы *бір көріністің, бір сәттің өзін әр адам әр түрлі сезіммен* қабылдайды. Әдебиет бойынша *білім дәрежесі бірдей оқушының* өзінің сезімі мен түйсінуі *әртүрлі*. Бірнеше оқушының оқуындағы *бір ғана үзінді әр санада бірнеше сурет құрайды*. Бұл адамның ішкі сезім мен сезіне білу мәдениетіне, қасиетіне байланысты.

Сондықтан да бағалау маңыздылығын ескере келе, мынаған ұқсас жайттарды ескеру қажеттілігін атап өтеміз, мысалы:

- Егер де тест беретін болсақ, «шығарманың идеясы қандай» деген сұрақты қоймауға тырысуымыз керек немесе осы сұрақты жабық сұраққа дұрыс деген жауабын белгілемейміз. Өйткені, автор өз заманында көрген, естіген, сезінген эмоциялары арқылы өзінің көзқарасын, білімін жеткізді. Ол шығарма XVIII - XIX ғасырларда жазылған болуы мүмкін. Бұл материалды XX ғасырда оқып, түсініп, өз дәуірінде бағалаған ұстаз, XXI ғасырдағы заманауи оқушысына автордың я өзінің идеялық көзқарасын дұрыс деп, мәжбүрлі түрде сендірмеуі керек.

Жоғарыда айтқандай, әр жеке тұлғаның өзінің жеке көзқарасы, ойы, эмоциясы, сезімі бар. Сондықтан да оқушының жауабын аламыз, ескереміз, бағалаймыз, қажет болса бағыттаймыз. Ерекше көзқарасын білдіргені үшін оларды мадақтаймыз. Өзіміздің жеке көзқарасымызға сендіріп қажеті жоқ. Бұл тұста концептуалды оқыту әдістерін қолдансақ, бағалау да тиімдірек болады.

Ш.А Амонашвили: баға – адам арқылы жүзеге асатын іс-әрекет, үдеріс, белгі – сол үдеріс пен іс-әрекеттің нәтижесі, көрсеткіші - деп



санайды [1]. Демек, бағалау – ол процесс, іс-әрекет және нәтиже. Процесті педагог ұйымдастырады, бағыттайды, түзетеді, бақылайды, ал белгі – ол баға, яғни нәтиже мен көрсеткіш.

Осы процесс кезінде оқушының жеке ерекшеліктерін ескеруі - педагог жұмысының жауапты әрі маңызды кезеңі деп білуіміз керек.

Бағалаудың әдіс-тәсілдерін жетілдіру не үшін қажет?

1. Бағалауды жетілдіру - білім сапасын арттыру үшін қажет. Білім сапасын арттыру үшін мұғалімнің күнделікті беретін кері байланысы үлкен рөл атқарады.

2. Бағалауды жетілдіру - оқушылардың шынайы білім деңгейін анықтауға қажет. Оқушы деңгейін анықтау үшін мұғалімнің әділдігі мен объективтілігі маңызды. Қалғаны ұстаздың санасы мен парқына байланысты болады.

3. Бағалауды жетілдіру – оқушының қабілеті мен әлсіз тұсын анықтауға және сол арқылы оқу үрдісін тиімді жоспарлауға қажет. Сыныптағы әр оқушының жеке ерекшелігі ескерілсе, оқу үрдісі де тиімді өтеді.

4. Бағалауды жетілдіру - мұғалімнің кәсіби дамуына қалай ықпал етеді?

Жетілдірілген бағалау жүйесі мұғалімдерге оқыту әдістемесін жақсартуға ықпал етеді. Мұғалімдер үшін тиімді бағалау әдістерін қолдану - олардың педагогикалық шеберлігін арттыруға, оқушылардың оқу жетістіктерін жақсартуға және білім беру процесін тиімді ұйымдастыруға көмектеседі.

Ал бағалаудың қызметтегі мәнді қажеттілігі неде? деген сұраққа ойландық па? Ол үшін бірнеше мысалдар келтіріп өтейік:

Аталарымыз «Заманың түлкі болса, тазы болып шал» деп, өз кезеңіне сай әрекет етіп, өмір сүру керегін қысқа сөзбен керемет жеткізген.

Жыландар уақытылы терісін ауыстырып үлгермесе, өледі екен. Бұл - біздің де өмірімізге тән дүние [2]. ХХІ ғасырда, тез өзгермелі заманда мұғалімнің өзін-өзі жетілдіріп отыруы, бағалаудың тиімді әдіс-тәсілдерін уақытында қолдана алуы шарт. Ескірген жүйемен жүре берсек, өзгеріс әкеле алмаған, заман ағымына сай қадам баспаған алып компаниялар сияқты жер бетінен жойылып, тарих қойнауына кетері белгілі.



Абылай ханның «Білекке сенген заманда ешкімге есе бермедік, *білімге сенген заманда қапы қалып жүрмелік*» деп өз кезінде ескертіп кетуінің сыры да осында. Яғни, қазіргі заманда ештеңеге шектеу жоқ. Әлемнің озық тәжірибелерімен алмасып, дүниенің түкпірін аралап, кез келген жерге барып оқуға болады. Білімнен қапы қалмас үшін білімге сенген заманда педагогтердің бағалауы (объективті, әділ, ашық) үлкен рөл атқарады. Сондықтан да бағалауды жетілдіру - үнемі жүріп отыратын процесс.

Бағалау кезінде педагогтер ұрпақтар теориясына үңілгені абзал. Себебі, XX ғасырда туып-өскен, сол ғасырдың идеологиясымен тәрбиеленген бүгінгі аға буынды ұстаздарымызға оңай емес. Өйткені, олардың алдында өз ойын ашық айтуға тайсалмайтын XXI ғасырдың ұрпағы отыр. Ең маңыздысы, бағалау кезіндегі оқушының «тәрбиеленуі». Тәрбиелеусіз, бағалаудың рөлі үлкен бола алмайды.

Көйлектің бірінші түймесі қате ілінсе, қалғаны да қате ілінеді. Демек, бағалау кезінде тек академиялық жағын емес, сонымен бірге психо-эмоционалдық, баланың ерекшеліктерін, тәрбиелік мәнін ескеріп отыруымыз керек. Сондықтан да оқушыға берілетін кері байланыс пен бағалау процесінде оның психо/эмоционалдық, физикалық тұрғыдан ескергеніміз дұрыс болар.

Бағалаудың өмірдегі мәнді қажеттілігі туралы ойды мына сөзбен жеткізіп көрейік: «Сөзді әрбір адамның ақылына қарай сөйле»,— деген сөз бар. Сол айтқандай, балаға тапсырманы өзінің шамасына, жаратылысына қарай беру керек. Жас бала – жас бір шыбық, жас күнде қай түрде иіп тастасаң, есейгенде сол иілген күйінде қатып қалмақ. Теріс иіліп қалған шыбықты артынан түзеймін десең, сындырып аласың. Баланың толықсу шағында тек қана ата-ана емес, білім беріп отырған ұстазы да көп мән беру керек. «Баланы – бастан» деген сөздің мәнісі осы.

Бағалау жеке тұлғалықты дамытсын десек, күнделікті тапсырмаларымыз функционалдық сауаттылыққа жақын болғанын қарастырып отыру маңызды. Білім алушылардың «функционалдық оқу сауаттылығы» бағытында зерттеу әдістемесі тек қана оқуды емес, сонымен қатар адамның мәтінмен қатынасының жеке аспектілерін қарастырады. Бәрінен бұрын өз мақсаттары үшін оқу, көркем әдебиетке қызығушылық пен әртүрлі ақпараттық мәтіндер мен



нұсқауларды есепке алады. Мәтіндерінің шынайылығы (өмірдегі мысалдар) PISA тестерінің ерекшелігі болып табылады [3]. Яғни, әр сабақ өміршең, бағалауы әділ, өзі орындаған жұмыстың нәтижесіне сын көзбен қарай алатын тұлға өзінің мықты/әлсіз тұстарын біліп отырады. «Жансыз сабақ - мектеп табылдырығынан аттағанша, жанды сабақ - мәңгілік»

Құрметті әріптес, бағалау – тек қазіргі сәт үшін ғана керек зат емес (электронды журналды толтыру үшін емес), бағалау - дамыту, түзету, бағыттау, ертеңге жетілдіру құралы болғаны абзал.

Өткен тақырып пен жаңа тақырып арасындағы байланыс қаншалықты маңызды болса, кешегі және бүгінгі бағалаудың арасында да байланыс болуын жетілдіруге үйренейік. Бағалау арқылы болашаққа нық қадам жасай алатын тұлғаларды қалыптастырайық. Іргетасыңызды мықтап қалаңыз.

Жапония сияқты елдерде жер сілкінісі жиі болғандықтан, олар технологияның жетістіктерін қолданып, ғимараттың іргетасын мықты қалауға көңіл бөледі. Қанша күшті жер сілкінісі болса да, оларда ғимараттар құлап, адам шығыны көп болмайды. Ел мен ғимаратты бір-біріне ұқсатуға болады. Ел де ғимарат сияқты түрлі дауылдарға, зілзалаларға тап болады. Оның іргесінің шайқалып құламауы, іргетасының мықты қалануына байланысты. Адамның физикалық денесі, ақылы, ойлау жүйесі бар да, екінші жағынан рухани жағы, жүрегі, сезу, сезіну жағы тағы бар. Соған байланысты белгілі бір ойлар, көзқарастар қалыптасады. Демек, ішкі дүниемізді байытуға көңіл бөлсек, адамдар өмірінде кездесетін түрлі жағдайлармен дұрыс күресе алады. Жеке тұлғалар қаншалықты мықты болса, ел де сонша мықты болады. Себебі, ел жеке адамдардан құралады.

Ал жеке тұлғаның қалыптасуына мектеп ұжымының атқаратын рөлі өте көп. Соның ішінде педагогтің беретін сабағы мен бағалауы күнделікті түрде әсер етеді. Әйгілі «Toyota» бренді шыққан техниканың дамыған елі - Жапония еліндегі білімді бағалау жүйесінде мынадай тамаша конструктивті және жеке дамуға бағытталған жүйе бар екен:

1. *Кері байланыс:* Жапон мектептерінде кері байланыс беру оқушыларды бағалаудан кейін маңызды орын алады. Мұғалімдер оқу нәтижелері туралы жазбаша және ауызша кері байланыс ұсынады.



Бұл тек оқушылардың қателіктерін көрсету ғана емес, сонымен қатар оларды қалай жақсартуға болатыны туралы кеңестер де береді. Сонымен қатар кері байланыс оқушылардың күшті жақтарын мойындап, олардың мотивациясын арттыруға да бағытталған.

2. *Мінез-құлықты бағалау:* Оқушылардың мінез-құлқына, тәртібіне және әлеуметтік жауапкершілігіне де назар аударылады. Жапонияның білім жүйесінде оқушылардың *тәртібі мен адамгершілік қасиеттері маңызды* болып саналады.

Олар тек академиялық жетістіктерін ғана емес, жалпы *адамгершілік қасиеттерін және әлеуметтік жауапкершілігін* де бағалайды. Осы тұста бағалауға тек – бүгінгі күннің, қазіргі сағаттың жұмысы деп емес, бағалауды - болашақ ұрпақты тәрбиелеудегі ықпал ететін маңызды құралы деп түсінгеніміз абзал.

XXI ғасыр рухани даму эрасына кіруде, сондықтан да тек қана академиялық білімге жауаптымын деген ұғымнан алшақтап, оқу-тәрбие процесіндегі бағаланатын тапсырмаларды құрастыруда өмірлік және тәрбиелік мәнге ие болуын басты назарда ұстауымыз керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Амонашвили, Ш. А. Обучение. Оценка. Отметка / Ш.А. Амонашвили. – М. Знание, 1980. – 324 с.

2. Оқу сауаттылығын бағалау бойынша PIRLS критерийлерін пайдалана отырып, тілдік пәндерден білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау бойынша әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2023 ж.



ВОЗМОЖНОСТИ МЕЖПРЕДМЕТНОЙ ИНТЕГРАЦИИ НА УРОКАХ ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ

*Божко Наталия Александровна,
Картаева Наталья Александровна,*

учителя начальных классов

*КГУ «Больше-Чураковская общеобразовательная школа
отдела образования Алтынсаринского района»*

Управления образования акимата

Костанайской области

В рамках государственных общеобразовательных программ предмет «Естествознание» рассматривается как фундаментальная основа для изучения школьных курсов естественно-математического направления [1]. Основопологающей целью данного предмета является становление у учащихся системного видения мира, формирование критического мышления, научного подхода в исследованиях.

Как помочь детям младшего школьного возраста лучше понять окружающий мир?

В своей практике учителя часто используют интерактивные методики и приёмы геймификации. Это необходимо для того, чтобы дети осмыслили взаимосвязь между различными явлениями природы, а также смогли понять основные принципы функционирования мира вокруг нас.

Перед учителем начальных классов стоит цель - развить у детей любопытство, интерес к науке, понимание важности бережного отношения к окружающей среде через интеграцию и межпредметные связи.

Идея межпредметных связей нашла отражение в трудах известных педагогов - мыслителей, которые утверждали [5, электронный ресурс], что:

1. *«Нужно приводить в своём сознании все взаимосвязанные между собой предметы в ту именно связь, в которой они действительно находятся в природе» (связь предметов) И. Г. Песталоцци.*

2. *«Всё, что находится во взаимной связи, должно преподаваться в такой же связи» (взаимная связь) Я. А. Коменский.*



3. *«Системность в обучении обеспечивается развитием ведущих идей и понятий и общих понятий с помощью внутрипредметных и межпредметных связей» (внутреннее единство программ) К.Д. Ушинский.*

4. *«Межпредметные связи включают взаимосвязи между умениями, навыками, способами деятельности, которые должны быть сформированы у учащихся, между методами и приёмами преподавания знаний, между действиями учителей по отношению к школьникам» (единство форм и методов) Г. И. Вергелес.*

Исходя из взглядов прогрессивных педагогов различных эпох, очевидна актуальность межпредметных связей и в настоящее время.

Межпредметные связи представляют собой высшую форму воплощения процесса интеграции на качественно новой ступени обучения [4].

Различают три уровня интеграции содержания учебного материала:

внутрипредметная - интеграция понятий, знаний, умений внутри отдельных предметов;

межпредметная - синтез двух и более дисциплин;

транспредметная - синтез компонентов основного и дополнительного содержания образования. Эта связь выходит за рамки учебных предметов (НОУ, кружки по интересам, факультативы).

Каждый предмет играет ключевую роль в формировании личности и индивидуальности школьника. Они не только передают необходимые знания, но и помогают развивать мировоззрения, взгляды и убеждения.

Однако важно понимать, что в природе и обществе нет изолированных процессов. Нельзя оценивать мир через призму отдельных, независимых законов. Всё вокруг нас взаимосвязано. И это следует учитывать в процессе педагогической деятельности.

Внутри учебного процесса можно наблюдать присутствие всех уровней интеграции учебного материала. Это учит детей не просто машинально заучивать факты, а умению видеть и находить связи между ними.

Например, раздел «Физика природы. Свет» изучает такие свойства света, как отражение, поглощение, причины возникновения и



особенности тени. Но часто ли ученики видят, что тени играют важную роль в восприятии света и формы, создавая контраст и добавляя объем в пространстве; что изучение свойств света имеет большое значение в различных областях науки и техники, таких как оптика, фотография, производство оптических приборов и многие другие.

Спектральный состав солнечного света можно объяснить детям, опираясь на простые наблюдения и эксперименты. Опытным путём определяем, что солнечный свет - это белый свет, который на самом деле состоит из разноцветных световых лучей [2].

Цель опыта: «Цвет солнечного луча»: определить цветовой состав солнечного луча.

Гипотеза: солнечный луч жёлтого цвета.

Материал: противень, плоское карманное зеркало, лист белой бумаги.

Ход опыта: наполни ёмкость водой. Поставь её возле источника света так, чтобы луч света падал на поверхность воды. Размести зеркало внутри емкости, положив его верхний край на край ёмкости, а нижний - в воду под таким углом, чтобы оно отражало солнечный свет. Одной рукой возьми лист бумаги и держи его перед зеркалом. Второй рукой придерживай зеркало. Изменяй положение зеркала и бумаги, пока на бумаге не появится радуга. Слегка потряси зеркало. На бумаге появляются искрящиеся разноцветные огоньки. Вода плещется и изменяет направление света, из-за чего цвета напоминают огоньки. На основе опыта дети делают вывод как в устной, так и письменной форме.

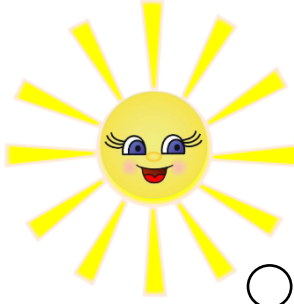
Детская литература богата научно-познавательными произведениями. Писатели ярко и интересно преподносят малышам серьезные природные процессы. Педагогам нужно лишь грамотно использовать этот материал, одновременно развивая грамотность чтения и обогащая кругозор ребёнка о природных явлениях. Расширить представление детей об отражении, поглощении света можно с помощью произведения «Сказка о фонарике и разноцветных светиках». Это задание является примером **межпредметной связи**.



Прочитай «Сказку о фонарике и разноцветных светиках»

Таблица 1. Световой спектр.

Используя сказку, отметь ✓ правильный цвет лучей и вставь пропущенные слова в вывод.

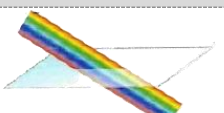
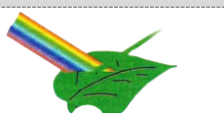
	Солнечный свет обычно воспринимается как _____, но на самом деле он состоит из _____, _____, _____, _____, _____, _____, и _____.	
---	--	---

Внутрипредметная интеграция подразумевает, что суть изучаемого материала построена путем укрупнения категорий, объединяющих множество родственных понятий [3].

Через наблюдение за обычными предметами усваивается понятие «световой спектр», «поглощение» и «отражение света», что позволяет ученикам самостоятельно сделать вывод о законах оптики [2].

Таблица 2. Поглощение, отражение света.

Рассмотри картинки и дополни фразу.

				
Прозрачное стекло _____ все видимые лучи.	Белый лист _____ все видимые лучи.	Чёрная ткань или бумага _____ все лучи.	Зелёный лист поглощает красные лучи, _____ зелёные.	Красная ткань поглощает красные лучи, _____ зелёные.

Слова для справок: пропускает, отражает, поглощает.

Одень человека в одежду выбранных цветов, если известно, что

цвет луча	цвет одежды
- ткань футболки отражает синий луч	- _____
- ткань шорт отражает зеленые лучи	- _____
- цвет ботинок поглощает все лучи	- _____
- ткань кепки и носков отражает все лучи	- _____

Вывод: Цвет предметов зависит от того, лучи какого цвета они _____, а какого - _____.

Дети младшего школьного возраста имеют активное воображение и лучше воспринимают информацию, когда она представлена в увлекательной и игровой форме.



Театр теней – это отличная идея, в которой воплощаются идеи **транспредметных связей**. Подготовка театральной сцены, установка источника света, создание фигурок героев, использование тени для создания образов без прямого изображения - всё направлено не только на развитие воображения и творческого мышления, но и требует узких знаний по теме «Свет и тень» [2, с. 67]

Таблица 3. Театр теней.

Узнай сказку.			
Поработай в «Театре теней».			
		1) Под каждым силуэтом запиши – «Чем занималась мышка?» (используй глаголы). 2) Проанализируй силуэты и найди тень соответствующую картинке (закрась кружок). 3) К какому сюжету подходят эти силуэты?	
4) Придумай свои варианты использования теневых силуэтов.			
Создай свою модель теневого театра:			
1) выбери сюжет; 2) определи героев; 3) сделай силуэты персонажей и декораций; 4) создай макет театра; 5) проиграй свой сюжет.			
Реквизит , который требуется для этого театра: источник света (например, налобный фонарик, настольная лампа, фильмоскоп), ширма с белым экраном, куклы-силуэты на палочках.			

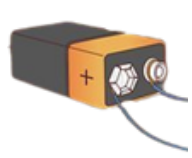
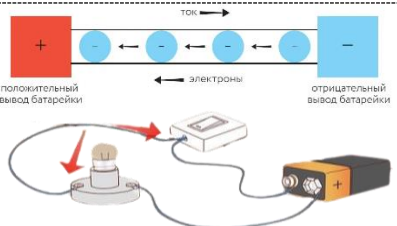
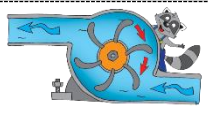
Для формирования у учащихся научного мировоззрения нужно помочь им увидеть мир в движении и понять, как он развивается. **Внутрипредметные связи** способствуют установлению логических связей между понятиями, тем самым развивают логическое мышление. При изучении темы «Электричество» учащимся легче представить движение тока по проводам, изучив движение воды в трубах и



объяснить понятие **«ток по проводам течет»**. А представить движение **«электронов как маленьких пчёл»** увлекает учащихся не меньше, так же как постановка вопроса **«Зачем приборам «хвостик - провод»?»** [2, с. 58 - 59]

Тщательно отобранный учителем материал учит юных исследователей представлять существенные признаки движения воды и электронов. Это организует самостоятельную работу учащихся по более эффективному усвоению представленных связей. **Переход от теоретического материала к практическим заданиям** помогает сделать аналитический вывод и переформулировать понятия «вода течёт» и «ток течёт», «провод – это хвостик», «пчёлы (помогают представить) - невидимые глазу элетроны». Заданная цель обучения по изучению программного материала становится более динамичной и достижимой. Цель внутрипредметной связи достигается не путём передачи некоторой информации ученику, а в процессе его собственной активной деятельности.

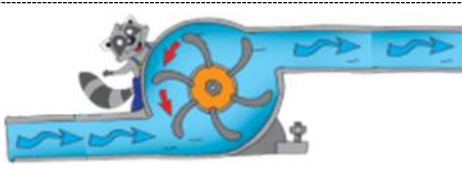
Таблица 4. Движение электронов.

ЭТО ИНТЕРЕСНО!			
«Зачем приборам «хвостик - провод»?»			
 Внутри металлических проводов есть микрочастицы – электроны . Они, с одной стороны, настолько мелкие, что их даже в микроскоп невозможно рассмотреть, а с другой – их очень много. В обычном состоянии они находятся на одном месте и ничего не делают. Но, когда включаете прибор, электроны начинают с большой скоростью передвигаться внутри проводов.			
Это движение и рождает энергию электричества.			
что?	что заставляет электроны двигаться?	что делает ток?	итог
			
Слова для справок: включатель, ток бежит, горит лампочка батарейка с электронами			
ЭТО ИНТЕРЕСНО! (продолжение)			
 Чтобы тебе было понятно, как такое возможно, можно сравнить это с водой в трубах – не зря же говорят, что «ток по проводам течет» . Словно капли жидкости в трубочке, подталкивающие друг друга, следующие одна за другой, бегущие, пока не перекрыт вентиль, электроны действуют точно так – только у них вместо вентилей выключатель. А еще от прямого контакта с электронами, в отличие от воды, вы			



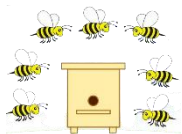
не намокаете, а получаете электрический удар. Это самый настоящий удар: ведь электронов очень много и они бегут с огромной скоростью. А потому, если встать у них на пути, они бьются в кожу с большой силой, что, конечно, очень больно. Поэтому, если прибор включен в розетку или оголился провод (что, по сути, равноценно разрыву трубы, когда вода вытекает наружу: и чем больше воды, тем сильнее ее напор), нельзя мешать ему. Пусть электроны тратят энергию на лампочку, а не на то, чтобы потратить ее, обидев малыша!

«ток по проводам течет».

что?	что заставляет воду двигаться?	что делает вода?	итог
			

Слова для справок: вода в доме, течёт по трубам, вода в ёмкости, вентиль.

ЭТО ИНТЕРЕСНО! (продолжение)



Внутри проводов живут, например, маленькие пчелы или муравьи, фактически невидимые человеческому глазу. И когда электроприбор выключен, они там покоятся, отдыхают. Но стоит подключить его к розетке (либо нажать на выключатель, если он соединен с сетью), как они начинают трудиться: бегать либо летать внутри провода вперед и назад без усталости! И от такого их движения вырабатывается энергия, зажигающая лампочку или позволяющая работать тем или иным приборам. Причем количество таких пчелок - муравьишек в проводе может быть разным. Чем их больше и чем активнее они двигаются, тем выше сила тока – а значит, тем больший механизм они могут запустить. Проще говоря, чтобы светила лампочка в карманном фонарике, нужно совсем мало таких «помощников», а чтобы осветить дом – нужно иметь запас электричества намного, намного больше. И тут важно подчеркнуть: такие пчелы хоть и работают на пользу людей, но могут серьезно обидеться, если к ним относиться небрежно. Причем обидой дело не ограничится – они могут и больно-больно укусить (и чем больше пчелок, тем сильнее будет укус). А потому нельзя лезть в розетку или разбирать электроприбор, а также касаться оголенных проводов у подключенных приборов – пчелам может не понравиться, что кто-то пытается мешать им работать...

«электроны, как маленькие пчелы»

кто?	что заставляет пчёл двигаться?	что делают пчелы?	итог
------	--------------------------------	-------------------	------



Сказки, ассоциации и наглядные примеры помогают детям лучше понять и запомнить материал. Такой подход делает обучение не только более интересным, но и способствует развитию креативности и критического мышления.

Таким образом, межпредметная интеграция – это средство, которое направлено на развитие у учащихся умения учиться с опорой на ранее полученный опыт в учебно-практической деятельности. Однако интеграция не может заменить классическое современное образование, она должна лишь стать механизмом, который объединит приобретаемые навыки и знания в единую, общую систему.

Список использованных источников:

1. Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях организации образовательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2024-2025 учебном году».

2. Естествознание: «Сборник учебных заданий для 4 класса» в помощь учителю начальных классов/сост.: Божко Н.А., Картаева Н.А., Павлюк Н.И. КГУ «Больше-Чураковская общеобразовательная школа отдела образования Алтынсаринского района» 2022. 75 с.: ил.

3. Максимова В.Н., Груздева Н.В. Межпредметные связи в обучении. - М.: Просвещение, 1987.

4. Браже Т.Г. Интеграция предметов в современной школе. // Литература в школе. - 1996. - № 5. - С. 150-154.

5. Электронный ресурс. Интеграция и межпредметные связи при изучении современных дисциплин Павлова Ирина Сергеевна, к.п.н, методист высшей квалификационной категории МОУ ДПО «Информационно-образовательный Центр» г. Рыбинск

http://ioc.rybadm.ru/innov/conf/2015/24.09.2015/pavlova_i_s.pdf



ГАНДБОЛ В ШКОЛЕ – ВЕСЕЛЬЕ, АЗАРТ И ЗДОРОВЬЕ

*Бимурзин Куаныш Уахитович,
директор КГУ «Региональный центр
физической культуры и дополнительного образования»
Управления образования акимата Костанайской области*

Гандбол – это динамичная командная игра, которая развивается в странах по всему миру, являясь одним из наиболее зрелищных видов спорта. Его популярность среди молодежи неуклонно растет благодаря сочетанию физической активности, командной игры и стратегии. Для того, чтобы заинтересовать детей и подростков этим видом спорта, Международной Федерацией гандбола была разработана программа «Гандбол в школе», направленная на обучение учителей физической культуры и внедрение гандбола в школьные спортивные программы.

Эта программа рассчитана на детей в возрасте от 6 до 14 лет (учеников 1-7 классов). В статье рассмотрены практические упражнения, которые учителя физической культуры могут использовать на своих занятиях для развития у детей базовых навыков гандбола.

Гандбол состоит из 6 основных этапов:

1. Атака: организованное наступление на ворота противника с целью забить гол.
2. Защита: действия, направленные на препятствование противнику в его атакующих действиях.
3. Броски по воротам: различные виды бросков, направленные на точность и силу.
4. Ведение мяча: навыки контроля мяча с помощью рук и передвижения по площадке.
5. Противодействие атакам: действия, направленные на блокирование бросков и передач.
6. Реализация тактических схем: умение создавать численные и позиционные преимущества для успешных атак.

Эти этапы помогают развивать как индивидуальные, так и командные навыки, что важно для успешного овладения игрой.

Гандбольная площадка по стандарту имеет размеры 40 на 20



метров. Для начинающих можно использовать уменьшенные размеры площадки, чтобы вовлечь в игру больше детей. Также можно разделить площадку на несколько зон для игры с меньшими командами (например, 4 на 4 с вратарями). Это поможет детям быстрее освоить основы игры и улучшить тактические навыки.

Если в школе нет стандартных ворот, можно использовать различные альтернативы: нарисовать ворота на стене, использовать гимнастический мат, применять ворота меньшего размера (например, для младших детей).

Альтернативные варианты ворот помогают сохранить игру динамичной, но при этом позволяют детям научиться точно целиться и увеличивать свои навыки.

Для начинающих лучше использовать мягкие мячи меньшего размера, подходящие для рук младших школьников. Это помогает детям чувствовать мяч и развивать координацию. Со временем, по мере улучшения техники, можно переходить к стандартным мячам для гандбола.

Технические и тактические навыки для разных возрастных групп.

6-8 лет: на этом этапе важно развить базовые двигательные навыки. Младшие школьники учат:

- владение мячом: умение ловить и передавать мяч;
- ловля мяча;
- передача мяча: простые броски на короткие расстояния;
- подвижные игры и эстафеты для развития координации;
- основы броска мяча в ворота.

9-10 лет: на данном этапе дети начинают развивать более сложные навыки:

- владение мячом с использованием более сложных техник;
- ловля, передача, ведение, бросок;
- обманные действия для создания пространства;
- основы защиты: умение блокировать и перехватывать мяч;
- тренировка навыков взаимодействия с партнерами в атаке и защите.

11-12 лет: на этом этапе дети начинают работать в командах:

- развитие командной игры: стратегия и тактика на поле;



- развитие навыков защиты, включая блокирование и захват мяча;
- тактические схемы: заслон, защита площади, создание численного преимущества;
- быстрые прорывы, контратаки;
- развитие навыков быстрой реакции и принятия решений.

13-14 лет: для старших школьников игра становится более динамичной и тактически насыщенной:

- развитие навыков нападения: различные схемы и способы атаковать ворота;
- скрестное взаимодействие и выходы в атаку;
- совершенствование работы ног: повышение быстроты и координации;
- блокирование бросков и защита от быстрых атак;
- тактические действия в защите: организация обороны и противодействие атакам.

Гандбол должен преподаваться как игра, основываясь на технических навыках, тактическом знании и умении импровизировать. Учителя должны запланировать занятия так, чтобы ученики постоянно думали, оценивали и принимали решения в условиях игры.

Примеры задач для тренировки.

Подвижные и тактические игры, например, «2 нападающих против 1 защитника», где ученики должны быстро принимать решения.

Упражнения, максимально приближенные к игровым условиям, такие как контратака или перехват мяча.

Важным аспектом является вовлеченность всех детей в тренировку. Это можно достичь, проводя занятия в формате командных игр с равным количеством участников и меняя роли (например, ученики могут по очереди быть и нападающими, и защитниками).

Для достижения хороших результатов обучения важно поддерживать мотивацию учеников. Задачи должны быть сбалансированы: если упражнение слишком легкое или трудное, ученики потеряют интерес. Учителя должны следить за активностью и вовлечением учеников, делая тренировки увлекательными и разнообразными.

Мотивация достигается через поддержку на каждом этапе обучения, индивидуальный подход к каждому ученику, применение игровых методов и элементов соревнования и поощрение прогресса



учеников через награды и признание достижений.

Преподавание гандбола в школах помогает развивать у детей не только физическую подготовку, но и командный дух, лидерские качества, а также тактическое мышление. Программа «Гандбол в школе» предоставляет учителям эффективные инструменты для вовлечения детей в этот увлекательный вид спорта. Занятия по гандболу способствуют гармоничному развитию школьников и могут стать важным этапом в формировании у них любви к спорту и здоровому образу жизни.

Список использованных источников:

1. Международная Федерация Гандбола. Официальные правила игры в гандбол. Доступно на сайте: www.ihf.info
2. Программа «Гандбол в школе» — Международная Федерация Гандбола.
3. Гандбол в Казахстане: исторический и современный контекст. «Спортивная наука Казахстана».

РОЛЬ ГЕОГРАФИИ В ВОСПИТАНИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ ШКОЛЬНИКОВ

*Болтушенко Ксения Александровна,
учитель географии
КГУ «Общеобразовательная школа Абая Кунанбаева
отдела образования Карабалыкского района»
Управления образования акимата Костанайской области*

В современном мире экологические проблемы становятся неотъемлемой частью повседневной жизни. И ответ на вызовы, связанные с состоянием окружающей среды, требует комплексного подхода. Одним из важнейших инструментов формирования экологического сознания у подрастающего поколения является школьное образование. Особенно значительную роль в этом процессе играет география. Как наука, она дает школьникам знания о



природных процессах, ресурсах, экосистемах, а также о том, как человеческая деятельность воздействует на природу и её состояние.

Экология, как наука о взаимоотношениях живых существ и окружающей среды, тесно связана с географией. Преподавание географии позволяет школьникам понять механизмы природных процессов и их взаимосвязь с человеческой деятельностью, что является основой экологического сознания [1].

Задача учителя не только передать учащимся знания о природе, но и помочь им осознать важность сохранения природных ресурсов, понимать последствия бездумного использования земли, воды, лесов и других природных объектов. География обучает детей мыслить глобально, видеть взаимосвязи между различными природными и социальными процессами и, самое главное, осознавать последствия человеческой деятельности для окружающей среды.

Одной из ключевых тем, которую изучаем на уроках географии, является «Природные ресурсы» и их использование человеком. Учебные материалы, раскрывающие темы о водных, лесных и минеральных ресурсах, дают ученикам представление о том, как важно рационально использовать эти ресурсы и какие последствия могут быть от их истощения или загрязнения [1].

Вода, например, является важнейшим природным ресурсом, и её загрязнение или дефицит – одна из самых актуальных проблем нашего времени. Изучая географию, учащиеся знакомятся с географией водных ресурсов планеты, видят примеры решения проблем водоснабжения в разных странах и понимают важность рационального использования водных ресурсов. Кроме того, изучение загрязнения атмосферы, почвы и водоёмов помогает детям осознать масштабы экологических катастроф, таких как изменение климата, вымирание видов, исчезновение лесов и деградация почв. Эти вопросы должны занимать центральное место в образовательной программе, так как именно они формируют у учащихся понимание того, что происходящее с природой сегодня – это результат многолетней деятельности человека, и именно от его действий зависит будущее планеты [2].

Учебные материалы по географии должны отражать реальные экологические проблемы, с которыми сталкиваются регионы, страны



и весь мир, чтобы учащиеся могли выстроить логику взаимосвязей между глобальными процессами и локальными проблемами.

Например, география помогает учащимся понять глобальные экологические проблемы, такие как: изменение климата, которое связано с деятельностью человека и её последствиями для экосистем, уничтожение лесов и его влияние на биосферу, выход из строя экосистем, вызванный загрязнением, на котором во многом зависит жизнь всех живых существ на планете, загрязнение океанов пластиком и другими отходами, потере биоразнообразия и исчезновение видов животных и растений [2].

На уроках мы также изучаем влияние этих глобальных проблем на местные экосистемы, ребята осознают, как одно действие в одной части мира может вызвать цепную реакцию в другом уголке планеты.

Например, на уроках мы отправляемся в виртуальные путешествия и экскурсии, на которых учащиеся могут увидеть последствия человеческой деятельности и реальную картину состояния экосистем. Это помогает развивать у школьников чувство ответственности и дают возможность понять важность охраны природы.

Одной из важнейших задач современного образования является воспитание у школьников экологического сознания, основанного на принципах устойчивого развития. Это понятие, объединяющее экономические, социальные и экологические аспекты, подчеркивают важность гармоничного сосуществования человека с природой. География, как предмет, предоставляет школьникам возможность осознать этот баланс, изучая территориальное распределение природных ресурсов, демографические процессы и способы рационального использования ресурсов на основе принципов устойчивого развития.

Устойчивое развитие подразумевает такие практики, которые не наносят ущерба экосистемам и обеспечивают их сохранность для будущих поколений. География учит детей рассматривать экономические и социальные процессы через призму экологии, осознавая, что важно не только использовать природные ресурсы, но и делать это с минимальными последствиями для окружающей среды [3].



На уроках мы также обсуждаем темы, связанные с экологически чистыми технологиями, альтернативной энергетикой, возобновляемыми ресурсами и другими путями решения глобальных экологических проблем. Размышления на эти темы позволяют учащимся увидеть перспективы развития общества, где экономика и экология не противопоставлены друг другу, а наоборот, работают в тесной связи.

В процессе формирования экологических знаний на уроках я использую различные методы учебно-исследовательской и практической деятельности учащихся, включая:

- прямое и косвенное наблюдение для описания компонентов природных систем и анализа воздействия человеческой деятельности на них;
- освоение методов представления данных наблюдений и экспериментов в виде таблиц, диаграмм и графиков;
- моделирование проектов по решению экологических проблем.

Для проведения уроков экологической направленности использую разнообразные формы: уроки заочного путешествия, семинары, ролевые и деловые игры, практикумы, дискуссии, а также коллективные и индивидуальные проекты. Особое внимание уделяю экологическим проблемам, актуальным для моего села.

География играет важную роль в воспитании гражданской ответственности, что также связано с экологическим сознанием. Учащиеся, которые изучают географию, начинают осознавать, что они – часть мирового сообщества и имеют прямое отношение к состоянию планеты. Географическое образование помогает формировать у учащихся чувство локальной и глобальной ответственности за экологическое состояние [4].

На уроках мы изучаем не только теоретические аспекты экологии, но и конкретные примеры гражданских инициатив, направленных на охрану природы, такие как проекты по защите лесов, водоёмов, борьбе с загрязнением, устойчивому использованию ресурсов и другие.

В ходе уроков географии ученики учатся предсказывать последствия воздействия человеческой деятельности на природу, разрабатывать предложения по рациональному использованию



природных ресурсов и охране окружающей среды. Они также анализируют последствия природоохранных мероприятий, таких как рекультивация земель, защита склонов от эрозии и другие. Важно, чтобы учащиеся осознавали значимость экологически ответственного поведения и применения природоохранных практик в повседневной жизни. Изучение воздействия экономики на экологию родного края можно успешно сочетать с экскурсиями, которые помогают наглядно понять проблемы и решения в области охраны природы.

География, благодаря своему комплексному подходу, оказывает значительное влияние на решение экологических проблем. Как наука, она находится на пересечении естественных и социальных дисциплин, что позволяет эффективно использовать её педагогический потенциал для формирования у школьников экологического сознания. Изучая взаимосвязи различных объектов и процессов экосистемы, география помогает детям глубже понять, как все элементы природы взаимодействуют друг с другом и как деятельность человека влияет на этот баланс.

Для того, чтобы экологическое сознание было настоящим, развиваю не только в рамках уроков, но и через внеурочную деятельность. Экоквесты и экологические акции – все эти мероприятия дают им возможность научиться быть активными участниками охраны природы.

Практические занятия, такие как сбор мусора в парках и на улицах, посадка деревьев, участие в экологических акциях, организованных местными властями, позволяют детям осознать, что важным элементом экологического воспитания является личная активность и ответственность [5].

Уроки также дают школьникам знания о природных катастрофах, устойчивом развитии и роли каждого человека в сохранении экосистемы. Вместе с тем, важно развивать у учащихся практическое понимание того, как их действия могут повлиять на планету, и формировать гражданскую ответственность.

Мы, как учителя, с учетом глобальных вызовов нашего времени, играем ключевую роль в формировании у школьников экологического сознания, которое будет способствовать созданию более устойчивого и гармоничного общества в будущем.



Список использованных источников:

1. Кучер Т.В. Экологическое образование учащихся в обучении географии. - Москва, Просвещение, 1990 г.
2. Родзевич Н.Н. Методы и формы экологизации географического образования, 1994.
3. Алексеев С.В. Смирнова Е.Э. Школьное экологическое образование: Реальность и перспективы. Пособие для учителя. - СПб.: 1997.
4. Быховский А.В. Экологическое образование: Проблемы и процессы современного развития. - М., 1996. – 129 с.
5. Казимирова И.Р. Экологическое образование и воспитание школьников в изучении географии. - Москва, Просвещение, 2000.

НОВЫЙ ВЗГЛЯД НА ДОМАШНЕЕ ЗАДАНИЕ: ОТ КОПИРОВАНИЯ К ТВОРЧЕСТВУ

*Горкоева Анастасия Александровна,
учитель физики ТОО «Kazgii School»*

В образовательном процессе домашние задания всегда играли важную роль, однако стоит задуматься, насколько эффективными являются традиционные формы этих заданий. В данной статье я хочу поделиться своими мыслями относительно необходимости пересмотра подходов к составлению домашних работ, основываясь на личном опыте преподавания физики. Я объясню, почему стандартные домашние задания в наше время оказываются неэффективными, и предложу несколько хорошо работающих методов, которые позволят учащимся лучше усвоить материал и развить критическое мышление.

Домашние задания помогают закрепить полученные на уроке знания, тренируют навык самостоятельного поиска информации и способствуют лучшему пониманию материала. Однако в последние годы, в эпоху повсеместного использования информационных технологий, я все больше начинаю сомневаться в эффективности



стандартных форм домашних заданий. Давайте рассмотрим некоторые причины этого.

Во-первых, невозможно проверить самостоятельность выполнения домашнего задания. Современные технологии значительно упростили доступ к готовым ответам и решениям задач. Интернет, электронные библиотеки, онлайн-курсы – всё это делает проверку самостоятельности выполнения домашнего задания практически невозможной. С развитием искусственного интеллекта, любой ученик, даже не прикладывая особых усилий, может получить решение самых разнообразных задач и ответы на самые каверзные вопросы. Это приводит к тому, что оценка за домашнее задание перестает отражать реальные знания и умения ученика.

Во-вторых, однотипные задания и отсутствие интереса к их выполнению. Стандартные упражнения быстро становятся рутинной для многих школьников. Повторение одних и тех же типов задач изо дня в день не стимулирует интерес к предмету и не развивает творческие способности. Более того, такая работа может вызывать у детей чувство скуки и усталости, что негативно сказывается на их мотивации к учебе [1].

В-третьих, несоответствие заданий с реальностью, в которой находятся дети. Часто задания, предлагаемые в учебниках, имеют мало общего с практическими аспектами физики. Это затрудняет понимание того, зачем вообще нужно изучать этот предмет. С такими задачами ученики воспринимают физику как набор абстрактных формул и законов, которые никак не связаны с их повседневной жизнью.

В заключении дети перегружены учебными материалами и находятся в стрессе. Современная школьная программа включает множество предметов, каждый из которых требует выполнения домашних заданий. Постоянная необходимость выполнять большой объем работы может приводить к переутомлению и стрессу у учащихся. В результате снижается качество образования и снижается желание обучаться.

Для того, чтобы сделать процесс выполнения домашнего задания более интересным и эффективным, я пересмотрела подходы к его выдаче и выполнению. Вот несколько приемов, которые я



применяю в своей практике и которые помогут ученикам достичь лучших результатов.

Проектная деятельность. Данным способом вы можете развить поисковую и исследовательскую деятельность, а так же навыки конструирования и моделирования процессов и явлений для ваших учеников, которые в дальнейшем смогут принимать участие в конкурсах исследовательских проектов.

Проекты и исследовательские работы позволяют ученикам глубже погрузиться в изучение темы, которая их интересует [2]. Таким, конечно, не может быть каждое домашнее задание, но, в конце изучения раздела очень даже может быть. Например, для учащихся 7 классов после изучения раздела «Давление» предложить задание, смоделировать барометр из подручных материалов и в течение месяца снимать показания давления, а так же выявить зависимость атмосферного давления от температуры окружающей среды. Или для учащихся 9 класса, в разделе «Кинематика» предложить в течение недели снимать показания с приборной панели автомобиля и по данным, например, вычислить ускорение машины и пройденный путь при неравномерном движении. Для учащихся 8 классов в разделе «Постоянный ток» можно предложить исследование зависимости сопротивления проводника от его длины и площади поперечного сечения. Ученики могут самостоятельно изготовить простые электрические цепи и провести измерения, анализируя результаты и делая выводы. В разделе «Статика» создать неваляшку «на кухне» и изучить при этом виды равновесия.

Можно предложить ученикам стать **авторами образовательных пособий**. Создание собственных учебных материалов – отличный способ развить навыки самостоятельного поиска информации, анализа данных и креативного мышления. Ученики могут создавать собственные видеоуроки, интерактивные тесты, привычные детям игры, например UNO, домино, колесо фортуны и множество других только уже с использованием формул, комиксы, объясняющие сложные физические концепции.



Рис.1. Моделирование трансформатора

Это не только интересно, но и полезно, так как позволяет ученикам лучше понять материал и передать его другим.

Куда же в физике без задач, но не простых, а экспериментальных. Задачи, требующие проведения экспериментов дома, могут стать отличным способом закрепить изученный материал.

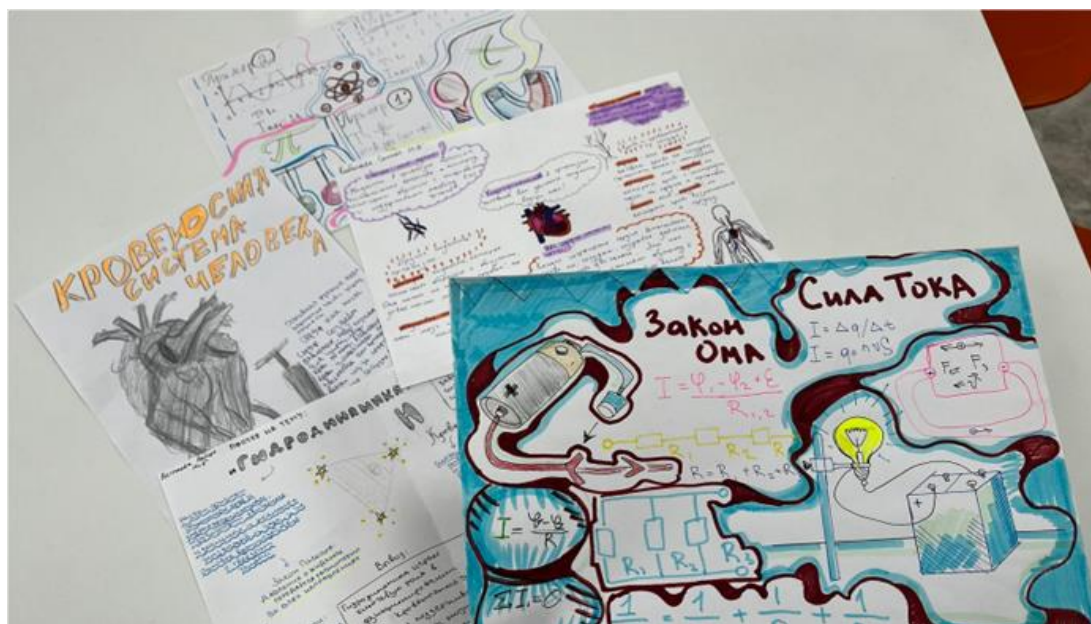


Рис.2. Создание графического материала



Например, ученики могут измерить силу трения между разными поверхностями, определить плотность различных веществ, определить условия равновесия рычага или исследовать оптические явления с помощью простых подручных средств.

Анализ проблемной ситуации и поиски ее решения. Такая работа хорошо будет реализована в парах и группах. Поставьте перед учениками задачу, решение которой требует применения знаний из разных областей физики, а так же вполне возможна в реальной жизни. Например, как семье сократить использование электроэнергии в доме. В такой задаче необходимо сделать замеры, посчитать количество затрачиваемой энергии и предложить возможные пути экономии. Или, например, представить, что автомобиль застрял в снегу или в грязи, что нужно использовать, на какие законы делать акцент, что бы выбраться из западни. Такие задания развивают логику, аналитическое мышление и умение работать в команде.

Один из моих фаворитов – это рефлексивные дневники. Для этого ученикам необходимо будет завести дневники (тонкой тетради в клетку будет вполне достаточно) и делать в них записи после каждого урока, где они будут записывать свои мысли и впечатления от изучения той или иной темы. Это поможет им осмыслить пройденный материал, выявить трудности и достижения, а также сформулировать вопросы для обсуждения на следующем занятии. Такой дневник учитель может проверять перед суммативной работой, для того чтобы составить комфортный план подготовительного урока, в котором будут учтены трудности и пожелания каждого ученика.

Еще, как другая вариация дневника, заполнение книжки – малышки. Учащиеся подбирают материал для шести разворотов по разделу и заполняют ее. В такой книжке учащиеся записывают свои успехи и трудности, уже с примерами по той или иной теме.



Рис.3. Рефлексивные «книжки малышки» по теме «Переменный ток»

Таким образом, традиционные формы домашних заданий постепенно утрачивают свою эффективность в условиях современного мира. Вместо того, чтобы заставлять учеников выполнять однообразные упражнения, мы должны предлагать им интересные и полезные задания, которые стимулируют творческое мышление и помогают лучше понимать окружающий мир. Возможно, вам покажется, что предложенные мной формы домашнего задания трудны и требуют много времени для подготовки и прочных знаний у учащихся, но на деле такая форма поможет вам влюбить учеников в свой предмет и открыть для них невероятный, полный открытий, мир физики.

Список используемых источников:

1. Ягодкин Н.В. «Энциклопедия детской мотивации» [электронный ресурс] <https://www.litres.ru/book/a-n-zgoda/enciklopediya-detskoy-motivacii-57088413/chitat-onlayn/>
2. Медведева Т.С. «Хочу учиться! Вызываем интерес к учебе по методу STEAM» [Электронный ресурс] <https://www.litres.ru/book/tanya-medvedeva-2687/hochu-uchitsya-vyzyvaem-interes-k-uchebe-po-metodu-st-67747706/>



НӘТИЖЕГЕ БАҒЫТТАЛҒАН ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ ТИІМДІЛІГІ



*Ергалиева Майра Тюлюбаевна,
Қостанай ауданы білім бөлімінің
«Н.Наушабаев атындағы мектеп-гимназия» КММ
бастауыш сынып мұғалімі*

*«Зерттеп білмейінше білу де,
істей алу да мүмкін емес».
Бауыржан Момышұлы*

Бастауыш сынып оқушылары бәрін білуге құмар келетіні мәлім. Әдетте, олар сан алуан сұрақ қояды. Әрине, мұғалім барлық сұрақтарға жауап бере алады. Бірақ, қазіргі таңда сұрақтарға жауап беруге балалардың өздерін тартқан өте тиімді. Өйткені, балалар әркез жаңаны ашуға, ізденуге дайын болады. Олар байқағыш келеді және тәжірибе жасауды ұнатады. Сабақтағы зерттеу әрекеттері - танымдық және шығармашылық жұмысқа негізделген ғылыми үрдіс. Сондықтан сабақтағы оқушылардың зерттеу әрекеттерінің өзектілігі сөзсіз. Кез келген зерттеу іс-әрекет оқу үрдісімен, тақырыпқа сай жүру керек. Мұғалім жұмыс түрін өзі таңдайды: жұптық, топтық, жеке, ұжымдық жұмыс. Оқу үрдісі проблема тудыратын, ізденетін өздік жұмыс негізінде жүреді. Сонымен қатар тапсырмалар баланы қызықтыратын, өз іс-әрекетінен ләззат алатындай болу қажет.

Жаратылыстану сабағында белсенді оқу әдіс-тәсілдерді тиімді қолдана білу - мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Ол үшін оқушының белсенділігін арттыратын және әрі қарай ізденуіне арналған тапсырмаларды орындату арқылы жүзеге асыруға болады. Белсенді оқу арқылы оқушылардың қарым-қатынас дағдыларын жақсарту үшін сабақтарды қызықты, әрі тартымды етіп құру. Әртүрлі белсенді оқу әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, сабақтың мазмұнын түрлендіреді. Оқушыларды жаңа оқу мен оқыту әдістерімен эксперимент жасауға тарту. Бұл мұғалім мен оқушы арасындағы өзара байланысты жақсартады. Нәтижелі кері байланыс орнатып, жағымды оқу ортасын құруға мүмкіндік береді. Оқушының бойында зерттеу, проблеманы



шешу, өз бетінше оқу, ынтымақтастық, деректерді өңдеу, жасау және жобалау дағдыларын қалыптастыру үшін белсенді оқу әдіс-тәсілдердің тиімділігі өте зор.

Оқушылардың танымдық қабілеттерін арттырып, ақпаратпен жұмыс жасау дағдысын қалыптастырады. Оқушылар теориялық білімі мен практикалық білімін ұштастырып, өмірде тиімді қолдануға дағдыланады.

Қазіргі таңда өзекті мәселелердің бірі – ол білім алушылардың тілге шорқақтығы, сөздік қорының аздығы. Сондықтан зерттеулер жүргізу барысында оқушылардың тілін дамыту мақсатында балаларды қызықтыру, белсенділіктерін арттыру арқылы тілдерін дамыту, ойларын дәлелдей білуге үйрету - басты мақсат болып табылады. Осы орайда 4 «Б» сыныбында «Заттың қасиеттері», «Заттардың қасиеті өзгере ме?» тақырыбында пән мұғалімі Туребекова Ж.А. зерттеу сабақтарын жүргізді. Мен, сыншыл дос ретінде, мұғаліммен сабақтың тақырыбын бірге таңдап, сабақ жоспарын құрдық. Зерттеуді неден бастауымыз керек және заттардың қасиетін өзгертетін қандай зерттеулер жасау керек екенін ойластырдық. «Тиімді» деген әдістер мен зерттеулерді жоспарладық. Бірінші сабақта төмендегі әдістерді қолдандық: «Жедел жауап», «Триз» технологиясының «Сиқырлау» әдісі, «Quick» әдісі. Топпен жұмыста балалар «Түрлендіру» әдісі бойынша суреттер, видео көру арқылы тары қалай жентке айналатынын, жеміс қалай тосапқа айналатынын және сүт тағамдарын қалай әзірлейтінін түсіндірді. Сонымен қатар «Қарапайым ғылым» әдісі барысында әртүрлі тағамдарға йодты тамызып, тағамдардың құрамында крахмалдың бар-жоғын анықтады. Сабақ барысында білім алушылардың зерттеу жүргізудегі іс-әрекеттерін қаншалықты дәлелдей білгеніне көңіл бөлдім. Әрине, кейбір балалардың сөздік қорының аз болғандығынан толыққанды жауап беру оларға қиындыққа түсті.

Осы ретте мұғалімнің білім алушылардың тіл байлығын дамыту мақсатында «Неге? Қалай ойлайсың? Не себепті?» деген сұрақтары жиі қойылады. Бұл сұрақтарға көбіне жоғары деңгейдегі балалар жауап беріп отырды. Пән мұғалімі әр тапсырманы қорытып, тапсырмаларды өзара сәтті байланыстырып тұрды. Бірінші сабақта уақыт жетпей қалғандықтан келесі сабақтарды жоспарлауда уақытқа, тап-



сырмалардың ұзақтығына көңіл бөлуді ұйғардық. Екінші және үшінші сабақтар «Заттардың қасиеті өзгере ме?» деген тақырыпта өтті. Екінші сабақта бірінші сабақта тиімді болған әдістерді қайта жоспарладық: «Жедел жауап» әдісі, «Quik» әдісі. Оқушылар тәжірибе жасау барысында үш түрлі ыдыстардағы судың қайсысы ішуге жарамды, қайсысы жарамсыз екенін Солемер құралының көмегімен анықтады және қолдану аясында айтып өтті. Топпен жұмыста ағаш үгіндісі, суды, күрішті пайдалану арқылы магниттің көмегімен қоспаның құрамындағы заттарды бөліп алды. Жалпы, балалар сабақта белсенділік танытты, зерттеу жұмыстарына барлығы да қызыға қатыса білді.

Соңғы сабақта алдыңғы сабақтарда тиімді болған «Жедел жауап», «Триз» технологиясының «Сиқырлау» әдісі және «Quik» ойыны мен әдістерін қайта жоспарлауды жөн көрдік. Себебі, алдыңғы сабақтарда бұл әдістер оқушылар үшін әрі қызықты, әрі тиімді болды. Сонымен қатар аталған әдістер балалардың тілін дамытуға, ойын еркін айтуға септігін тигізді. Зерттеу нысанын шамалы өзгерттік. Зерттеу барысында «Салыстыр», «Қарапайым ғылым», «Мен зерттеушімін» зерттеулері жүргізілді. Екі түрлі темірді салыстырып, магнит арқылы эксперимент жасалынды.

Топпен жұмыс арқылы келесі жұмыстар жүргізілді:

1-топ: Жент жасау. Балалар талқан, печенье үгіндісі, қант, сары май өнімдерін араластырып жент жасады.

2-топ: Диірмен тарту. Мұражайдағы диірменмен үлкендердің көмегі арқылы тарыны үгіту жолдарымен танысты.

3-топ: Май шам, шырпы, қағаз, ағашпен жұмыс.

Зерттеуден кейін оқушылар төмендегі сұрақтарға жауап берді:

- Өнімдер өзгеріске түсті ме? Неге?
- Олардың қасиетін өзгерте аламыз ба? Не себепті?
- Бастапқы өнім өз қалпына келе ме? Неге?

Оқушылар сұрақтарға жауап беріп, өз ойын дәлелдей білді.

Осы ретте жасалған зерттеулер ұлттық құндылық негіздеріне бағытталғаны балалар үшін тәрбиелік мәні өте зор болды. Сабақтың соңында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру мақсатында қорытынды ой түйіндеу ұсынылды. Оқушылар бір өнімнен қоспалар арқылы басқа өнім шығаруға болатынына және



бастапқы өнімді қалпына келтіре алмайтындарына көз жеткізеді. Түйінді сабақ өте тиімді, жоғары деңгейде өтті. Сабақ мақсатына жетіп, сәтті өтті. Оқушылар жасаған зерттеулерінен қорытынды жасап, пікірлерін дәлелдеуде белсенділік таныта білді. Білім алушылар сабақтарда өздерін еркін ұстап, ойларын айтуға талпынды. Сонымен қатар қызығушылықтары да арта түсті. Себебі, сабақтарда қолданылған зерттеулер мен әдістерді балалар өз көздерімен көріп қана қоймай, қолдарымен ұстап, өздері эксперимент жасағандары, өмірмен байланыстылығы, ұлттық құндылыққа негізделгені балалар үшін өте тиімді болды. Кері байланыс та оқушылар үшін қызықты өтті, тақырыпты түсінгендерін айтып, өз ойларын жеткізді.

Дегенмен, білім алушылар зерттеулерді қызығып орындағанымен, кейбір балаларға іс-әрекеттерін түсіндіруде, қорытынды жасауда қиындық туғызды. Оның себебі, балалардың сөздік қорының аздығы. Осы ретте сөздік қорын арттыру, тілдерін дамыту мақсатында пән мұғаліміне оқушылардың тілін дамытуға арналған жұмыстар сабақ барысында және сыныптан тыс уақытта жиі жүргізілуі тиіс деген ұсыныс айтылды.

Жалпы, зерттеу сабақтары оқушының ой-өрісін дамытып, жан-жақты терең білім алуына жағдай жасап қана қоймай, оқушылар бір-біріне көмектесе отыра, білім алуына септігін тигізетіні сөзсіз. Білімді өз ізденісімен, өз білімімен алады және іскерлік дағдылары қалыптасады. Сабақ қызықты болса, оқушының сол пәнге қызығуы артып қана қоймай, мұғалімнің жаңалығы, ізденісі, қолданған әдісі арқылы ерекшеленіп, оқушы жүрегінен орын алады. Жеке тұлға ретінде өз пікірін қалыптастырады. Баланың дүниетанымын кеңейтіп, рухани өсуіне және тіл байлығын дамытуға әр сабақта оқушыларға жағдай жасау маңызды. Ол үшін мұғалім төмендегі қағидаттарды ескеруі тиіс:

1. Сабақты белсенді өткізіп, әр баладан еркін жауап алуға жағдай жасау.
2. Қиялын дамыту үшін «менің ойымша» деген жауапқа дағдыландыру.
3. Әр жауапқа бірдей қарап, жақсысын мадақтап, нашарын сынамау.
4. Тіл байлығын дамыту үшін жауабын соңына дейін тыңдау.



5. Жауап беруге тілек білдірмеген баланы өз еркінсіз, қинап сұрамау.

Қазіргі жаратылыстануда қолданылатын зерттеудің негізгі принциптері мен әдістерін меңгеру өзекті мәселе. Бұл анағұрлым терең білім алып, пәнді түсіну үшін қажетті айтарлықтай жоғары деңгейлі дағдыларды қалыптастырып дамытуға көмектеседі. Әдетте, зерттеуге негізделген оқу бастауыш сыныптарда оқытылатын «жаратылыстану» пәнімен байланыстырылғанымен, ол кез келген пән үшін негіз бола алады. Осындай зерттеулер балаға білімді дайын түрде алмай, тақырыпқа сай зерттеулерді жүргізу барысында тақырыпты меңгереді. Нәтижесінде, оқушы бойында кең ауқымды дағдылар қалыптасады, қызығушылықтары артады, шығармашылық қабілеттері дамиды. Жас ұрпақтың дүниетанымын, ойлаудың ғылыми тәсілін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Осы ретте мұғалімнің рөлі өте маңызды болып табылады. Өйткені, оқушыны зерттеу іс-әрекетіне жетелейтін, қолдайтын, үйрететін, бағыт бағдар беретін - мұғалім.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Бигазина П.К., Жаманкулова А.Ж. «Жаратылыстану» оқулығы. 4 сынып.
2. Абдигалиева Т.Б. «Ғылыми зерттеулердің әдістемесі» құралы 2020.
3. Ипалаков Т.Т. «Ғылыми зерттеулердің негіздері», 2009 ж.
4. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2015 ж.



МӘТІНМЕН ЖҰМЫС - ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫНЫҢ НЕГІЗІ

*Жакибаева Сәуле Қуанышбайқызы,
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай дарыны» өңірлік оқу-әдістемелік
орталығының әдіскері*

Қазіргі техниканың жедел дамыған заманында адамзаттың функционалды сауатты болуы оның өмірге деген бейімділігін арттырып, алған білімін орынды қолдана алатын заманға сай тұлға болып қалыптасуы көзделеді. Оқу сауаттылығы - функционалды сауаттылықтың бірінші кезеңі. Оқу сауаттылығы – оқушының жазбаша мәтіндерді түсінуі және пайдалануы, білімі мен мүмкіндіктерін кеңейту, әлеуметтік өмірге қатысу үшін оқумен айналысу қабілеті. Оқу дағдыларын сәтті игеру танымдық іс-әрекеттің жалпы даму деңгейінің көрсеткіштерінің бірі болып табылады. «Сауатты оқу – бұл мақсатқа қол жеткізу, білім мен әлеуетті дамыту, қоғамға қатысу үшін жазбаша мәтінді түсіну, пайдалану, көрсету және жұмыс жасау» [1, PISA, 2009].

Оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту - бүгінгі заманның талабы. Оның ішінде оқу сауаттылығы – оқушылардың жазба мәтіндерді түсінуі мен қолдануы, мәтінді оқи отырып, ой толғауы, өз ойын білдіре алуы, әлеуметтік ортаға бейімделуі. Оқу сауаттылығының негізі - мәтінмен жұмысты толық қалыптастыру болып табылады. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында бұл тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым дағдыларының ерекшеліктері арқылы іске асады. Сондықтан күнделікті сабақты дағды ерекшелігін ескере отыра құру маңызды рөл атқарады. Оның ішінде оқылым дағдыларының ерекшеліктері оқу сауаттылығын арттырудың бірден-бір жолы екені анық.

Мәтін – тілдерді оқыту барысында үлкен орын алатын оқыту түрі. Біріншіден, тілден білім беретін материал оқыту мәтіндері түрінде болса, екіншіден, жаттығулардың тұтас мәтін түрінде берілуі де мәтінмен орындалатын жұмыстардың сараланып жүйеленуін қажет етеді. Мәтіннің қызметін таныту – оқушыға тіл бірліктерін



функционалдық тұрғыдан танып-білуіне, сол арқылы логикалық ойлауы бірізді қалыптасуына мүмкіндік береді. Осыған байланысты мұғалім мәтінмен жұмысты жүйелі жүргізгенде және оқушының сауатты оқу дағдысын қалыптастыра білгенде ғана нақты нәтижеге қол жеткізе алады.

Оқу сауаттылығы оқушылардың оқу мәдениеті мен олардың дағдыларының қандай деңгейде екенін анықтайды. Оқу сауаттылығының негізі - мәтінмен жұмысты толық қалыптастыру болып табылады. Бұл оқушылар шығармадан қажетті ақпарат алуына, нақты мәтіннен қорытынды шығаруына, негізгі кейіпкерлердің әрекеттерін интерпретациялауға, мәтін үлгісімен бекітуге және мәтін құрылымының бастапқы сараптамасын алуға көмектеседі [2]. Оқу сауаттылығы сонымен қатар адамның жазбаша мәтіндерді ұғынуға және оларға рефлексия жасауға, өз мақсаттарына жету үшін олардың мазмұнын пайдалануға, мәтін типтерін білуді дамытуға қабілеті.

Оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыру - мұғалімге қойылатын басты міндеттердің бірі. Оқушы оқып қана қоймай, одан түрлі ақпаратты тауып, оның негізгі бөліктерін айқындап, негізгі ойды таба білуге мұғалім бастапқыда оқушыны жетелеп отырады. Сонымен қатар берілген ақпараттарды салыстырып, қорытынды жасай білу керек. Мәтінді түсініп оқып, түсінігін саралай білу қажет. Оқушы мәтінді өмірмен байланыстыру арқылы қоғамдық өмірде өз орнын таба білуге жетелейді. Мәтін бойынша өз ойын жеткізе алады, өз көзқарасын білдіруге үйренеді, әлеуметтік ортаға бейімделеді.

Мәтінді оқудың түрлері:

1. Мәтінді мәнерлеп оқу.
2. Дауыстап оқу – сөздерді дұрыс айту дағдыларын қалыптастырады, сонымен қатар оқушылар бірінің қатесін бірі түзетуге мүмкіндік береді.
3. Іштей оқу – бұл әдіс бойынша мәтінді оқып, әңгімелеп беру арқылы мәтінді басқаның көмегінсіз өзінің түсіну деңгейін көрсетеді.
4. Кезекпен оқу.

Мәтінді мәнерлеп оқу - мәтінді, оның мазмұнын тыңдаушыға әсерлі етіп жеткізу үшін ондағы сөздердің дыбыстық үйлесімін, екпінін, дауыс ырғағын, әуенін сақтап айту. Мәнерлі оқудың қажетті шарттарына дауыстың анық естілуі, оның үнділігі, әуені, яғни дауыс



күшінің, үннің биіктеуі мен төмендеуі, оқу қарқынының бірде жылдамдатып, бірде баяулатып оқуы жатады. Оқу техникасы дұрыс тыныс алуды, үннің құлаққа жағымды, сөздің, буынның ашық, айқын болуын талап етеді.

Дауыстап оқу – дауыстың мәнерлілігін, интонациясын, оқу техникасын пысықтауға болатын оқу түрлерінің бірі. Дауыстап оқығанда сөздерді анық, түсінікті қылып оқу, дауыс ырғағын, интонацияны дұрыс қойып оқу. Бұл оқу дұрыс айту дағдыларын қалыптастырады.

Іштей оқу арқылы оқушы мәтінді түсінеді. Мазмұнын әңгімелеп беру арқылы мәтінді басқаның көмегінсіз өзінің түсіну деңгейін көрсетеді. Дауыстап оқу және іштей оқу бастауыш сыныпта жиі қолданылып, дамытылады.

Кезекпен оқу бұл да бастауыш сыныптан бастап қолданылады. Оқушы оқып келген жерден екінші оқушы әрі қарай жалғастырады. Бұл мұқият қарап отыруды, оқушының ынтасын шоғырландыруға үйретеді.

Оқу сауаттылығына қойылатын негізгі талаптар:

- мәтінді толықтай түсіну;
- мәтін бойынша ой түю;
- мәтін мазмұны бойынша жоспар құра алу;
- талдау жасай алу;
- мәтін мен тақырыбы арасында байланысты түсіну;
- мәтіндегі негізгі ойды әр тараптан қарастыра алу.

Мәтінмен жұмыс жасау үшін 3 кезең:

1. Оқуға дейінгі мәтінмен жұмыс.
2. Оқу кезінде мәтінмен жұмыс.
3. Мәтінді оқып болғаннан кейін мәтінмен жұмыс.

I кезең. Оқуға дейінгі мәтінмен жұмыс.

Мәтіннің тақырыбын, мағынасын, негізгі ойын түсіну. Оның кейіпкерлерін, шығарманың атауын, түйінді сөздерді анықтау, Мәтінді түсініп оқып, сабақтың мақсатын қою.

II кезең. Оқу барысында мәтінмен жұмыс.

Мәтінді мәнерлеп оқу. Сыныпта өз бетінше оқу немесе тыңдау, мәтіннің ерекшеліктеріне, оқушылардың жас және жеке мүмкіндіктеріне сәйкес аралас оқу. Оқушылардың қалай



қабылдағанын анықтау. Оқушылардың бастапқы болжамдарының оқылған мәтіннің мазмұнымен, эмоционалды жағынан сәйкестігін анықтау. Мәтінді бірнеше қайтара оқып немесе жекелеген фрагменттерін оқып, сұрақтарға жауап беру.

Оқылған мәтінді талдау (мәтін арқылы диалог құру, түсініктеме оқу, оқылған мәтін бойынша әңгімелесу, негізгі сөздерді, сөйлемдерді, абзацтарды, мағыналық бөліктерді және т.б. бөлу). Әрбір мағыналық бөлімге нақтылау сұрақтарын қою.

Мәтін мазмұны бойынша әңгіме. Оқылғандарды жалпылау. Жалпылама сұрақтарды мәтінге қою. Мәтіннің жекелеген фрагменттеріне жүгіну (қажет болған жағдайда).

III кезең. Мәтінді оқып болғаннан кейін мәтінмен жұмыс.

1. Мәтін бойынша тұжырымдамалық (мағыналық) әңгіме. Оқылған тақырыпты ұжымдық талқылау, пікірталас. Шығарманың авторлық ұстанымымен оқырман интерпретациясының (түсіндірмелердің, бағалардың) арақатынасы. Мәтіннің негізгі идеясын немесе оның басты мәндерінің жиынтығын анықтау және тұжырымдау.

2. Мәтін авторымен танысу. Автор туралы әңгіме. Жазушының шығармашылығы, өмірбаяны туралы әңгіме. Оқулық материалдарымен, қосымша (ақпарат) көздермен жұмыс.

3. Тақырып, иллюстрациялармен жұмыс. Тақырып мағынасын талқылау [2].

Оқушылардың дайын иллюстрацияларға үндеуі. Суретшінің көзқарасының оқырман көрінісімен арақатынасы. Оқушылардың оқырман іс-әрекетінің қандай да бір саласына сүйенетін шығармашылық тапсырмалар (эмоциялар, қиял, мазмұнды ұғыну, көркем форма) [2].

«Мәтін» түсінігін де оқушыларға кеңінен түсіндіру керек. Ол тек сөздерді ғана емес, диаграммалар, суреттер, карталар, кестелер, графиктер түріндегі визуалды бейнелерді де қамтуы мүмкін. Тұтас мәтіндердің түрлері:

- сипаттама (көркем және техникалық);
- әңгіме (әңгіме, есеп, репортаж);
- түсіндіру (ойлау, түсіндіру);
- аргументация (ғылыми пікір, негіздеме);



- нұсқаулық (жұмысты орындауға нұсқау, ережелер және т.б.).

Толық емес мәтінге мыналарды жатқызуға болады:

- формалар (сауалнама және басқалар);
- ақпараттық парақ (кестелер және т.б.) [3].

Қазіргі өмір ағымының техниканың қарқынды дамыған тұсында адамзат әлемі функционалды сауатты болса, өмір сүруге бейім, алған білімін өзіне тиімді қолдана алатын тұлға қалыптасары сөзсіз. Сондықтан уақыт талабына сай оқушының күнделікті тапсырмасына мәтінді таңдауда қажеттілігі мен қолжетімділігіне қарай сұрақ құрастыруда ойлау процесіне әсерін де ескеру қажет. Сонда ғана функционалдық сауатты тұлға болып толық қалыптасады. Мәтінді түсініп оқу және берілген тапсырмаларды орындау – бұл оқу сауаттылығының бастамасы және негізі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. PISA халықаралық зерттеулер: Қазақстандағы PISA-2009 халықаралық зерттеулер қорытындысы бойынша ұлттық есеп [Электронды ресурс] Оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыру » Educational Sciences Index

2. <https://martebe.kz/o-ushylardy-o-u-sauattyly-yn-arttyru-shin-m-tinmen-zh-mys-zhasau-zholdaryny-tiimdiligi/?ysclid=m9191ij1oo592835020>

«САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУ» ӘДІСІ – КӘСІБИ БІЛІКТІЛІК НЕГІЗІ



***Жаппасбаева Балшекер Бакировна,
Дарбаева Карлыгаш Жумановна,
Қостанай ауданы білім бөлімінің
«Н.Наушабаев атындағы мектеп-гимназиясы» КММ
бастауыш сынып мұғалімдері***

«Мұғалім ісі сырттай қарапайым болғанымен – тарихтағы ең ұлы істің бірі» - деп К.Д.Ушинский айтқандай, «Мұғалім» деген киелі, қастерлі, ұлы мамандықты алып жүру – үлкен жауапкершілік.



Өзгелерді үйрете жүріп, өздері үйренетін мұғалімдер қазіргі кезде қойылып отырған талапқа сай еңбек етуді өздерінің борышы деп санауы керек.

Біз оқыту мен оқуды жақсарту мақсатында 2024-2025 оқу жылының I тоқсанынан бастап «сыншыл досымызбен» бірігіп өткізген өз сабақтарымызды зерттеуді бастап кеттік. «Сабақты зерттеу» тәсілі – мұғалімнің кәсіби шыңдалуына, оқыту мен оқу үдерісін жетілдіруге және дамытуға, әріптестерімен бірлесе отырып ой бөлісуге, алға жоспар жасауға таптырмас қадам. Сабақты зерттеу оқушының деңгейін, олардың жеткен жетістігін, оқуда көрсеткен нәтижелері мен кездесетін қиындықтарын білу үшін маңызды.

Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі - оның жан-жақты білімінен, ұстаздық шеберлігімен, оқытудың жаңа әдістерін меңгерумен өлшенеді. Мұғалім өз кәсіби құзыреттілігін дамыту үшін үнемі ізденіп, сынып деңгейіне, оқушылардың жетістік деңгейіне, қолданатын әдіс-тәсілдеріне тұрақты зерттеу жүргізіп отыру керек. Себебі, білім бір орында тұрмайды, ол үздіксіз дамып отырады. Әр күн сайын біз жаңа зерттеулер жасалып, жаңалықтар іздеп, оқытудың тиімді жолдарын іздестіруге болады. Мұғалімдерді оқыту және олардың тәжірибесін дамытудағы ынтымақтастық тәсілі болып табылады және де іс-әрекеттегі зерттеу. Ол бірнеше циклді қамтыды, ең бастысы «оқыту әдістерін зерттеу» болып табылды. Біз таңдаған кәсіби бірлестік арқылы оқытуды жақсартудың тиімді жолдары мұғалімдердің педагогикалық білімі мен тәжірибесін дамытуға арналған тиімді құрал ретінде, яғни негізгі кәсіби қауымдастық құру және желілік қоғамдастық құру. Осы орайда біздің зерттеу тақырыбымыз:

Мектептегі зерттеудің бір түрі – «Сыншыл доспен» бірге жүргізген зерттеу сабақтары. «Сыншыл доспен» бірге жұмыс - мұғалімдер тәжірибесі саласындағы әдістемелік аспектімізді жетілдіруге бағытталған ынтымақтастық педагогикалық тәсіл.

Зерттеу мақсаты: Мәтінді түсіне оқи отырып, мәтін бойынша өз ойларын жеткізіп, байланыстыра сөйлеу дағдыларын дамыту.

Мұғалімнің кәсіби өсуіне ықпал жасау.

Оқытудағы тиімді әдіс-тәсілдерді жетілдіру.

Оқушылардың білім деңгейін көтеру.



«Сыншыл доспен» құрылған сабаққа кәсіби қолдау көрсетіліп, зерттеу жұмысының ілгерілеуіне ықпал етті. Нәтижесінде, алғашқыда 3 адамнан тұратын бір зерттеу тобы құрылды. Зерттеу тобын құруда негізгі төмендегідей критерийлерге сүйендік.

1. Әдістемелік.

2. Жауапкершілік.

3. Коллобаративтік.

4. Шынайылық.

5. Нақтылық «Сабақты зерттеу» тәжірибесін енгізудің бастапқы кезеңінде төмендегі мәселелер орын алды.

– Топ құру барысында зерттеу сұрағының дұрыс таңдалмауы;

– әр сыныпқа сабақ беретін мұғалімдердің топқа жинақталуы;

– мұғалімнің сабақ үдерісін бақылау кезіндегі қателігі;

– мұғалімдердің бірі-біріне сын айтудағы дағдыларының төмендігі.

Зерттеу кезеңінде өзара көшбасшылықты бөлісу бойынша алғашқы сабақты 4-сынып жетекшісі әрі пән мұғалімі Б.Б.Жаппасбаева әдебиеттік оқу пәні бойынша «Ұлттық ойындар» тақырыбы бойынша жүргізді. Өткен тақырыпты еске алуда «Ой түйіні» әдісі арқылы сауалнама алынды. «Сандықшадағы жұмбақтар» әдісі арқылы оқушыларды топқа бөліп, әр топ мақал құрады. Мақаладан «Кітап - білім бұлағы, білім - өмір шырағы» атты мақал құрап, мағынасын ашты. Бұл сабақта оқушылар жұмбақтарды шеше отырып, ата-бабаларымыздан қалған дәйек сөздерді сабақта қолдана отырып, қызығушылықтары, ой-қабілеттері дамыды. Сабақта “А” деңгейіндегі оқушы күрделі тапсырмаларды топ мүшелерімен ақылдаса отырып, жақсы жұмыс жасады. Ал, “В”, “С” дейгейіндегі оқушылар қиындықтарды жеңе отырып, өз мүмкіндіктерінше тапсырмаларды бар ынтасымен орындады.

Топ мүшелері ақылдаса келе, зерттеуге мәтінмен жұмыс жүргізуге тиімді әдіс ретінде «Ләпбук» әдісі таңдалды. Осы әдіс арқылы логикалық, шығармашылық тапсырмаларды орындатты. “А”, “В” деңгейіндегі оқушылар осы тапсырмаларға байланысты шағын мәтін құрап, өз беттерінше диаграмма құрастырып, топ басшысымен бірге жақсы жұмыс жасады. Бұл әдіс арқылы оқушылардың ойлау,



танымдық, зерттеу, қол моторикасы, шығармашылық қабілеттері дамиды, алған білімдерін өмірде қолдана алады.

Әрине, бұл жұмыстың алғашқы бастамасы болғандықтан топ мүшелерімен кедергілер де кездесті. Зерттеу сабағын құрастыруда әр топтың ойы өзгеше болып, келіспеушіліктер болды. Жоспар бойынша құрылған зерттеу сабағымыз мұғалімнің денсаулығына байланысты келесі аптаға шегерілді. Бірақ біз топтаса, бірлесе келе, екі сабақты бір аптада өткізуге бел будық. Нәтижесінде, ойлаған мақсатымызға жетіп, оқушылардың білім сапасының жақсы болғандығынан сабақ өз деңгейінде өтті. «Көш жүре түзеледі» демекші, бұл үдеріс оңтайлы нәтижесін берді. «Ойды қозғау» әдісі нысанға алынған А,В,С оқушыларына оң нәтиже бергенінің куәсі болдық. Ең бастысы, мұғалімдер арасында ынтымақтастық пен жылы қарым-қатынас ұлғая бастады.

Зерттеу сабағында 3 сынып жетекшісі К.Ж. Дарбаева «Түбір мен қосымшаның жазылуы» тақырыбында қазақ тілі пәнінен сабақ өткізді. Сыныпта жақсы ахуал қалыптастыру үшін мұғалім сабақты ең әуелі сәттілік тілеуден бастады. Үй тапсырмасын тексеру барысында оқушыларға ең алдымен өткен тақырыпты еске түсіру үшін «wortwol» әдісі арқылы тест алынды. Бұл әдістің мақсаты: объективті бағалауға, оқушының еркін сезінуге, ақпараттық-коммуникациялық мәдениеттің деңгейінің өсуіне жағдай жасалды.

Оқушылар өткен тақырыпты еске алу және оны жаңа біліммен байланыстыру үшін интерактивті тақтадағы суреттерді тауып, ережелермен сәйкестендірді. Сол арқылы шағын топтарға семантикалық карта беріліп, топ басшысы оқушыларды бағалады. Оқушылар әр тапсырмаларды орындау барысында шапшаңдықпен, белсенділікпен бірлесе отыра орындады.

Жаңа тақырыпты үш топқа бөліп беріп, оқушылар сурет бойынша әңгіме құрады. Оқушы берілген тақырыпшаны өзі оқып, топ ішінде талдап, жоба қорғады. Әр тапсырма «домбыра» әдісімен бағаланып отырды. Сабақ барысында оқушылардың «Галерия» әдісі арқылы сабаққа деген қызығушылықтары анық көрінді, кей оқушылардың тіл байлығының аздығы, көпшілік алдында қысылып, өз пікірін ашық айта алмайтыны байқалды. Топ мүшелері ақылдаса отырып, қазақ тілі сабағында «Көру, есту, жазу» әдісі тиімді екенін

айтты. Осы әдіспен оқушылар тақтадағы сөздерді көріп, естеріне сақтап, жаттап алып және қатесіз дәптерге жазуға дағдаланды.



Оқушылардың есте сақтап қабілеті, шапшаңдығы, сабаққа деген қызығушылықтары артты. Сабақта сыныпты топқа бөліп, үй тапсырмасын сағат тілімен дәптерлерін алмастырып тексерді және бағалау критерийлері бойынша өзара бағалау жүргізілді. Жаңа тақырыпқа көшпес бұрын өткен тақырып бойынша «ия, жоқ» әдісі арқылы тапсырмаларға байланысты жетелеуші сұрақтар берілді.

Сабақта жиі сұрақ қою әдістері қолданылды. Бұл жерде топтың бірігіп жұмыс жасауына мүмкіндік берілді. Әрқайсысы өз деңгейлері жеткенше тапсырманы қызығушылықпен орындады. Қорыта айтқанда, «лэпбук», «кинометафора», «иә», «жоқ» әдістері арқылы балалардың білім деңгейіне, шығармашылық қабілеттеріне ықпалы



тиді. Оқыту мен оқуды жақсарту мақсатындағы зерттеу жұмысымыз біз «сыншыл достарымызбен» бірге оқушының тұлғалық бағытын белсенді позицияға бағыттаймыз, тұлғаны өзіндік жауапкершілікке, тұлғалы нәтижеге, бағытқа жеткіземіз, білім алушылардың дайындық деңгейі мен өсу динамикасын кез келген кезеңде анықтаймыз, әртүрлі жұмыстардан алған бағаларды дифференциалдауға қол жеткіземіз. Ең бастысы, оқушыны келешек өмірге дайындап, білім-біліктерін, іскерлігін өмірде қолдануға жағдай жасайды.

Бүгінгі оқушының білім сапасын критериалды бағалау жүйесі арқылы жетілдіруге болатынына күнделікті оқу үдерісінде қолдануымыз керек.

Критериалды бағалау жүйесін қолдану арқылы біз оқушының тұлғалық бағытын белсенді позицияға бағыттаймыз, тұлғаны өзіндік жауапкершілікке, тұлғалы нәтижеге, бағытқа жеткіземіз. “А”, “В” тобындағы балалар белсенділіктері артты, сабақта қолданылған әдіс-тәсілдер арқылы білім деңгейі жақсарды.

Ұстаз - ізденімпаз болған жағдайда ғана оқушы да ізденімпаз, білімді болмақ.

ХИМИЯЛЫҚ КИНЕТИКА ЖӘНЕ КАТАЛИЗДЕРДІ ТИІМДІ ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕРІ

*Жолмагамбет Мендегуль Жакиевна,
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Меңдіқара ауданы білім бөлімінің
Ғаббас Жұмабаев атындағы
Боровской мектеп-гимназиясы» КММ
химия пәнінің мұғалімі*

Химиялық кинетика мен катализ — химияның маңызды бөлімдері, оларды тиімді оқыту оқушылардың реакция жылдамдығы, катализаторлардың әсері және процестердің механизмдері туралы түсінігін тереңдетеді. Оқыту әдістері оқушылардың ерекшеліктеріне, білім деңгейіне және оқу мақсаттарына байланысты таңдалады.



Орта мектеп бағдарламасында химия пәнін оқыту барысында «Химиялық кинетика және катализ» тақырыбы маңызды орында, өйткені, химиялық кинетика және катализдер - күрделі химиялық процестерді ұғынуда негізгі рөл атқарады.

Сабақ беру барысында білім алушылардың жалпы үлгерім деңгейлеріне талдау жасай отырып, «8-сыныпқа арналған химиялық кинетика және катализ курсын оқытудағы тиімді әдістерін анықтау және оны оқыту үдерісінде тиімді қолдану жолдарын қарастыру» атты зерттеу жұмысымды бастадым. Өйткені, мені ең әуелі өзімнің тиімді қолданатын әдіс-тәсілдерім толғандырды. Оқушының білімді меңгеруі одан кейінгі туындайтын сұрақ қой. Егер де өзімнің педагогикалық шеберлігімді ұтымды қолдана алсам, менің алдымдағы шәкірттеріме де білімді оңай әрі қызықты түрде меңгере алатынына сендім.

Әріптестеріммен зерттеу төңірегіндегі тәжірибеден байқалған тиімді деген практикалық әдістермен бөліскім келеді.

Химиялық кинетика және катализді оқытудың негізгі әдістері:

1.1. Дәріс және теориялық түсіндіру болып табылады.

Бұл әдісті оқушылардың білім деңгейін ескере отырып қолдануымыз керек. Теориялық материалды түсіндіру барысында: слайдтар мен анимациялар қолданылды. Графиктер мен кестелер арқылы кинетикалық заңдар көрнекі түрде көрсетілді. Тірек сызбалар арқылы негізгі ұғымдар берілді. Мысалы:

- ережені түсіндіру үшін температура мен реакция жылдамдығы арасындағы байланысты графиктік түрде көрсету;

- теңдеуді қолдану арқылы химиялық реакциялардың белсендіру энергиясын есептеу.

1.2. Зертханалық тәжірибелер.

Практикалық жұмыстар – химиялық кинетика мен катализді түсінудің ең тиімді әдістерінің бірі [1].

Тәжірибе мысалдары:

1. Температураның реакция жылдамдығына әсерін зерттеу.
2. Катализатордың әсерін бақылау.
3. Ерітінді концентрациясының әсері [2].

Практикалық сабақтар:



- оқушыларға химиялық реакциялардың жылдамдығын өлшеуді үйретеді;

- ғылыми зерттеу дағдыларын дамытады;

Теориялық білімді нақты тәжірибе арқылы бекітеді.

1.3. Компьютерлік модельдеу және цифрлық технологиялар.

Заманауи білім беру үрдісінде компьютерлік симуляцияларды қолдану кең таралған. Ал, біздің мектептің материалдық-техникалық базасы жаңадан жабдықталғандықтан біз барынша қолданамыз.

Артықшылықтары:

- реакциялардың кинетикасын нақты уақыт режимінде зерттеуге мүмкіндік береді;

- қауіпті немесе ұзақ жүретін тәжірибелерді модельдеуге көмектеседі;

- визуалды материалдар арқылы оқу процесін жеңілдетеді.

Мысалдар:

- PhET Interactive Simulations (Колорадо университеті) – химиялық кинетикаға арналған интерактивті жаттығулар;

- ChemCollective Virtual Lab – виртуалды зертханалық тәжірибелер.

1.4. Жобалық оқыту және зерттеу әдісі.

оқушылар мен студенттерге химиялық кинетика және катализ тақырыбында шағын ғылыми жобалар жасау ұсынылады. Мысалы:

✓ «Катализаторлардың өзінің білетін өндірістегі маңызы» тақырыбында баяндама дайындау.

✓ «Қоршаған ортаға зиянсыз катализаторлар» туралы зерттеу жүргізу.

Жобалық әдіс:

✓ оқушылардың зерттеу дағдыларын дамытады;

✓ командалық жұмысқа үйретеді;

✓ шығармашылық ойлау қабілетін арттырады.

1.5. Проблемалық оқыту әдісі.

бұл әдіс оқушыларды мәселе шешуге және өз бетімен ойлауға ынталандырады. Мысалы:

- неліктен кейбір катализаторлар белгілі бір реакцияларға ғана әсер етеді?



Оқушылар осындай сұрақтарға жауап іздеу арқылы ғылыми зерттеу әдістерін үйренеді және логикалық ойлау қабілетін дамытады.

1.6. Интерактивті әдістер: Ойындар және дебаттар.

«Химиялық реакция жарысы» – оқушылар жылдамдық теңдеулерін шешіп, ең тез жауап берген команда жеңеді.

«Катализаторды тап» ойыны – әртүрлі химиялық процестердің катализаторларын сәйкестендіру.

Дебаттар: «Катализаторлар экологияға қалай әсер етеді?» тақырыбында пікірталас ұйымдастыру. Интерактивті әдістер: оқу процесін қызықты етеді; оқушылардың белсенділігін арттырады; коммуникативтік дағдыларды дамытады.

Жоғарыда берілген әдістердің тиімділігі бірден байқалды. Өйткені, бұл жерде зерттеу, іздену, ойтолғау, салыстыру, т.б сияқты жанды әрекеттер орын алады. Ең маңыздысы, пән мұғалімі топ жұмысына қолдау көрсете отырып, қызығушылығын өмірмен байланыстыра алса игі.

Аталған курсты оқуға тиімді деген әдістерді таңдай отырып, химиялық кинетика және катализді оқытудың тиімділігін арттыру жолдары да қарастырылды:

1. Көрнекілік принципін ұстану – графиктер, схемалар және видеотүсіндірулер пайдалану арқылы сенім артады.

2. Практикалық сабақтарды көбейту – оқушыларға тәжірибе жасау мүмкіндігін беру арқылы белсендіріледі.

3. STEM әдістерін енгізу – химияны физика, биология және математикамен байланыстыра оқыту арқылы қызығушылық артады.

4. Қолданбалы аспектілерді көрсету – өндірісте, медицинада және экологияда катализдің маңызын түсіндіру арқылы өмірмен байланыстырылады.

5. Жеке және топтық жұмыстарды теңестіру – әртүрлі деңгейдегі оқушылар үшін тапсырмалар беру арқылы білімін тереңдетеді.

Оқушылардан алынған сауалнама негізінде өзімнің алдыма қойған зерттеу сұрағымның маңыздылығын түсініп, практикалық тәжірибеме сүйене отырып, оны жинақтай отырып «Химиялық кинетика және катализдер» атты авторлық бағдарламамды жазып шықтым. Бұл курс оқушыларға химиялық реакциялардың



жылдамдығы мен катализаторлардың рөлін түсінуге көмектеседі. 8-сынып оқушылары үшін бұл тақырыпты меңгеру болашақтағы күрделі химиялық процестерді ұғынуға негіз болады.

«Химия» оқу пәні әлемнің біртұтас ғылыми бейнесін, оқушылардың жаратылыстану-ғылыми танымын, табиғатты аялау, сын тұрғысынан ойлау және зерттеу дағдыларын дамытуды қалыптастыруда маңызды [3].

Химиялық кинетика және катализді оқыту үшін авторлық бағдарламада теориялық түсіндіру, зертханалық тәжірибелер, компьютерлік модельдеу, жобалық жұмыстар, проблемалық оқыту және интерактивті әдістер қолданылды. Әдістерді дұрыс таңдау оқу процесінің сапасын жақсартады және оқушылардың химияға деген қызығушылығын арттырады

Ауылдық мектептегі 8-сынып оқушыларына химиялық кинетика мен катализді оқытудың ерекшеліктеріне байланысты:

- абстрактілі ойлау дағдыларын арттыруға;
- жобалық және тәжірибелік оқыту әдістерінің жақсы нәтиже беруі;
- ойын элементтері, видеотүсірілімдер мен топтық жұмыстар арқылы қызығушылықтың болуы курсты ұйымдастыру барысында көрнекілік, тәжірибелік зерттеу және интерактивті оқыту әдістері басымдыққа ие болуы тиіс деген ойдамын.

Пәнді оқытудағы көрнекі құралдар мен мультимедиа технологияларымен бөлісетін болсам:

- графиктер мен диаграммалар (реакция жылдамдығының өзгерісі);
- бейнематериалдар (химиялық реакциялардың катализатор қатысында және онсыз жүруі).
- компьютерлік симуляциялар (PhET немесе ChemCollective бағдарламалары арқылы химиялық процестерді модельдеу).
- Практикалық және зертханалық жұмыстар бойынша мынаны қолдануға болады:
 - температураның реакция жылдамдығына әсері;
 - газ бөліну жылдамдығын өлшеу – лимон қышқылы мен сода арасындағы реакцияны зерттеу [4].



Интерактивті оқыту әдістерінен менің сыныбыма мыналар тиімді болып табылды:

«Сен-зерттеушісің» әдісі – оқушыларға реакция жылдамдығына әсер ететін факторларды өз бетімен зерттеуге мүмкіндік беру.

Топтық жобалар – «Катализаторлардың тұрмыста қолданылуы» тақырыбында шағын зерттеулер жүргізу.

Ойын әдістері – «Катализаторды тап!» ойыны, онда оқушылар әртүрлі процестерге сәйкес келетін катализаторларды сәйкестендіреді.

Жалпы курс аясындағы өтетін барлық тақырыптардың кешені толығымен берілген. Әрине, бұл жұмыс уақыт өте келе өзінің тәжірибелік маңызын арттыру арқылы тағы да толығып отырады. Оқушылар жауабынан курсты оқытуға тиімді деп таңдалған әдістерге төмендегідей баға берілді:

– курс тиімділігін бағалау әдістері. Оқушылардың химиялық кинетика мен катализді меңгеру деңгейін бағалау үшін келесі әдістер қолданылды:

– тест тапсырмалары – реакция жылдамдығы мен катализаторлар туралы сұрақтар;

– зертханалық есептер – тәжірибе нәтижелерін талдау және қорытынды жасау;

– жоба жұмыстары – оқушылардың ғылыми-зерттеу дағдыларын дамыту;

– дебат және талқылаулар – катализаторлардың экологиялық әсері туралы пікірталас.

Курс нәтижесінде оқушылар:

– химиялық реакция жылдамдығына әсер ететін факторларды түсінеді;

– катализаторлардың қызметін және олардың өндірісте, медицинада маңызын біледі;

– тәжірибелік зерттеулер арқылы ғылыми әдістерді қолдануды үйренеді;

– зерттеу дағдылары мен топтық жұмыс қабілеттерін дамытады.

Бейіналды 8-9 сынып оқушылары өздерінің қызығушылықтарын тереңдетуде. Соның негізінде 10-11 сыныптардағы жаратылыстану-математикалық және қоғамдық-гуманитарлық бағыттарында да



химия пәні оқытылады. Болашақ мамандық таңдауда мектепте ұйымдастырылатын вариативтік компоненттердің тиімділігі өз пайдасын беретіні анық. Сол мақсатта бейіналды вариативтендіруге көп көңіл бөлуіміз керек.

Химиялық кинетика және катализм - күрделі химиялық процестерді ұғынуда негізгі рөл атқаратындықтан бұл тақырыпты әр пән мұғалімі өзінің сынып деңгейіне сай түрлі етіп оқыта алады. «Қайда қарасақ та, қайда көз жүгіртсек те көретініміз химия ғажайыптары» демекші, пәнді ғажайып оқыту өзіміздің қолымызда.

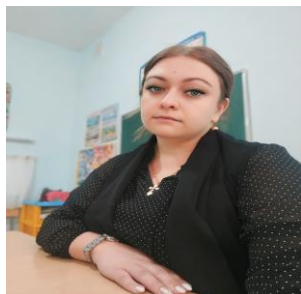
XXI ғасырда технологиялардың дамыған заманында оқушылардың назарын аулау қазіргі педагогтерге оңай емес. Қызықты контент пен қызықты практикалық жұмыстар арқылы баланың білімге деген құштарлығын арттыруға болады деп ойлаймын. Оның үстіне әр мысалымыз өмірмен байланысып жатса, оның мәні артады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Химия, Оспанова М.К., Белоусова Т., Аухадиева К. Мектеп, 2018.
2. Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім деңгейлерінің жалпы білім беретін пәндері мен таңдау курстары бойынша үлгілік оқу бағдарламалары, 58 қосымша.
3. Химия, Усманова М., Сакарьянова К.Б., Сахариева. Атамұра, 2018.



КОРРЕКЦИЯ НАРУШЕНИЙ РЕЧИ ОБУЧАЮЩИХСЯ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА ЧЕРЕЗ ИГРУ



*Жукова Надежда Владимировна,
учитель-логопед
КГУ «Общеобразовательная школа №10
отдела образования Житикаринского района»
Управления образования акимата
Костанайской области*

*«У ребёнка есть страсть к игре, и надо её удовлетворять»
А. С. Макаренко*

Нарушения речевого развития у обучающихся младшего школьного возраста являются актуальной проблемой, требующей особого внимания педагогов и специалистов в области логопедии. Даже небольшие нарушения речи могут значительно повлиять на учебную деятельность и социальную адаптацию ребенка. Важно использовать разнообразные методы коррекции, среди которых игры занимают особое место благодаря своей доступности и увлечённости для детей.

Логопед – не просто слово, не просто обозначение специальности. Задумываясь о значении слова, пришла к выводу: неслучайно дано такое название моей профессии. А если разложить на составляющие, то вот, что получается:

Л – лояльность, любовь к детям

О - ожидание положительного результата, образование и самообразование

Г - горячее участие в жизни ребёнка, гордость за выбранное дело

О – опора на лучшие достижения, опыт, обогащение практикой

П – поддержка, позитив, помощь

Е – единство с семьёй, родителями, школой – движущая сила прогресса

Д – доброе отношение к детям, давайте вместе побеждать и добиваться положительного результата



Речь – не только неотъемлемая психическая функция человеческого организма. Она нужна для общения ребёнка с окружающим миром. Без речевого общения у современного человека нет полноценной жизни. Поэтому возникает острая необходимость в общении, которая создаёт условия для развития всех форм деятельности ребёнка. Если ребёнок владеет речью, он способен корректировать и регулировать своё поведение и поступки, планировать и осознавать свои действия.

Практика показывает, если речь ребёнка развита – это один из факторов успешного обучения его в школе. С этим не поспоришь, и все мы это прекрасно понимаем. Что же делать, если у ребёнка проблемы с речью? Необходимо помочь ему преодолеть имеющиеся нарушения речи для дальнейшей адаптации в социуме, для коррекции его поведения и общественной деятельности.

Я не случайно выбрала тему самообразования «Коррекция нарушений речи детей младшего школьного возраста через игру». Именно игры для детей этого возраста формируют коммуникационные навыки, совершенствуют образное и логическое мышление, воспитывают малыша, как личность и имеют большое значение в процессе развития и социализации в обществе. Играя, ребёнок обогащает свой активный и пассивный словарь, учится правильно произносить и различать звуки. При помощи игр развивается связная и диалогическая речь. «Сухое» изложение материала не всегда воспринимается ребёнком, а игра — это всегда некая релаксация, которая положительно влияет на усвоение материала, какой бы сложной не была тема урока.

Игра – это естественная форма деятельности для детей, которая способствует их развитию, обучению и социализации. Через игру происходит интеграция знаний, умений и навыков, что особенно важно для коррекции речевых нарушений. Игровая форма обучения делает занятия более увлекательными и мотивирующими для обучающихся, вызывая у них желание участвовать в процессе [1].

Основные цели коррекционной работы через игру:

1. Развитие речевых навыков: улучшение произношения, расширение словарного запаса, формирование грамматических конструкций.



2. Социальная адаптация: формирование навыков взаимодействия со сверстниками и взрослыми.

3. Создание мотивации к обучению: повышение интереса к занятиям логопедии и освоению языка.

Задачи игры в процессе коррекции могут включать:

- стимуляцию речи и слухового восприятия;
- развитие моторики, что в свою очередь влияет на графомоторные навыки;
- формирование эмоциональной безопасности, что способствует более открытому общению.

Примеры игровых методов [2]:

1. Логопедические игры: использование настольных игр, карточек, детских книг и других материалов, которые требуют от ребенка произношения определенных звуков и слов.

2. Ролевые игры: позволяют детям переключаться на разные социальные роли, улучшая их коммуникативные навыки и способности к взаимодействию.

3. Подвижные игры: активные игры, включающие элементы физической активности, могут привлекать детей и способствовать лучшему запоминанию языкового материала.

4. Игры на развитие слухового восприятия: игры, в которых дети должны распознавать и воспроизводить различные звуки, помогают развивать фонематическое восприятие.

Работая над темой самообразования, изучила имеющийся практический опыт своих коллег. В настоящее время в коррекционной работе логопед использует множество инновационных средств и методов, которые оптимизируют процесс коррекции речи и помогают достижению хороших положительных результатов. И, всё-таки, на мой взгляд, наиболее перспективным является применение игровых технологий.

При организации коррекционной работы через игру очень важно учитывать индивидуальные особенности каждого ребенка. Игра должна быть подобрана так, чтобы она стимулировала речевую активность, была интересной и соответствовала уровню развития обучающихся. Важно также вовлекать родителей в игровые



процессы, что позволяет создать единую коррекционную среду как в школе, так и дома [3].

На коррекционных занятиях применяю элементы разных игровых технологий, но особого внимания, на мой взгляд, заслуживают дидактические игры.

Стараюсь делать игры своими руками. Они обязательно должны быть яркими, красочными и привлекающими внимание и интерес ребёнка. Мною собрана богатая база дидактических игр, которой я с удовольствием поделюсь с коллегами.

Хочу представить вашему вниманию некоторые из множества, применяемых мною дидактических игр на логопедических занятиях.

Например, для развития мелкой моторики рук, закрепление сенсорных навыков и пространственных представлений, развитие воображения, речи использую игру «Собери картину». Выбирая по цвету фрагменты и прикрепляя их, ребёнок собирает целостную картину, по которой составляет небольшой рассказ, достигая нескольких целей одновременно.

Для развития связной речи, глагольного словаря использую игру «Кто что делает». Работая с карточками, на которых изображены различные действия сказочных персонажей, учащиеся называют действие и проговаривают предложение полностью.

Для коррекции речи, внимания, образной и смысловой памяти, логического мышления, формирования коммуникативной культуры незаменима игра «Противоположности». Играя, дети совершенствуют навыки общения, обогащают словарный запас, отрабатывают правильное произношение звуков.

Данные игры использую на логопедических занятиях постоянно, поэтому могу с уверенностью сказать, тактильно–визуальные дидактические игры развивают не только когнитивные процессы ребёнка, но также мелкую и общую моторику, способствуют социализации в коллективе. Положительный результат коррекционной работы прослеживается в ежегодном анализе и мониторинге, на котором видно, что количество учащихся с речевыми нарушениями по сравнению с началом учебного года и его окончанием снижается. Учащиеся, пройдя курс логопедических занятий, далее не нуждаются в постоянной коррекции речи.



Исходя из всего сказанного выше, можно сделать вывод: без речевого общения у современного человека нет полноценной жизни. Общение создаёт условия для развития всех форм деятельности ребёнка. Ведь если ребёнок владеет речью, он способен корректировать и регулировать своё поведение и поступки, планировать и осознавать свои действия.

Коррекция речевых нарушений обучающихся младшего школьного возраста через игру является эффективным и неотъемлемым компонентом логопедической работы. Игровая деятельность способствует развитию речевых навыков, повышает мотивацию и создает позитивную атмосферу для обучения. Это, в свою очередь, обеспечивает более успешную социализацию детей и укрепляет их уверенность в себе. Важно, чтобы педагоги и логопеды активно использовали игровые методы в своей практике, адаптируя их под индивидуальные потребности каждого ребенка.

Огромная радость слышать правильную речь моих учеников и умение грамотно излагать свои мысли. Путь к победному результату долг и непрост. К нему мы продвигаемся шаг за шагом, начиная с малых побед. И, всё же, самый желанный результат в моей работе – непринуждённая, радостная речь ребёнка.

Список используемой литературы:

1. Карина Слюсарь: «Игровые коррекционно-логопедические занятия с детьми 5 лет с ОНР» Издательство: Владос, 2014 г. URL: <https://www.labirint.ru/books/420762/>

2. Нищева Н.В. Играйка. «Семь игр для развития речи дошкольников». Издательство: Детство-Пресс, 2010 г. URL: <https://nsportal.ru/detskiy-sad/razvitie-rechi/2024/01/07/nishcheva-n-v-igrayka-sem-igr-dlya-razvitiya-rechi>

3. Яворская О.Н.: «Дидактические игры для занятий логопеда со школьниками» Издательство: Капо, 2021 г. URL: [https:// vk.com/wall-185959949_1871](https://vk.com/wall-185959949_1871)



ТРЕНДЫ В ОБРАЗОВАНИИ: СОВРЕМЕННЫЕ ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ

Искенова Анар Есимбековна,

учитель русского языка и литературы

КГУ «Школа-гимназия №18 отдела образования города Костаная»

Управления образования акимата Костанайской области

Едигенова Зинаида Салимовна,

учитель русского языка и литературы

КГУ Общеобразовательная школа № 30

отдела образования города Костаная»

Управления образования акимата Костанайской области

Современное образование находится в постоянном состоянии изменений и адаптации под новые требования и тенденции. Тренды в образовании влияют на содержание и методику обучения, включая уроки русского языка и литературы. Современные тенденции в сфере образования оказывают значительное влияние на все предметные области, включая преподавание русского языка и литературы. В условиях глобализации и цифровизации учителя сталкиваются с новыми вызовами и возможностями, которые определяют будущее образования.

Одним из основных трендов в современном образовании является STEM-образование. Стремительное развитие технологий и повышение интереса к STEM-образованию становятся все более актуальными в педагогической среде. Интеграция STEM в гуманитарные дисциплины, такие как русский язык и литература, помогает не только сделать уроки более интересными, но и развить критическое мышление, творческие способности и навыки самостоятельной работы у студентов. Использование STEM-технологии подразумевает комплексный подход к обучению, который включает в себя интеграцию различных научных дисциплин. Основная идея заключается в том, чтобы учить обучающихся не только предметным знаниям, но и навыкам проектной работы, командного взаимодействия и критического мышления. Включение STEM в уроки русского языка и литера-



туры предоставляет новый взгляд на традиционные методы обучения и позволяет расширить горизонты восприятия предмета. Например, учителя могут использовать цифровые платформы для создания интерактивных упражнений и заданий, где учащиеся могут взаимодействовать друг с другом и делиться своими идеями. Такие платформы, как Google Classroom или Kahoot, предоставляют возможность создания тестов и квизов, которые делают процесс обучения более захватывающим.

Одним из направлений использования STEM в русской литературе является разработка креативных проектов. Учителя могут предложить обучающимся не просто прочитать произведение, а создать, например, инструмент для анализа или визуализации текста. Это может быть программа, которая будет анализировать частотность употребления определённых слов в тексте, алгоритм, который поможет выявить сюжетообразующие элементы, или даже создание анимации, иллюстрирующей основные события книги. Это не только развивает технические навыки, но и способствует более глубокому пониманию произведения. Обучающиеся активно вовлекаются в процесс, и это значительно повышает их интерес к литературе. Изменение подхода к изучению языка и литературы за счет использования STEM-технологий значительно повышает мотивацию учащихся. Интерактивные проекты, использование современных технологий и создание контента делают процесс обучения более увлекательным и насыщенным. Ученики становятся более заинтересованными в предмете, что позитивно сказывается на их успеваемости.

Реализация STEM-технологий требует от учителя нового подхода к преподаванию. Учителя должны быть готовы меняться и адаптироваться к новым условиям. Это может подразумевать как изменение методов обучения, так и внедрение новых технологий в процесс. Тренды в образовании оказывают значительное влияние на уроки русского языка и литературы, способствуя их современной адаптации и развитию. Важно учитывать эти тренды при планировании и проведении уроков, чтобы обеспечить качественное и эффективное обучение учащихся.

Использование STEM-технологий на уроках русского языка и литературы открывает новые горизонты как для педагогов, так и для



обучающихся. Это позволяет сделать процесс обучения более увлекательным, развивает важные навыки и помогает глубже понять предмет. Успешная интеграция технологий требует новых педагогических подходов и постоянного профессионального развития учителей.

Современные вызовы требуют от преподавателей гибкости и готовности адаптировать свои методики. Успешное использование цифровых технологий стало одним из ключевых направлений в образовательной среде. Актуальные платформы, которые активно внедряются в обучение русского языка и литературы, включают электронные учебники, онлайн курсы и специализированные приложения. Эти инструменты обеспечивают доступ к огромному объему информации и позволяют учиться в удобном темпе. Такой подход к обучению привел к значительному изменению традиционных методов преподавания. Учителя теперь имеют возможность использовать интерактивные элементы, которые делают процесс обучения более увлекательным и продуктивным. Например, использование видеоматериалов, интерактивных упражнений и игровых элементов позволяет углубить понимание литературных произведений и развить языковые навыки. Важно отметить, что успешное применение технологий требует от преподавателей постоянного обучения и готовности к экспериментам.

С каждым годом все более актуальной становится индивидуализация образовательного процесса. Традиционные модели преподавания, где знания передавались от учителя к детям в унифицированной форме, отходят на второй план. Каждый обучающийся – уникален, и это осознание находит отражение в современных подходах к преподаванию. Личные предпочтения, уровень подготовки и интересы студентов учитываются при составлении учебных планов. Современные платформы для обучения позволяют учителям создавать индивидуальные траектории. Например, использование адаптивного обучения подразумевает, что учащихся могут самостоятельно выбирать модули и темпы, соответствующие их потребностям. В контексте изучения русского языка это дает возможность акцентировать внимание на определенных аспектах: грамматике, лексике или литературе, что, в свою очередь, способствует глубокому овладению предметом. Индивидуализированное обучение не только повышает мотивацию



учащихся, но и развивает их самостоятельность и ответственность за процесс собственного обучения. В современном образовательном пространстве наблюдается рост интереса к мультиязыционному обучению. Этот подход предполагает интеграцию знаний из различных дисциплин и культур, что особенно актуально при изучении языка и литературы. Преподавание русского языка становится более контекстуальным, когда дети знакомятся с культурой русскоязычных стран через литературу, искусство, историю и социальные аспекты. Мультиязыционное образование открывает возможности для культурного обмена, которое не только углубляет языковые навыки, но и способствует формированию межкультурной компетенции. Например, изучение произведений классиков русской литературы может быть дополнено экскурсиями по виртуальным музеям или киноклубами, где обсуждаются экранизации литературных произведений. Такой подход делает обучение более целостным и помогает осознать важность культурного контекста.

Сегодняшние образовательные тренды акцентируют внимание на создании комфортной учебной среды, которая способствует эмоциональному благополучию учащихся. Преподаватели русского языка и литературы могут создать атмосферу, в которой каждый ученик чувствует себя услышанным и важным. Слушание мнений детей, взаимодействие на равных и поддержка их творческих начинаний смогут создать позитивную атмосферу в классе. Эмоциональное благополучие напрямую связано с мотивацией, поэтому важно учитывать потребности учащихся. Это может быть достигнуто через разработку программ, направленных на поддержку ментального здоровья, использование методов арт-терапии и внедрение практик *mindfulness*, что позволит создавать более гармоничную и творческую среду для обучения.

Будущее преподавания русского языка и литературы заключается в интеграции различных методик, адаптации к новым условиям, и внимание к индивидуальным потребностям детей. Современные технологии и точки зрения оказывают значительное влияние на то, каким будет образование в ближайшие годы. Преподаватели должны быть готовы к постоянному обновлению своих подходов, чтобы соответствовать требованиям времени. Расширение доступа к различным



ресурсам, необходимость в цифровой грамотности и развитие критического мышления уже становятся неотъемлемой частью образовательной среды. Важно, чтобы учителя имели возможность активно участвовать в профессиональном развитии и обмене опытом, что позволит углублять свою компетенцию. Образование становится более интерактивным и многогранным, что в свою очередь может привести к созданию более эффективной образовательной среды. Таким образом, учителя, основываясь на современных трендах, могут качественно изменить подход к преподаванию, что в свою очередь откроет новые горизонты для обучения и развития учащихся.

Список использованных источников:

1. Тренды в образовании: современные вызовы и перспективы в преподавании русского языка и литературы (коллектив авторов под ред. Н.Н. Трухиной), М.: МПГУ, 2021.
2. Дзюбенко О.Р. Использование Steam технологии на уроках литературы и во внеурочной деятельности // Концепт». 2020. С.26-29.
3. Гетманская Е.В. Литературное образование в контексте steam-подхода (по материалам западных исследований) // Литература в школе. 2020. №6. С.64-76.
4. Актуальные проблемы методики преподавания русского языка и литературы в школе (коллектив авторов под ред. А.А. Леонтьева), М.: МГПУ, 2019.
5. Современные подходы к преподаванию русского языка и литературы (коллектив авторов под ред. Н.В. Ивановой), СПб.: РГПУ им. А.И. Герцена, 2020.
6. Цифровые технологии в образовании: вызовы и перспективы для преподавания русского языка и литературы (коллектив авторов под ред. И.В. Корольковой), М.: МПГУ, 2022.
7. Инновационные методы и технологии в преподавании русского языка и литературы (коллектив авторов под ред. М.Ю. Степановой), М.: Изд-во МГПУ, 2018.
8. Инновационные методы и технологии в преподавании русского языка и литературы (М.Ю. Степанова), Язык и литература в школе, № 2, 2022.



ОСОБЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ ВОКАЛЬНО – ХОРОВЫХ НАВЫКОВ НА УРОКАХ МУЗЫКИ

*Кандалина Татьяна Валентиновна,
учитель музыки, директор
КГУ «Общеобразовательная школа № 6
отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата
Костанайской области*

Детский голос – уникальный инструмент. Научить учащихся правильно и красиво петь в общеобразовательной школе – одна из важнейших задач учителя.

Вокальное пение активно вовлекает ребенка в творческий процесс, так как является самой доступной формой исполнительства и рассматривается как формирование музыкальной культуры у учащихся. Хоровая, коллективная форма певческого пения обладает особыми возможностями, которая способствует развитию музыкально – хоровых навыков, музыкальных способностей, воспитанию школьников с лучшими человеческими качествами. Каждый учитель старается реализовать цель вокального пения на уроках музыки – способствовать творческой самореализации учащихся посредством вокального исполнительства. Основные задачи работы учителя пения в работе с хором можно сформулировать так:

- *образовательные*: постановка и развитие голоса, формирование вокально-хоровых навыков, знакомство с вокальным репертуаром профессиональных композиторов, а также знакомство с народными песнями;

- *воспитательные*: воспитание вокального слуха, как важного фактора пения в единой певческой манере, воспитание организованности, внимания, ответственности в момент коллективного исполнения;

- *развивающие*: развитие музыкальных способностей, интереса к вокалу.



Функции хорового пения привлекательны для каждого ребёнка. Хоровое пение является самой доступной формой исполнительства, активно вовлекает детей в творческий процесс. В связи с этим, в общеобразовательной школе оно рассматривается как действенное средство воспитания вкусов учащихся, повышения их общей музыкальной культуры. Великий музыкант, педагог Д.Кабалевский, отмечал «постепенное расширение и оттачивание исполнительского мастерства и общей музыкальной культуры всех школьников дает возможность даже в условиях массового музыкального воспитания в классе стремиться к достижению уровня подлинного искусства. Каждый класс — хор, — вот идеал, к которому должно быть направлено это стремление» [1, с. 5].

Чтобы услышать унисон хорового пения, нужно сначала «настроить» каждый детский голос. Это и является основой вокально-хорового искусства. Музыка воспитывает личность, расширяет кругозор, делает ребенка духовно богатым. Исполняя песни, дети ярче выражают свои чувства, переживания, глубже воспринимают произведение, его содержание. В процессе пения у детей развивается внимание, память, музыкальный слух, чувство ритма.

Учитель должен понимать, что он несет ответственность за воспитание здорового и правильного голоса своих воспитанников, что вокальный голос каждого ребенка можно развивать и совершенствовать. В связи с этим учитель должен знать особенности развития голосового аппарата, возрастные изменения, требования, которые он предъявляет к детям. За школьный период голос учащихся проходит несколько возрастных стадий развития. Это связано с физическим и психоэмоциональным ростом ребенка, что также влияет на развитие голоса, воспитание ребенка.

У младших школьников (до 10-11 лет) голос имеет чисто детское звучание, в его голосе нет существенных изменений. Однако при росте ребенка развивается голосовая мышца, меняется голосовая окраска. Так, к 10-12 годам у детей прослеживается разделение голосов на альты (низкий голос) и дисканты (высокий голос). В 11-12 лет происходит физический рост учащихся, меняется и голос. Голос перестает быть плавным, появляется сип, голос становится неярким.



Голос претерпевает изменения и у девочек, и у мальчиков. Особенно голос резко меняется у мальчиков. Происходит мутация, которая связана с ростом организма в целом. Такой период может длиться от нескольких недель до нескольких месяцев, иногда около года. В предмутационный, мутационный и постмутационный периоды требуют особенно внимательного и бережного обращения с голосом учащихся.

Неправильное пение опасно и может привести к срыву голоса вообще. Поэтому учитель музыки должен хорошо знать физиологию детей, чтобы не навредить голосовому аппарату ребенка.

Научить правильно петь – задача не из легких. Это связано с развитием навыков, которые лежат в основе слухового восприятия, исполняемого вокального произведения, а также умственных операций. Вокально-хоровые навыки включают следующие компоненты: звукообразование, певческая установка, дикция, дыхание, звуковедение, артикуляция.

Для того, чтобы приступить к вокальной работе, необходимо научить детей правильно стоять и сидеть при пении. Для этого требуется прямое положение головы, туловища, прямые или опущенные руки на коленях. На правильную певческую установку следует обращать внимание постоянно, т.к. от нее во многом зависит качество вокально-хоровой работы. Певческая установка является важным условием для правильного пения. Если учащийся сидит неровно, сгорбившись, или запрокидывает голову – это сильно отражается на качестве звучания, голоса, от этого снижается активность дыхания, полет звука, теряется яркость тембра и интонации.

Далее следует музыкальная настройка голоса, которая сопровождается выполнением упражнений для легких и голосового аппарата. Можно использовать массаж для снятия всевозможных мышечных зажимов. Пример массажа: от переносицы к ушам, поглаживание горла попеременно левой и правой рукой. Можно использовать и вибрационный массаж, постукивая пальцами по этим же местам. Детям данные манипуляции очень нравятся, они с удовольствием массируют.



Проводится работа над дикцией, выполняются упражнения для артикуляции и дикции. Проводится артикуляционная гимнастика, развивающие игры с голосом, ритмодекламация, работа над певческим дыханием.

Распевание и вокальные упражнения – следующий этап. Вокальные упражнения должны соответствовать возрастным особенностям ребенка, его голосового аппарата. Следует добиваться естественного, ненапряженного, легкого и светлого звучания.

Постановка музыкальной речи – важнейшая часть вокальной работы, это соединение музыки и речи, донесение смысла песни до слушателя. Исполнитель должен понять смысл песни, найти верную интонацию для исполнения, то есть использовать интонацию – носителя эмоционального содержания: кварта – интонация уверенности; полу - интонация скорби, печали; секста – интонация вопроса и др.

Самым сложным этапом является – знакомство с песней и ее разучивание. Педагог задает планку исполнительства для учащихся. Личным показом, вокальной передачей музыкального материала, манерой исполнения, учитель дает ориентир для правильного звучания песни.

Заключительным этапом является разучивание и закрепление интонационного исполнения песни хором. Именно на этом этапе ученик может реализовать свою потребность в самовыражении, самоутверждении, развивает воображение, артистизм, раскрывает свой творческий потенциал.

Практика показывает: развивая музыкальность у учащихся, можно увидеть положительные успехи у неверно поющих детей. У значительной части фальшиво поющих детей, постепенно выравнивается чистота звучания.

Учителю необходимо знать вокальные данные своих учеников. Для этого, при работе над песней, нужно ходить между рядами, слушая пение каждого ученика. Это помогает определить детей неверно интонирующих. Неверно интонирующих детей желательно посадить ближе к учителю или к детям правильно поющим. Такой метод помогает «гудошникам», учащимся с недостаточно развитым пением, выравнивать свой вокал. Кроме этого, можно применить



метод дифференцированного обучения, при котором класс делится на несколько интонационных групп: 1 группа (группа учащихся, исполняющих песню без музыкального сопровождения); 2 группа (группа учащихся, поющих правильно, но при сопровождении музыкального инструмента или голоса учителя); 3 группа (группа учащихся, которые могут петь правильно лишь отдельные фразы); 4 группа (группа учащихся, правильно интонирующих звуки); 5 группа (группа учащихся, которым трудно дается пение). Разучивая песню, учащимся предлагается задание: учащиеся из 1, 2 групп поют всю песню, учащиеся из 3, 4 групп подключаются в пение на определенных фразах, учащиеся 5 группы слушают исполнение и простукивают ритмический рисунок песни. Такой метод позволяет детям впоследствии правильно интонировать, переходить из одной группы в другую. Таким образом происходит выравнивание неправильного интонирования, пения.

Пение канон – интересный прием для удержания правильного интонирования песни. Канон – это пение, при котором хор делится на несколько групп, каждая из групп, начинает петь сначала в определенной последовательности, вступая на такт или два от начала песни. Пение канон учит удерживать интонирование, текст песни и в конечном итоге становится приемом для формирования интереса к необычному пению.

Пение а саррелла – необычное пение, требующее исполнение без музыкального сопровождения. Это позволяет совершенствовать пение без инструмента. Так, дети могут петь небольшими группами, слушая и выравнивая свой голос.

Конечно, все этапы работы над формированием хорового пения очень важны. Однако песня не будет звучать, если она исполняется неэмоционально, невыразительно. Вот здесь требуется кропотливая работа педагога с учащимися по выразительному пению. Это связано прежде всего со словами, со смыслом стихов произведения. Отмечу, что правильно пропетое слово положительно влияет на звукообразование. В то же время и эмоционально окрашенное исполнение песни влияет на певческую интонацию, на вокальные процессы.



Развивая вокально-хоровые навыки следует обращать внимание учащихся на качество и подачу звука, на недостатки и красоту пения отдельных учащихся, постоянно подчеркивая моменты улучшения исполнения. Так развивается вокальный слух, который становится важным рычагом правильного певческого исполнения.

Пение песет в себе огромный воспитательный потенциал. Вокальное пение развивает музыкальные способности, совершенствует вокально-хоровые навыки и формирует эстетический вкус. Вместе с тем, правильное пение, это труд, требующий упорства, настойчивости, умения учиться и развивать в себе творчество.

Пение – один из самых любимых видов деятельности детей. Пение является доминирующим видом деятельности на уроке, которое способствует и общему развитию ребенка и его социализации. Поэтому постановка детского голоса, его выразительного звучания, требуют поэтапной работы педагога.

Список использованных источников:

1. Живов В. Л. Хоровое исполнительство: Теория. Методика. Практика- М., 2018.
2. Даймон Теодор. Анатомия голоса: иллюстрированное руководство для певцов, преподавателей по вокалу и логопедов, - М., 2023.



ДОМАШНИЕ ЗАДАНИЯ В ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЕ: ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА МОТИВАЦИЮ ОБУЧАЮЩИХСЯ

*Купарев Александр Алексеевич,
учитель физической культуры
КГУ «Баталинская общеобразовательная школа
отдела образования Денисовского района»
Управления образования акимата Костанайской области*

В условиях современного образования важность физической культуры как компонента общего развития обучающихся становится все более актуальной. Одним из эффективных инструментов для повышения интереса и вовлеченности учащихся в занятия физической культурой являются домашние задания. В данной статье рассматриваются инновационные подходы к организации домашних заданий в физической культуре и их влияние на мотивацию обучающихся [1].

Современные технологии открывают новые возможности для организации домашних заданий в физической культуре. Использование мобильных приложений и онлайн-платформ позволяет обучающимся не только выполнять физические упражнения, но и отслеживать свои достижения, делиться результатами с одноклассниками и получать обратную связь от преподавателей. Например, приложения для фитнеса могут предлагать индивидуальные тренировки, адаптированные под уровень подготовки каждого учащегося [2].

Кроме того, можно внедрять элементы геймификации в домашние задания. Создание соревнований между классами или группами, где обучающиеся могут зарабатывать баллы за выполнение заданий, способствует повышению интереса и мотивации. Такие подходы делают процесс обучения более увлекательным и динамичным [3].

Инновационные подходы к организации домашних заданий в физической культуре включают использование современных технологий. Мобильные приложения, платформы для онлайн-



тренировок и социальные сети предоставляют учащимся возможность отслеживать свои достижения, делиться результатами с друзьями и получать обратную связь от учителей. Это создает дополнительные стимулы для занятий физической культурой вне школьных стен. Например, учащиеся могут использовать фитнес-приложения для планирования своих тренировок, что способствует более осознанному подходу к занятиям спортом.

Эффективно организованные домашние задания могут значительно повысить мотивацию обучающихся к занятиям физической культурой. Когда учащиеся видят, что их усилия приносят результаты, это способствует формированию положительного отношения к физической активности. Важно, чтобы задания были разнообразными и интересными, что поможет избежать рутины и поддерживать высокий уровень вовлеченности.

Кроме того, домашние задания могут способствовать развитию самостоятельности и ответственности у обучающихся. Выполнение заданий вне учебного времени требует от учащихся самодисциплины и планирования, что является важным навыком в жизни [4].

В рамках повышения интереса обучающихся к занятиям физической культурой было разработано методическое пособие «Домашнее задание как эффективная форма привлечения обучающихся к ежедневным систематическим занятиям физической культуры». Это пособие направлено на создание системы домашних заданий, которые будут способствовать формированию у учащихся привычки к регулярной физической активности. В нем представлены различные виды домашних заданий, включая физические упражнения, теоретические задания и творческие проекты, которые могут быть адаптированы под уровень подготовки каждого обучающегося. Методическое пособие также включает рекомендации по организации обратной связи и мотивации учащихся, что позволяет повысить их вовлеченность в процесс обучения. Важным аспектом является использование современных технологий, таких как мобильные приложения и онлайн-платформы, которые делают выполнение домашних заданий более увлекательным и доступным.

Пособие ориентировано на педагогов, которые стремятся внедрить инновационные подходы в преподавание физической



культуры и повысить интерес учащихся к занятиям. В результате применения предложенных методик ожидается улучшение физической активности обучающихся и формирование у них осознанного отношения к своему здоровью. Разработанное методическое пособие станет ценным ресурсом для учителей физической культуры и поможет создать более эффективную образовательную среду.

Домашние задания в физической культуре представляют собой мощный инструмент для повышения мотивации обучающихся и формирования у них привычки к регулярной физической активности. Инновационные подходы, такие как использование технологий и геймификация, делают процесс обучения более интересным и увлекательным. Важно, чтобы педагоги учитывали индивидуальные особенности учащихся и предлагали разнообразные задания, способствующие развитию их физических и социальных навыков. Домашние задания могут стать не только средством закрепления знаний, но и важным инструментом для формирования активной жизненной позиции у обучающихся, что в конечном итоге способствует их физическому и психоэмоциональному благополучию. Внедрение современных методов и подходов в организацию домашних заданий в физической культуре позволит создать более эффективную образовательную среду, где каждый учащийся сможет раскрыть свой потенциал и развить навыки, необходимые для здорового образа жизни.

В условиях современного образования, где акцент делается на индивидуализацию и персонализированный подход к обучению, важно учитывать не только физическую подготовку учащихся, но и их интересы, предпочтения и уровень мотивации. Домашние задания в физической культуре могут стать важным инструментом для достижения этих целей. Они не только способствуют закреплению теоретических знаний и практических навыков, но и помогают развивать у учащихся самостоятельность, ответственность и умение планировать свое время.

Современные технологии открывают новые горизонты для организации домашних заданий. Использование мобильных приложений для фитнеса или онлайн-платформ позволяет учащимся



отслеживать свои достижения в реальном времени. Это создает возможность для самоконтроля и анализа результатов своих тренировок. Кроме того, многие приложения предлагают индивидуальные планы тренировок, которые можно адаптировать под личные цели каждого ученика. Такой подход не только делает занятия более интересными, но и способствует формированию у обучающихся осознанного отношения к своему здоровью.

Геймификация домашних заданий также является важным аспектом, который может значительно повысить мотивацию учащихся. Введение игровых элементов в процесс обучения позволяет создать атмосферу соревнования и дружеского соперничества между учениками. Например, можно организовать челленджи на выполнение определенного количества упражнений за неделю или месячные турниры по различным видам спорта. Учащиеся могут зарабатывать баллы за выполнение заданий или участие в мероприятиях, что создает дополнительный стимул для активного участия в учебном процессе.

Кроме того, важно помнить о том, что домашние задания должны быть разнообразными и адаптированными под разные уровни подготовки учеников. Это может включать как физические упражнения различной сложности — от простых разминок до более сложных комплексов — так и теоретические задания на изучение основ спортивной науки или истории физической культуры. Творческие проекты также могут быть включены в систему домашних заданий: создание видеороликов о выполнении упражнений или написание эссе на тему здоровья поможет развить у учащихся критическое мышление и творческий подход к занятиям.

Обратная связь между учителями и учениками играет ключевую роль в успешности выполнения домашних заданий. Регулярное обсуждение результатов выполнения заданий помогает поддерживать высокий уровень мотивации у обучающихся. Педагоги могут использовать различные формы обратной связи: от простых комментариев до проведения индивидуальных консультаций по вопросам выполнения заданий или коррекции тренировочных планов.

Физическая культура должна восприниматься как неотъемлемая часть жизни каждого человека. Правильно организованные домашние



задания способны значительно повысить уровень вовлеченности учащихся в занятия спортом и активные формы досуга. Учащиеся начинают осознавать важность регулярных физических нагрузок для поддержания здоровья как психического, так и физического.

Таким образом, важно продолжать исследовать и внедрять новые идеи в практику преподавания физической культуры, чтобы сделать занятия более привлекательными и доступными для всех обучающихся. Это не только повысит уровень физической активности среди учащихся, но и поможет им осознать важность здоровья и физической культуры в своей жизни. Внедрение современных методов преподавания физической культуры через организацию эффективных домашних заданий является необходимым шагом к созданию образовательной среды, способствующей развитию здорового образа жизни среди молодежи. Педагоги должны активно искать новые способы мотивации своих учеников через использование технологий, геймификацию и разнообразие форматов домашних заданий.

Список использованной литературы:

1. Аубакирова, Г. А. Физическая культура и здоровье: современные подходы к обучению. Алматы: Издательство Казахского национального педагогического университета имени Абая. 2018 г., 256 с.
2. Сулейменов, А. С. Методика преподавания физической культуры в школе. Нур-Султан: Издательство «Білім». 2020 г., 180 с.
3. Кузнецов, В.И. Физическая культура и спорт: теория и практика. Москва: Издательство «Физкультура и спорт» 2019 г. 320 с.
4. Петров, А. Н. Здоровый образ жизни: от теории к практике. Санкт-Петербург: Издательство «Питер». 2021 г., 240 с.



ТЮТОРСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ В ШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

*Мащенко Екатерина Витальевна,
методист отдела организационно-
методической работы
РУМЦ «Қостанай дарыны»*

Современная система образования Республики Казахстан претерпевает значительные изменения, направленные на повышение качества обучения и индивидуализацию образовательного процесса. Одним из ключевых инструментов в этом контексте становится тьюторство – педагогическая деятельность, направленная на сопровождение и поддержку индивидуального развития учащихся. Внедрение тьюторства в школах Казахстана имеет практическую значимость, так как способствует реализации принципов инклюзивного образования, персонализацию обучения и повышению академической успеваемости. В данной статье рассматриваются основные аспекты тьюторства, его роль в казахстанской системе образования и практические преимущества для учащихся, педагогов и организаций образования.

Тьюторство – это форма педагогического сопровождения, при которой тьютор помогает ученику в выборе индивидуальной образовательной траектории, развивает навыки самоорганизации и способствует раскрытию потенциала. В отличие от традиционного учителя, тьютор не передает знания в готовом виде, а создает условия для самостоятельного поиска и осмысления информации.

В казахстанских школах применяются различные модели тьюторского сопровождения, адаптированные к специфике организаций образования и потребностям учащихся.

Модели тьюторского сопровождения реализуются в различных формах в зависимости от конкретных задач и условий.

Индивидуальная модель наиболее эффективна при работе с детьми, имеющими особые образовательные потребности. В этом случае тьютор закрепляется за конкретным учеником, оказывая ему персональную поддержку в освоении учебной программы, социальной адаптации и развитии навыков самостоятельности. Такой подход



позволяет максимально учесть особенности и потребности каждого ребенка.

Групповая модель предполагает работу тьютора с небольшой группой учащихся, объединенных общими образовательными целями или интересами. Данная форма организации особенно актуальна при подготовке к олимпиадам, реализации проектной деятельности или углубленном изучении отдельных предметов. Групповая работа способствует развитию сотрудничества и взаимного обучения среди учащихся.

Координаторская модель выделяет тьютора как ключевого посредника между всеми участниками образовательного процесса. В этой роли тьютор обеспечивает согласованность действий между учениками, учителями-предметниками, родителями и другими специалистами (психологами, дефектологами). Такая модель особенно важна для создания целостной системы поддержки развития ребенка [1].

Выбор конкретной модели тьюторского сопровождения определяется несколькими факторами: поставленными образовательными целями, имеющимися ресурсами учебного заведения, а главное - индивидуальными потребностями и особенностями учащихся. Оптимальное сочетание этих моделей позволяет создать гибкую и эффективную систему тьюторской поддержки в организации.

В мировой практике тьюторство активно используется в системах образования Великобритании, США и Финляндии, где оно доказало свою эффективность в повышении мотивации учащихся и снижении академической неуспеваемости [2]. В Казахстане тьюторство находится на стадии активного становления, однако в рамках обновления содержания образования и внедрения инклюзивного обучения его роль становится все более значимой.

С 2011 года Казахстан активно развивает инклюзивное образование, что закреплено в Законе РК "Об образовании" [3]. Однако многие школы сталкиваются с трудностями при работе с детьми с особыми образовательными потребностями. Тьютор в таком случае становится ключевым звеном, помогая адаптировать учебный процесс, разрабатывать индивидуальные планы и координировать взаимодействие между учителями, родителями и специалистами.



В ряде школ городов Астаны и Алматы уже внедрены тьюторские программы для детей с аутизмом и нарушениями развития. Результаты показывают, что при сопровождении тьютора такие ученики демонстрируют более высокую социализацию и академические достижения.

Сегодня школы Казахстана переходят от массового подхода к индивидуальному обучению. В рамках обновленной программы образования акцент делается на развитие критического мышления и самостоятельности учащихся. Тьютор помогает ученику определить сильные и слабые стороны, разработать стратегию подготовки к ЕНТ и другим экзаменам, учитывает особенности каждого ученика, способствуя созданию персонализированных образовательных маршрутов. Это повышает мотивацию к обучению и способствует более глубокому усвоению материала [4]. Через поддержку тьютора учащиеся учатся ставить цели, планировать свою деятельность и оценивать результаты, что формирует навыки саморегуляции и ответственности за собственное обучение [5]. В условиях инклюзии тьюторы помогают в адаптации образовательного процесса для детей с особыми потребностями, обеспечивая им равные возможности для обучения и развития [1]. Школы, внедрившие тьюторское сопровождение, отмечают рост успеваемости школьников.

Одной из ключевых задач тьютора является помощь в профессиональном самоопределении. В Казахстане, где рынок труда динамично меняется, многие выпускники сталкиваются с проблемой выбора профессии. Тьютор проводит диагностику интересов и способностей, знакомит с современными профессиями и помогает построить образовательную траекторию [4]. Благодаря системной работе тьюторов учащиеся получают возможность глубже понять свои способности и интересы, что является ключевым для осознанного выбора профессии и дальнейшего обучения [5].

В системе образования уделяется особое внимание развитию одарённых детей, однако отсутствие индивидуального педагогического сопровождения зачастую препятствует полной реализации их потенциала. В этой связи тьютор выполняет важную роль, оказывая учащимся комплексную поддержку: организует участие в предметных олимпиадах и научных конкурсах, разрабатывает индивидуаль-



ный график занятий, контролирует учебную нагрузку, минимизируя риск эмоционального истощения.

В Республике Казахстан активно развивается система подготовки специалистов в области тьюторского сопровождения. В рамках Послания Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана «Справедливое государство. Единая нация. Благополучное общество» 18 октября 2024 года на базе Тогузакской общеобразовательной школы Карабалыкского района был открыт областной Центр компетенций «Тьюторское сопровождение будущих педагогов». Центр направлен на транслирование опыта по сопровождению будущих педагогов через индивидуальную поддержку и развитие их профессиональных компетенций [6].

Необходимость тьюторского сопровождения учащихся в условиях современной системы образования проявляется в комплексном воздействии на образовательный процесс и развитие учащихся. Прежде всего индивидуальный подход тьюторов способствует повышению качества образования, поскольку позволяет выявлять и своевременно устранять пробелы в знаниях, что напрямую влияет на академическую успеваемость. Не менее важным аспектом является психологическая поддержка. Тьюторы помогают учащимся адаптироваться к учебным нагрузкам, снижая уровень тревожности и стресса, что создает благоприятные условия для эмоционального развития.

Кроме того, тьюторское сопровождение имеет важное социальное значение, особенно для детей с особыми образовательными потребностями. Тьюторы способствуют их успешной интеграции в школьный коллектив и общество в целом, создавая инклюзивную образовательную среду [1].

Таким образом, тьюторство выступает важным инструментом, который одновременно решает задачи академического, психологического, профессионального и социального развития учащихся.

Несмотря на очевидные преимущества, внедрение тьюторства в школах Казахстана сталкивается с рядом проблем:

- нехватка квалифицированных кадров – отсутствие профессиональных стандартов и программ подготовки тьюторов;
- нормативно-правовые барьеры – не закреплён статус тьютора в законодательстве;



- финансирование – введение тьюторских ставок требует дополнительных бюджетных ассигнований.

Тьюторство в школах Казахстана имеет высокую практическую значимость, способствуя развитию инклюзивного образования, персонализации обучения и профессиональному самоопределению учащихся. Внедрение данной модели требует системного подхода, включая подготовку кадров и адаптацию нормативной базы. Однако уже сейчас очевидно, что тьюторство может стать важным элементом образовательной системы Республики Казахстан.

Список использованной литературы:

1. Тьюторское сопровождение обучающихся с особыми образовательными потребностями, 2021 Интернет-источник: URL: https://psyjournals.ru/journals/cpse/archive/2021_n2/Samsonova_et_al
2. Ковалева Т. М. Основы тьюторского сопровождения. – СПб.: Питер, 2020. – 180 с.
3. Закон РК Об образовании № 319-III от 27.07.2007.
4. Баранова М.С. Тьюторское сопровождение формирования исследовательских умений учащихся начальной школы.
5. Тьюторство: роли и задачи в образовании. Интернет- источник: URL: https://universities.kz/tyutor/?utm_source=universities.kz
6. Тьюторское сопровождение будущих педагогов Интернет-источник: URL: <https://kst-abai-mektebi.edu.kz/ru/2024/10/21/тьюторское-сопровождение-будущих-пе/>



РАЗВИТИЕ СТРЕССОУСТОЙЧИВОСТИ У ОДАРЕННЫХ ШКОЛЬНИКОВ НА ЭТАПЕ ПОДГОТОВКИ К ОЛИМПИАДАМ

***Омарова Гульжан Бексултановна,
методист отдела организационно-
педагогической работы
РУМЦ «Қостанай дарыны»***

Подготовка к республиканским олимпиадам является серьезным испытанием для одаренных школьников, требующая не только глубоких знаний и высокой интеллектуальной подготовки, но и значительной стрессоустойчивости. Помимо интенсивной учебной нагрузки, связанной с углубленным изучением предмета, учащиеся подвергаются колоссальному давлению, обусловленному высокой конкуренцией, стремлением к совершенству, страхом неудачи и повышенными ожиданиями со стороны родителей, педагогов и самих себя. В связи с этим развитие стрессоустойчивости у одаренных школьников становится не просто желательным, а абсолютно необходимым условием для поддержания их психического здоровья, повышения академической успеваемости и формирования жизненно важных навыков эффективного преодоления сложных ситуаций в будущем.

Данная статья предлагает рассмотреть комплексный подход к развитию стрессоустойчивости у одаренных школьников, участвующих в подготовке к республиканским олимпиадам. Этот подход включает в себя использование когнитивных, эмоциональных, поведенческих и социальных стратегий, а также подчеркивает важную роль педагогов и родителей в создании благоприятной и поддерживающей среды, необходимой для успешного развития и адаптации одаренных детей.

Одаренные школьники, как правило, отличаются рядом характерных психологических особенностей, которые делают их особенно уязвимыми к стрессу. К ним относятся повышенная чувствительность к критике, перфекционизм, высокая внутренняя мотивация к достижениям, обостренное чувство справедливости и склонность к самокритике [2]. Эти качества, с одной стороны, являются двигателем их



успехов в учебе и научной деятельности, но с другой – значительно повышают их подверженность стрессу и тревоге.

Страх не оправдать ожидания, как собственные, так и окружающих, постоянная потребность доказывать свою компетентность, социальное давление со стороны сверстников и учителей, а также сильное чувство ответственности за свой талант могут привести к хроническому стрессу, тревожным расстройствам и даже депрессивным состояниям [5]. Кроме того, одаренные дети часто сталкиваются с проблемой социальной изоляции, поскольку им бывает трудно найти сверстников, разделяющих их интересы и понимающих их потребности.

Важно понимать, что стресс не всегда является исключительно негативным фактором. Умеренный уровень стресса, известный как эустресс, может играть стимулирующую роль, повышая активность, концентрацию внимания и способствуя достижению поставленных целей [4]. Однако, когда уровень стресса превышает адаптационные возможности организма и переходит в стадию дистресса, он оказывает разрушительное воздействие на физическое и психическое здоровье, приводя к снижению иммунитета, нарушению сна, проблемам с пищеварением и ухудшению когнитивных функций.

Когнитивные стратегии направлены на изменение негативных мыслей и установок, которые усиливают стресс и тревогу. Эти стратегии учат школьников анализировать свои мысли, выявлять иррациональные убеждения и заменять их более реалистичными и позитивными.

Когнитивная реструктуризация. Эта техника предполагает выявление автоматических негативных мыслей, которые возникают в стрессовых ситуациях (например, "Я обязательно провалюсь на олимпиаде", "Я недостаточно умен для этой задачи"). Затем эти мысли анализируются на предмет их обоснованности и доказательности. Школьникам предлагается найти доказательства, опровергающие эти мысли, и заменить их более реалистичными и позитивными (например, "Я хорошо подготовился, и у меня есть все шансы на успех", "Я могу справиться с этой задачей, если буду работать усердно") [1].

Реалистичное целеполагание. Постановка нереалистичных целей и завышенных ожиданий является распространенным источником



стресса у одаренных школьников, склонных к перфекционизму. Важно помочь им научиться разрабатывать SMART-цели (Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound), то есть цели, которые являются конкретными, измеримыми, достижимыми, релевантными и ограниченными во времени. Кроме того, рекомендуется разбивать большие цели на более мелкие, достижение которых дает ощущение прогресса и укрепляет уверенность в себе.

Управление временем. Навыки эффективного тайм-менеджмента помогают школьникам более эффективно планировать свой учебный процесс, избегать перегрузок и оставлять достаточно времени для отдыха и развлечений. Использование планировщиков, календарей, списков дел и приложений для управления временем позволяет школьникам чувствовать себя более организованно и контролировать ситуацию, что значительно снижает уровень стресса.

Эмоциональные стратегии развития стрессоустойчивости направлены на развитие эмоционального интеллекта, управление тревогой и развитие позитивного мышления.

Развитие эмоционального интеллекта включает в себя способность распознавать, понимать, использовать и управлять своими эмоциями, а также эмоциями других людей [3]. Развитие этих навыков позволяет школьникам лучше понимать свои эмоциональные реакции на стрессовые ситуации, эффективно справляться с негативными эмоциями, сохранять спокойствие и принимать взвешенные решения. Эмоциональный интеллект также помогает им устанавливать более здоровые и поддерживающие отношения с окружающими, что способствует снижению уровня стресса.

Регулярное применение техник релаксации, таких как глубокое дыхание, прогрессивная мышечная релаксация, медитация и визуализация, помогает снизить уровень тревоги и напряжения, вызванных стрессом. Глубокое дыхание успокаивает нервную систему, прогрессивная мышечная релаксация снимает мышечное напряжение, медитация способствует расслаблению ума, а визуализация помогает создать позитивные образы и ощущения. Регулярная практика этих техник позволяет школьникам быстро успокаиваться в стрессовых ситуациях и восстанавливать силы.



Развитие позитивного мышления предполагает фокусирование на положительных аспектах жизни, практику благодарности и поиск позитивных сторон даже в сложных ситуациях. Это помогает школьникам сохранять оптимизм и веру в себя, даже в условиях высокой конкуренции и потенциальных неудач. Практика благодарности, ведение дневника позитивных событий и общение с позитивными людьми – это эффективные способы развития позитивного мышления.

Поведенческие стратегии развития стрессоустойчивости включают поддержание здорового образа жизни, развитие социальных связей и обеспечение достаточного отдыха.

Регулярные физические упражнения, сбалансированное питание и достаточный сон являются основой стрессоустойчивости. Физическая активность способствует выработке эндорфинов, которые улучшают настроение и снижают уровень стресса. Здоровое питание обеспечивает организм необходимыми питательными веществами, необходимыми для нормального функционирования нервной системы и поддержания энергетического баланса. Достаточный сон (не менее 8 часов в сутки) позволяет организму восстановить силы и улучшить когнитивные функции.

Поддержка со стороны друзей, семьи и учителей играет важную роль в преодолении стресса. Участие в группах поддержки, где школьники могут делиться своими переживаниями и опытом, помогает им чувствовать себя менее одинокими и находить эффективные способы решения проблем. Поддержка близких людей обеспечивает чувство безопасности и уверенности, необходимое для преодоления сложных ситуаций.

Важно включать в расписание школьника время для отдыха и развлечений. Занятия хобби, которые приносят удовольствие и расслабляют, позволяют школьникам отвлечься от учебы и восстановить силы. Проведение времени на природе, общение с друзьями и занятия спортом также оказывают положительное воздействие на психическое здоровье.

Педагоги и родители играют ключевую роль в создании поддерживающей среды, способствующей развитию стрессоустойчивости у одаренных школьников.



Важно проявлять эмпатию, активно слушать школьников и помогать им справляться с трудностями. Избегайте чрезмерного давления и критики, акцентируйте внимание на прогрессе и усилиях, а не только на результатах. Важно признавать и ценить уникальность каждого ребенка и поддерживать его индивидуальный путь развития.

Предоставляйте четкие и понятные инструкции, разрабатывайте реалистичный график подготовки и обеспечивайте доступ к необходимым ресурсам. Сотрудничайте с психологом для разработки индивидуальных планов развития стрессоустойчивости для каждого ученика. Важно учитывать индивидуальные потребности и особенности каждого школьника при организации учебного процесса.

Развитие стрессоустойчивости у одаренных школьников на этапе подготовки к олимпиадам – это многогранная и важная задача, требующая комплексного подхода и тесного сотрудничества между школой, семьей и психологом. Использование когнитивных, эмоциональных, поведенческих и социальных стратегий, а также создание поддерживающей среды, позволяют школьникам не только успешно справиться с вызовами подготовки к олимпиадам, но и развить важные навыки, которые будут полезны им на протяжении всей жизни. Помните, что индивидуальный подход, постепенное внедрение стратегий, регулярная практика и постоянная обратная связь являются ключевыми факторами успеха.

Список использованных литератур:

1. Бернс, Д. Д. Хорошее самочувствие: Новая терапия настроения. Signet. 1980 г. стр. 50-80 .
2. Кросс, Т. Л. Одаренность: В поисках определения. Серия "Критически важные вопросы". Национальная ассоциация одаренных детей. 1993 г. стр. 15-30
3. Гоулман, Д. Эмоциональный интеллект. 1995 г. стр. 30-60.
4. Селье, Г. Стресс без дистресса. 1974 г. стр. 70-90.
5. Сильверман, Л. К. Консультирование одаренных и талантливых. 1993 г. (стр. 80-110)



ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУЫ ҒДІСТЕРІ

*Сергазина Зинегуль Джумадиловна,
Қостанай облысы білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің
№18 мектеп-гимназиясы» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі*

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқу сауаттылығын дамыту әдістері оқу материалын терең түсініп, сыни тұрғыдан ойлай білуге жетелейді. Оқушылардың оқу дағдысын қалыптастыру үшін мұғалім сабақ барысында түрлі әдіс-тәсілдерді пайдаланып, мәтінді жан-жақты талдатуы қажет. Мәселен, оқылымға дайындық кезеңінде мұғалім кідірістер мен белгілеу әдістерін (INSERT, PMI, фишбоун) ұсына алады. INSERT тәсілі оқушыға оқып отырған мәтінмен жұмыс істеу барысында белгілі деректер мен жаңалықтарды саралауға, жаңа ақпаратты түрлі белгілеулер арқылы бақылап отыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар сыныпта топтық жұмыс ұйымдастыру оқушылардың бір-бірімен ой бөлісуін, кері байланыс жасауды арттырады және бір-бірін оқыту арқылы білімдерін тереңдетеді. Мәтінді талдау кезінде оқушыларға ашық және жабық сұрақтар ұсыну да тиімді: ашық сұрақтар оқушылардың сыни ойлауын дамытса, жабық сұрақтар мазмұнды нақтылау үшін қажет. Көркем шығармаларды талдағанда, кейіпкер мінезі мен әрекеттерін талдау, оқиғаның композициялық құрылымын зерттеу арқылы оқушының түсіну деңгейі мен талдау білігі жетіледі. Сондай-ақ, оқушылардың жазу дағдысын дамыту үшін шағын эссе, пікір, аннотация жаздыруға болады. Мұнда оқушылар тек тілдік жағынан сауатты болуды ғана емес, сондай-ақ өз ойын жүйелі түрде жеткізу дағдыларын қалыптастырады. Оқу сауаттылығын бағалау үшін формативті және суммативті тәсілдерді қатар қолданып, түрлі деңгейдегі тапсырмалар ұсыну маңызды. Формативті бағалау арқылы мұғалім оқушылардың жеке қажеттіліктерін дер кезінде анықтап, уақытылы қолдау көрсете алады. Ал суммативті бағалау жалпы сыныптың оқу жетістігін саралап, келесі білім беру мақсаттарын айқындауға көмектеседі.



Осылайша оқушылардың оқу сауаттылығын дамыта отырып, олардың қазақ тілі мен әдебиетіне деген қызығушылығын арттырып, тіл мәдениетін жоғары деңгейге көтеру мүмкіндігі туады.

Оқу сауаттылығын дамыту мақсатында мұғалім оқушылардың қызығушылығын ояту және зейінін шоғырландыру үшін сабақтың басында түрлі «миға шабуыл» сұрақтарын қойып немесе суреттер мен кестелерді талдатуға болады. Мұндай тәсілдер мәтінге кіріспес бұрын оқушының алдын ала болжам жасап, өзіндік идея ұсынуына жол ашады. Мәтінге көшкен кезде оқушыларға «Jigsaw» әдісін қолдану да тиімді: сынып оқушылары бірнеше топқа бөлініп, әр топ мәтіннің бір бөлігін мұқият оқып, өзара талқылайды, кейін топтар қайта араласып, әр оқушы өз бөлімін басқаларға түсіндіреді. Бұл тәсіл оқушылардың оқу жауапкершілігін арттырып, бір-бірін оқыту дағдысын жетілдіреді. Кейін олар өзара пікір алмасып, мәтіннің жалпы мазмұнын ұғынады. Оқылған материалды бекіту және түсіну деңгейін тексеру үшін ашық сұрақтар қойып, талқылау ұйымдастырған абзал. Мұнда «РАФТ» (Роль, Аудитория, Формат, Тақырып) әдісі де пайдалы: оқушылар белгілі бір рөлге еніп, нақты аудитория үшін сәйкес форматта өз тақырыбын ашып, мәтін немесе сөйлеу үлгісін дайындайды. Бұл олардың шығармашылық қабілетін дамытып қана қоймай, оқылған ақпаратты өз сөзімен жеткізуге жаттықтырады. Оқылымнан кейін жазу дағдысын дамытуды көздейтін тапсырмалар ұсынуға болады: эссе, шағын мақала немесе хат түрінде жазып шығу оқушылардың талдау, салыстыру, қорыту дағдыларын жетілдіреді. Мұғалім әр жұмысты бағалау кезінде оқушыларға нақты, түсінікті кері байланыс беріп, қандай тұстарын дамыту қажеттігін нақтылап отыруы керек. Сонымен қатар түрлі бағалау құралдарын (бақылау парағы, рубрика) қолдана отырып, оқушылар өздерінің жетістігін бақылап, келесі қадамын жоспарлауды үйренеді. Цифрлық платформаларды тиімді пайдалану да оқу сауаттылығын дамытуға оң әсер етеді, өйткені электронды материалдар, аудиокітаптар, бейнесабақтар оқушыларға ақпаратты қабылдауды жеңілдетіп, оқу үдерісін түрлендіреді. Мұндай жұмыс формалары оқушылардың оқу әрекетіне деген ынтасын арттырып, бір-бірімен қарым-қатынас жасау мәдениетін қалыптастырады. Нәтижесінде оқушылар көркем және ғылыми мәтіндерді еркін оқып,



оның мазмұнын түсінуге, сыни көзқараспен баға беруге және ой қорытындысын жасай білуге дағдыланады. Осылайша қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқу сауаттылығын жан-жақты дамытуды көздеген кешенді әрекеттер оқушылардың білім деңгейін көтеріп қана қоймай, тілдік және танымдық қабілетін жетілдіруге зор септігін тигізеді.

Оқушылардың әдеби шығармаларды талдау білігін арттыру үшін пәнаралық байланыстарды жүйелі түрде ұйымдастыру да маңызды. Мәселен, тарихи кезеңдерге байланысты жазылған көркем туындыларды талдау барысында оқушылар тарих пәнінен алған білімін пайдаланып, оқиғаның мезгілін, болған жерін, оған әсер еткен саяси ахуалды нақтырақ түсінеді. Бұл олардың мәтінді терең талдап, көз алдына елестетуге және өз ойларын дәлелді жеткізуге көмектеседі. Сондай-ақ, оқушылардың оқу сауаттылығын өмірмен байланыстыру мақсатында олардың күнделікті тәжірибесіне жақын тақырыптарды іріктеп, газет-журнал мақалалары, жарнамалық мәтіндер немесе шағын ғылыми-танымдық материалдармен жұмыс істеу тиімді. Осы тәсіл арқылы оқушылар тілдік нормалар мен әдеби құралдарды нақты мысалдарда бақылап, әдебиет пен тілді тек теориялық тұрғыда ғана емес, практикалық қажеттілік ретінде қабылдай бастайды. Оқушылардың белсенділігін күшейту үшін «Диалогтық оқыту» әдісі де септігін тигізеді: олар бір-бірімен ой бөлісіп, жазушының идеясына байланысты пікірталас жүргізеді, өз дәлелдері мен қарсы аргументтерін алға тартады, соның нәтижесінде сыни ойлау дағдысы дамиды. Мұғалім бұл үрдісте фасилитатор қызметін атқарады, яғни оқушыларға қажетті бағыт-бағдар беріп, әрекетін үйлестіреді. Балалардың түсінбеген тұстарын дер кезінде анықтап, жетелеуші сұрақтар қойып, қолдау көрсету – олардың оқу дағдысын бекемдей түседі. Сабақты қорытындылауда әр оқушының жеке ойы мен түйініне мән беру де маңызды, себебі бұл оған өзіндік рефлексия жасап, алдағы сабақтарға мақсат қоюға мүмкіндік береді. Осындай жан-жақты жоспарланған жұмыс түрлері оқушыларды оқуға деген қызығушылығы жоғары, сыни ойлау мен дәлелді пікір білдіре алатын сауатты тұлға ретінде қалыптастырады. Сонымен қатар оқушылардың мәтінмен жұмыс істеудегі белсенділігі мен жауапкершілігін арттыру үшін сараланған тапсырмалар жүйесін



қолданудың мәні зор. Бір сыныпта оқушылардың оқу дағдылары әртүрлі деңгейде болғандықтан мұғалім бір тақырыпты бірнеше нұсқадағы тапсырмалармен ұсына алады: кейбіріне қысқа мәтіндер беріп, негізгі оқиғаларды анықтауды сұраса, басқаларына кеңейтілген мәтіндер оқытып, терең талдау жүргізуді тапсырады. Мұндай саралау әдісі оқушыларға білімді өз мүмкіндігіне сай игеруге жағдай жасап, олардың оқуға деген ынта-ықыласын жоғалтпауға көмектеседі. Сонымен бірге сыныпта бірлесіп оқуды жүйелі ұйымдастыру да оқу сауаттылығын нығайта түседі. Оқушылар шағын топтарда немесе жұптарда жұмыс істеп, ой бөлісу, мәтінге түрлі тәсілмен талдау жасау, бір-біріне сұрақ қою арқылы оқылым және түсіну дағдыларын жетілдіреді. Бұл жұмыс формасы оқушылардың қарым-қатынас мәдениетін қалыптастырып, пікір алмасу, ұжыммен ынтымақтастық жасау қасиеттерін дамытады.

Тәжірибелі мұғалім кітапхана ресурстарын да кеңінен пайдаланғаны жөн: көркем әдебиет, ғылыми-танымдық кітаптар, журналдар және электронды базалар оқушылардың оқу көкжиегін кеңейтіп, түрлі жанрда жазылған мәтіндермен танысуына мүмкіндік береді. Кітапхана қызметкерлерімен бірге оқырман клубтарын құрып, талқылау кештерін өткізу арқылы сабақтан тыс уақытта да оқу сауаттылығын дамытуға үлес қосуға болады. Жоспарлы жұмысты жүйелі рефлексиямен бекіту аса маңызды, яғни әр оқушы өз оқылым дағдысының қай қырынан өсіп-дамығанын байқап, келесі мақсаттарын анықтай алады.

Қорытындылай келе, мұғалімнің дұрыс бағыт-бағдар беруі, мотивтендіруі мен ынталандыруы нәтижесінде оқушылар тек қазақ тілінде еркін оқып, түсініп қана қоймай, өз пікірін шебер жеткізе алатын, жазу мәдениеті жоғары, шығармашылықпен айналысуға даяр тұлға ретінде қалыптасады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. «Оқу сауаттылығы бойынша әдістемелік нұсқаулық». – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2020.

2. Жалпы білім беретін мектептерге арналған оқу-әдістемелік құралдар. «Мәтінмен жұмыс: талдау және түсіну әдістері». – Алматы: «Мектеп» баспасы, 2019.



3. OECD PISA зерттеулері. «Оқу сауаттылығының деңгейін анықтау әдістемесі». – Париж: OECD Publishing, 2018.
4. Ақпарат дереккөзі: <https://aqzhelken.kazgazeta.kz/news/34204>
5. Ақпарат дереккөзі: Медиа және ақпараттық сауат. / П. Банников, Т. Соколова, О. Гороховский. – Алматы: «MediaNet» 2021.

МОДЕЛИРОВАНИЕ УЧЕБНОЙ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ПРИМЕРЕ КОСТАНАЙСКОГО СТРОИТЕЛЬНОГО КОЛЛЕДЖА

*Терновая Ольга Валерьевна,
заместитель директора
по научно-методической работе,
преподаватель специальных дисциплин
КГКП «Костанайский строительный колледж»
Управления образования акимата Костанайской области*

Повышение качества образования – одна из приоритетных задач, стоящая перед организациями технического и профессионального образования Республики Казахстан. В колледжах области продолжается работа по расширению академической самостоятельности, совершенствованию и обновлению образовательных программ, где планируется предусмотреть модули, направленные на развитие ключевых гибких навыков (soft skills).

Эффективность работы организации образования напрямую зависит не только от содержания образовательных программ, но и от профессионализма педагогов, их способности к применению современных образовательных и инновационных технологий для эффективного использования в учебно-воспитательном процессе, использованию нестандартных решений для повышения качества, доступности и эффективности образования. Согласно Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023-2029 годы ключевым



ориентиром системы образования на ближайшие семь лет станет создание в организациях образования условий для того, чтобы не только поднимать уровень образованности человека, но и создать атмосферу, которая будет способствовать формированию высоконравственной и всесторонне развитой личности, обладающей ключевыми компетенциями выпускника, способного реализовать творческий потенциал в динамичных социально-экономических условиях, как в собственных жизненных интересах, так и в интересах казахстанского общества. Представленные в Концепции новые траектории развития образования будут основываться на модели педагогической поддержки обучающегося, где педагог выступает фасилитатором образовательного процесса, позволяя обучающемуся самостоятельно познавать мир, раскрывать собственный потенциал и приобретать знания с учетом личных интересов и потребностей [1].

Исходя из поставленных задач перед техническим и профессиональным образованием, мы в нашем исследовании решаем проблему развития творческой активности обучающихся строительного колледжа средствами проектной деятельности.

Под творческой активностью обучающихся строительного колледжа мы будем понимать деятельно-преобразовательное состояние личности, характеризующееся проявлением инициативы, потребности и способности обучающихся к освоению знаний и умений необходимых в проектной деятельности, желанием нарабатывать проектный опыт, самостоятельно ставить задачи, успешно реализуя их в проектной деятельности, адекватно оценивая процесс и результат этой деятельности, успешно используя при этом предметные знания и умения.

Процесс развития у обучающихся творческой активности средствами проектной деятельности определяется реализацией комплекса следующих педагогических условий.

Первое педагогическое условие предполагало знакомство обучающихся с сущностью, содержанием и этапами проектной деятельности, способствующими формированию их творческой активности.

Теоретической основой данного условия является системный подход. Данное условие означает, что интенсивность развития



творческой активности обучающихся, профессиональной, творческой их самостоятельности повышается с помощью внедрения проектной деятельности, освоенной в системе: будущий специалист еще в процессе профессионального обучения знакомится с сущностью, содержанием, этапами проектной деятельности, средствами интенсификации творческой деятельности и поиска новых идей, эвристическими методами поиска научных решений [2].

Инновационный компонент проектной деятельности в колледже реализуется через «Проектный офис», включающий в себя BIM лабораторию, Центр цифровых разработок, созданных для выполнения конкретных функций, связанных с разработкой и внедрением новых идей и проектов обучающихся колледжа. Сегодня одним из активно развивающихся направлений в колледже является геймификация. Колледж ведет подготовку по специальностям строительно-технического профиля «Строительство и эксплуатация зданий и сооружений», «Архитектура», «Монтаж и эксплуатация оборудования и систем газоснабжения». Подготовка высококвалифицированных специалистов данного профиля осуществляется через использование BIM-технологий, что в настоящее время является цифровым прорывом в области проектирования и строительства.

BIM-технологии включают в себя информационное моделирование и являются не только инструментом для создания виртуального 3D здания и цифровых чертежей, но и процессом и способом совместной работы обучающихся с информацией объекта строительства, которой можно пользоваться на всех этапах жизненного цикла здания. Коллектив колледжа ориентирован на внедрение BIM-технологий в учебный процесс, которые предоставили возможность трехмерного моделирования элементов здания и плоского черчения элементов оформления, создания пользовательских объектов, организации совместной работы над проектом, начиная от концепции и заканчивая выпуском рабочих чертежей и спецификаций обучающимся, будущим техникам-строителям, техникам-проектировщикам, дизайнерам. Под руководством преподавателей специальных дисциплин обучающиеся колледжа работают в программных комплексах Autodesk Revit,



Autodesk AutoCAD, ArchiCAD, 3ds MAX и Lumian Autodesk Revit, реализующих принцип информационного моделирования зданий.

Второе педагогическое условие направлено на включение обучающихся в коллективную, групповую и индивидуальную проектную деятельность с выходом на реальный практический результат – реализуется посредством деятельностного подхода [4].

Проектная деятельность дает возможность обучающимся делать что-то интересное коллективно, в группе или индивидуально, максимально используя свои возможности. Для включения обучающихся в проектную деятельность необходимо, на наш взгляд, систематически ставить обучающихся в реальные, производственные условия, которые позволили бы им упражняться в том или ином виде профессиональной деятельности [3]. Мы считаем, что этим целям и служат активные методы обучения профессиональным творческим умениям и навыкам: проектный метод, проблемное изложение, коллаборативное обучение, методы развития критического мышления, метод проблемно-диалогового обучения и др.

В колледже внедрена практика «сквозного проектирования». К примеру, будущие техники-строители выполняют курсовые работы по формирующим дисциплинам профессиональных модулей «Конструкции зданий и сооружений», «Основы расчета строительных конструкций», «Технология и организация строительно-монтажного производства», «Основы рыночной экономики» для одного строящегося объекта, что позволяет выполнить дипломный проект, интегрируя ранее выполненные курсовые, внося только изменения и дополнения. Данная система «сквозного» выполнения дипломного проектирования является хорошим преимуществом для возможности внедрения BIM-технологий в учебный процесс, так как студенты на протяжении всего обучения разрабатывают и изучают проект одного объекта на большинстве его стадиях проектирования и строительства. В ходе проектирования студенты нацелены на создание проектов, содержащих 3D модель здания, к примеру, для архитектурного раздела, вместо привычных плоских чертежей и проектов на бумаге. Большой акцент колледж делает на подготовку практико-ориентированных проектов по заказу социальных партнеров: городского отдела архитектуры, ТОО «БК Строй». Отдельные



проекты студентов в последующем социальные партнеры воплощают в жизнь.

Третье педагогическое условие предполагает вовлечение обучающихся в рефлексивно-оценочную деятельность хода и результатов проектной деятельности и основывается на рефлексивном подходе. Основными особенностями рефлексивного подхода, применительно к процессу развития творческой активности обучающихся средствами проектной деятельности, являются: понимание сущности, содержания и этапов проектной деятельности; целеполагание, то есть прогноз содержания предполагаемой деятельности; самоанализ деятельности, осознание принятия решения [3].

В колледже функционирует «Центр цифровых разработок», где под руководством педагогов-наставников студенты ведут разработку проектов по заказу предприятий региона, направленных на улучшение качества жизни граждан. Помимо цифровых проектов в колледже на сегодняшний день активно применяется технология геймификации, которая позволяет использовать игровые методы в неигровых ситуациях с целью повышения мотивации и вовлеченности к обучению.

Таким образом, проектная деятельность в колледже является результатом генерирования и успешной апробации новых идей, появляющихся в результате эффективной управляемой деятельности в контексте модернизации системы ТиПО. Реализуя педагогические условия, мы значительно улучшили показатели уровней развития творческой активности обучающихся средствами проектной деятельности.

Специально организованная деятельность педагогов обеспечивает организацию образовательного процесса, которая способствует развитию мотивационно-потребностной, когнитивно-познавательной, деятельностно-творческой и рефлексивной сферы личности обучающихся, развитию у них творческой активности в проектной деятельности. Однако, подобная работа должна носить не эпизодический характер, а быть регулярной и систематической.



Список использованных литератур:

1. Информационно-правовая система нормативных правовых актов Республики Казахстан Әділет: Об утверждении Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023–2029 годы. Постановление Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года № 249. – Электрон. дан. – Министерство юстиции РК. – [Электронный ресурс]: // Режим доступа: URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000249>. – Загл. с экрана (дата обращения: 10.01.2025).
2. Касимова И.Д., Юревич С.Н., Минаева О.И., Расторгуева Е.С. Комплекс условий для развития у дошкольников элементов технического творчества в рамках образовательного технопарка // В сборнике: Мир детства и образование Сборник материалов XI Международной научно-практической конференции. 2017. С. 280-283.
3. Касимова И.Д., Минаева О.И., Расторгуева Е.С., Юревич С.Н. Повышение квалификации педагогов ДОО на базе ресурсного центра // Мир детства и образование: Сборник материалов XII Международной научно-практической конференции. 2018. С. 130-134.
4. Юревич С.Н. Методы и формы подготовки учителя к творчеству в процессе повышения квалификации// Научное обеспечение системы повышения квалификации кадров. 2011. № 1 (6). С. 64-67.



БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ - БІЛІМ САПАСЫН ЖЕТІЛДІРУДІҢ НЕГІЗГІ БАҒДАРЫ

*Уристимбаева Лиана Маратовна,
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Федоров ауданы білім бөлімінің Ыбырай Алтынсарин
атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ
бастауыш сынып мұғалімі*

Қазіргі заманғы мектептің маңызды міндеттерінің бірі – функционалды сауатты тұлғаларды қалыптастыру. Осыдан сәл бұрын жазуды және оқуды білетіндер сауатты адамдар деп есептелетін. Ал біздің қазіргі әлемде «сауаттылық» ұғымына неғұрлым кең және терең қарайды.

Сауаттылық – бұл адамға үздіксіз оқып, жаңаны игеруге, әлемдік және ұлттық мәдениеттің байлықтарына қол жеткізуге және сол арқылы өзінің ішкі әлемін кеңейтуге мүмкіндік беретін базалық оқу құзыреті. Адамның сыртқы ортамен қарым-қатынас жасауға және онда барынша тез бейімделуге және жұмыс істеуге функционалды сауаттылығы көмектеседі. Ал функционалды сауаттылықтың негізін біз бастауыш мектепте қалауымыз керек. Сабақ барысында менің қарапайым тапсырмаларымды орындай отырып, біз пазл - функционалды сауаттылықтың компоненттерін құрамыз. Яғни, біз бірлескен қызметіміздің өнімін аламыз.

Функционалды сауаттылықтың базалық дағдысы оқу сауаттылығы болып табылады. Қазіргі қоғамда ақпаратпен жұмыс істей білу (ең алдымен оқу) табыстың міндетті шартына айналады. Бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын арттыру мақсатында өз тәжірибемде «Сауаттылық әлемінде» бағдарламасын құрастырып және оны қолданып келемін.

Оқу сауаттылығы – оқушылардың жазба мәтіндерді түсінуі және қолдануы, мәтін барысында ой-толғауы, жаңа білім игерудегі әдіс-тәсілдерді қолдануы, әлеуметтік ортаға бейімделуі арқылы жүзеге асырылады. Сондықтан осы курстың мақсаты мен мазмұнын осы бағыт бойынша құрастырылды. Осыған орай оқушылардың бойына



ұлттық құндылықтарды, сана - сезімді қалыптастырып, өз туған өлкесінен шыққан ұлылардың ұлағатты сөздерін жадында сақтап, артына маржандай жыр шумақтарын қалдырған ұлы бабаларымыздың өлеңдерін, жырларын, шешендік сөздерін, толғауларын оқып тану, білім алу барысында креативті ойлау, сыни ойлау қабілеттерін арттыру авторлық бағдарламаның мақсаты мен міндеттерін құрастыруға негіз болып отыр.

Оқу сауаттылығын дамытуға, әсіресе бастауыш мектепте аса назар аудару қажет. Бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын қалыптастыру жөніндегі жұмыс тәсілдері өте алуан түрлі. Оларды сауатты пайдалану және мұғалімнің өзін де, балаларды да дұрыс ынталандыру МЖМБС толығымен сәйкес келетін бастауыш мектеп бітірушісін тәрбиелеуге мүмкіндік береді. Авторлық бағдарлама өзара пікір таластыруға, өзінің пікірін дәлелдеуді үйрету, топ ішінде белсенді тілдік қатынас орнату, проблеманы өздігінен шешуге ұмтылу, шығармашылық жұмыстарды орындауға үйрену, тапсырмада берілген сұрақтарға жауап іздеп, өзіндік пікір айтуға дағдыландыру, ауызша сөйлеу дағдылары жетіліп, мәтін құрастыру біліктері, ойларын логикалық түрде жүйелей алу ұстанымдарын дамыту, функционалдық сауаттылығын арттыру секілді міндеттерді көздейді. Қолданыстағы бағдарламалармен салыстырғанда, осы бағдарламаға енгізілген жаңа түсініктемені қалпына келтіру мақсатында ұсынылған авторлық бағдарлама жаңартылған білім мазмұнына негізделіп типтік - үлгілі бағдарлама мақсаттарына сүйене отырып құрастырылған. Бағдарламаның ғылымилығы – оның жаңа білім беру парадигмасы философиясына, әдіснамасына, психологиясына және педагогикалық ғылым мен практиканың соңғы жетістіктеріне сәйкес әзірленген.

Оқыту барысында жағдаяттық тапсырмалардың тиімділігін атап өтуге болады: өтілген жаңа сөздердің есте сақталуына жағдаяттық тапсырманың орны ерекше, жағдаяттық тапсырмаларды орындауда оқытушы бағыт беруші ғана бола алады, үйренуші рөлінен кейіпкер рөліне енгендіктен, шынайы өмірге ең жоғары сөйлеу мүмкіншілігімен жақындауға, қате жібермеуге тырысады (кейде бірінің қатесін бірі жөндеп жатады), ең бастысы қазақ тілінде қарым-қатынасқа түсе алатынына өзіне сене алады, тілді үйренуге және



сөйлеуге, түсінуге және пікірлесуге тәуекел жасайды, тілдік коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастырып, тілді үйренуге деген қызығушылығы артады, ауызекі сөйлеу стилі арқылы күнделікті өмірде отбасы мүшелерімен, досымен, танысымен, қоғамдық ортада дәрігермен, сатушымен, жүргізушімен, т.б. кәсіп иелерімен үйде, жұмыста, көшеде, базарда, емханада тілдік қарым-қатынасқа түсе алады.

Сабақ барысында оқу сауаттылығын дамытуға ықпал ететін нысандар мен әдістерге - топтық жұмыс нысаны, жұмыстың ойын нысаны, шығармашылық тапсырмалар, тест тапсырмалары, практикалық жұмыс, рөлдік және іскерлік ойындар, зерттеу қызметі қолданылады. Оқу сауаттылығының мәні тұлғаның оқу-жаттығу қызметін өз бетінше жүзеге асыру қабілетінен, сондай-ақ өмірдің түрлі салаларында өмірлік міндеттердің кең ауқымын шешу үшін өмірде үнемі игерілетін барлық білім, білік және дағдыларды қолданудан тұрады. Осылайша, сабақтарымда оқытудың әртүрлі тәсілдерін пайдалану білім алушылардың өз бетінше ойлау, талдау, материалды таңдау, жаңа жағдайда бағдарлау, өмірлік кеңістікте практикалық міндеттерді шешу үшін қызмет тәсілдерін табу дағдыларын дамыту үшін қажетті жағдайлар жасайды. Бұл оқушылардың оқу, жалпы функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға ықпал етеді. «Шеңберге кір», «Адамның сұлбасы», «Байланыс», «Иә-жоқ», «Есектің терісі», «Есеп беру», «Жемістермен атысамыз», «Дене шынықтыру», «Балауыз таяқша», «Хат жазу», «Доп», «Жалған немесе шындық», «Төсеніш» сияқты ойындардың мақсаты өзін-өзі бағалауды көтеру, басқалармен қарым-қатынаста кедергілерді жоюға арналған. Бұл қасиеттер оқу сауаттылығының дамуына өз септігін тигізеді.

Бағдарлама оқу жылына 34 сағатқа құрылған. Орфографияға кіріспе - 3 сағат, мәтін - 4 сағат, дыбыс - 4 сағат, сөз және оның мағынасы - 6 сағат, сөз құрамы - 5 сағат, сөйлем - 4 сағат, сөйлем мүшелері - 3 сағат, сөз таптары - 5 сағатқа арналған күнтізбелік тақырыптық жоспарлары, күнделікті жұмыс жасауға арналған қысқа мерзімді жоспарлар ұсынылды.

Бағдарлама оқушыларда білім, білік, дағдыларды қалыптастыру ғана емес, жеке тұлғасын дамыту және тәрбиелеу, балалардың



психофизиологиялық және әлеуметтік денсаулығын сақтау, білім беру процесінің экономикалық, экологиялық, этнопедагогикалық, психологиялық бағыттылығын қамтамасыз ету, білім беру мазмұнының гуманистік, интеграциялық және инновациялық тәсілдерге сәйкестігін қамтамасыз ету, ғылым талаптарына сәйкестікті қамтамасыз ету (проблеманың болуы, ғылыми гипотеза, проблеманы гипотетикалық шешу, ғылыми негізделген зерттеу жүргізу, зерттеу нәтижелерін зерттеу алдында алынған мәліметтермен салыстыру) бағыттарын қамтиды.

Сабақ барысында тілдің ауызша/ жазбаша түрі туралы тапсырмаларды орындайды. Орфографиялық тәртіпті сақтауға дағдыланады. Бастауыш сыныптарда өзекті мәселелердің бірі көркем жазу дағдысы қалыптасады. Қазіргі таңда оқушы күнделікті өмірде алған білімдерін қолдана білу керектігі бәрімізге мәлім. Оқу сауаттылығы бойынша ұсынылатын мәтіндермен жұмыс жасау дағдылары қалыптасады. Сонымен қатар мәтін бойынша тапсырмаларды орындау, салыстырмалы талдау жасауды үйренеді. Сөйлемдегі сөздерге сұрақ қою, сұрақ арқылы сөйлемдегі сөздердің байланысын таба білуге арналған тапсырмаларды орындай алады.

Жоғарыда аталған бағдарламаны тәжірибеге енгізу барысында қазақстандық патриотизм мен азаматтық жауапкершілік негізінде, сыйластық, бірлескен жұмыс, ашықтық, білімі мықты, қарым-қатынас қабілеті, тәртібі қалыптасқан, кеңейтілген дағдыларды меңгерген: білімді функционалдық және шығармашылық қолдану, сыни ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану, әртүрлі коммуникация түрлерін қолдану, оның ішінде тілдік дағдыларды меңгеру, топта және жеке жұмыс жасау, жұптық жұмыстарды орындай білу, алған білімдерін жинақтап, әртүрлі мәселелерді шешуде қолдану икемділіктерін дамыту, тест тапсырмалары мен әртүрлі байқаулардағы тапсырмаларды орындау нәтижелері, оларды орындау кезінде оқушылар өз бетінше орындай ма, жоқ па сол тұсы анықталады, оқушының өз ойын айта білу қабілетінің артуы мүмкін нәтижелерге қол жеткізуге көмектеседі.

Жоғарыда айтылғандардың барлығы оқушылардың қазіргі қоғамда толыққанды жұмыс істеуі үшін қажетті қасиеттерді



қалыптастыруға мүмкіндік беретін табыстың бір формуласы екенін есте сақтайық. Оқушылар бәсекеге қабілетті, функционалды сауатты тұлға болып тәрбиелеп шығару - біздің қолымызда. Осы жұмыс жолында аянбай еңбек етейік!

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Бастауыш мектепте білім сапасын арттырудың кешенді жолдары», Ақтөбе. 2004.
2. Н.Ж.Құрманова, Н.А.Тойбазарова, Ұ.К.Тоғайбаева. Диктанттар жинағы. Ақтөбе – 2006 жыл.
3. Жыл – он екі ай. Балаларға арналған журналдар.
4. Бастауыш сыныптарға арналған. Қазақ тілі оқулықтары. 2010 -2012 жыл.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

*Шакимова Алтынай Тулеутаевна,
учитель русского языка и литературы
КГУ «Шилинская общеобразовательная школа
отдела образования Наурзумского района»
Управления образования акимата
Костанайской области*

Современные технологии играют неотъемлемую роль в современной системе образования, внося значительный вклад в разнообразие и эффективность учебного процесса. Хочу предложить применение в своей практической деятельности искусственного интеллекта (ИИ) на уроках русского языка и литературы, что открывает, на мой взгляд, новые возможности для эффективного и увлекательного обучения. Вот несколько идей, которые можно использовать в образовательном процессе:

1. Использование чат-ботов и ИИ-ассистентов.



Описание: создайте чат-бот на основе ИИ, который будет помогать ученикам анализировать тексты, задавать вопросы по произведениям и давать подсказки по написанию сочинений.

Пример урока: разбор произведения А.С. Пушкина «Капитанская дочка» в 9 классе.

Описание: учитель предлагает ученикам задать вопросы чат-боту, который выступает в роли эксперта по произведению.

Например,

«Почему Гринёв решил поехать к Пугачёву?»

«Какое значение имеет эпиграф в повести?»

Как работает: чат-бот анализирует вопрос и дает развернутый ответ, опираясь на текст произведения. Он может также задавать ученикам наводящие вопросы, помогая им глубже понять содержание и подтекст.

Результат: ученики лучше понимают текст, учатся формулировать вопросы и развивают критическое мышление.

2. Персонализированные упражнения на основе ИИ.

Пример урока: упражнения по орфографии и пунктуации в 7 классе.

Описание: ученикам предлагается пройти тест на ИИ-платформе. Система анализирует ошибки и предлагает упражнения, адаптированные к индивидуальному уровню ученика.

Например, ученик часто ошибается в написании слов с приставками «пре-» и «при». Система создает задания именно на эту тему. Другой ученик делает ошибки в употреблении мягкого знака после шипящих — ИИ предлагает ему упражнения на эту тему.

Результат: повышение качества выполнения упражнений и рост уровня грамотности благодаря индивидуализированному подходу.

3. Создание буктрейлеров с использованием ИИ.

Пример создания буктрейлера к произведению Чингиза Айтматова «Легенда о рогатой матери-оленихе» (роман «Белый пароход») 9 класс.

Цель: создание буктрейлера для повышения интереса к чтению произведения и развития навыков анализа художественного текста.

Этапы работы:



1. Подготовительный этап: обсуждение произведения: учитель знакомит учеников с основными событиями романа «Белый пароход». Уделяется внимание легенде о рогатой матери-оленихе, её роли в повествовании и символическому значению. Ученики обсуждают ключевые темы произведения: конфликт человека и природы, судьба народа, одиночество и мечты.

2. Планирование буктрейлера: составление сценария.

1. Вступление. Короткое введение, представляющее роман. Например: «Чингиз Айтматов — великий киргизский писатель, рассказывающий о судьбе мальчика, его мечтах и поисках истины в суровом мире взрослых».

2. Основная часть. Краткий пересказ легенды о матери-оленихе и её связь с судьбой главного героя — мальчика, который мечтает встретить «белый пароход».

3. Кульминация. Показ сцены, где мальчик представляет себя на спине рогатой матери-оленихи, уносящей его в безопасное место, подальше от жестокого мира.

4. Заключение. Финальный кадр с цитатой из произведения, например: «Рогатая мать-олениха спасает тех, кто верит в чудо...»

3. Создание визуального контента с использованием ИИ.

Подбор изображений и видео: используйте ИИ-платформы для подбора картинок и видеороликов, изображающих природу Киргизии: горы, леса, реки, а также сцены с оленихой и мальчиком. Можно воспользоваться генератором изображений для создания образа рогатой матери-оленихи — мифологического существа с мягким взглядом и большими рогами, символизирующего защиту и надежду.

Звуковое сопровождение: фоновая музыка должна быть спокойной, создающей атмосферу природы и мечтаний мальчика. Используйте национальные мелодии, напоминающие звучание киргизской комузовой музыки. Для легенды можно записать голосовое сопровождение, зачитывая её фрагменты. Текст легенды лучше прочитать медленно и выразительно, чтобы передать её сакральность и мифологический характер.

4. Монтаж буктрейлера

Примерный сценарий видеоряда:



1. Начальные кадры: пейзажи Киргизии: горы, озера, леса. Тихий звук горного ветра и журчание реки.

2. Легенда о рогатой матери-оленихе: Появляется изображение оленихи в лесу. Голос за кадром рассказывает легенду: «Давным-давно, когда люди еще жили в гармонии с природой, рогатая мать-олениха приходила к людям, чтобы защитить их детей...».

3. Сцены из романа. Показываются сцены, где мальчик сидит у реки, смотрит вдаль, мечтая о «белом пароходе». Кадры с его дедушкой, рассказывающим легенду.

4. Кульминация. Мальчик представляет себя на спине оленихи. Показана сцена, где он закрывает глаза и улыбается, чувствуя себя в безопасности.

5. Финал. Появляется цитата из романа на фоне пейзажа с закатом: «Мечты детства — это единственное, что дарует нам надежду...». Завершающий аккорд национальной музыки.

5. Показ и обсуждение буктрейлера. После создания буктрейлера покажите его классу и проведите обсуждение:

Какие чувства вызвал буктрейлер?

Какие символы и образы были наиболее запоминающимися?

Захотелось ли прочитать произведение после просмотра буктрейлера?

Как буктрейлер помогает лучше понять идею произведения?

Инструменты и ресурсы:

- видеоредакторы: Movavi, iMovie, Adobe Premiere Pro;
- генератор изображений: DALL-E, Midjourney (для создания изображений матери-оленихи);
- музыка и звуки: AudioJungle, Epidemic Sound (для подбора фоновой музыки и звуков природы);
- голосовое сопровождение: используйте голосовые синтезаторы или попросите учеников записать голос за кадром.

Буктрейлер станет отличным финальным проектом по изучению произведения, поможет развить у учеников навыки анализа, работы с текстом и мультимедиа, а также повысит интерес к чтению.

4. Анализ письменных работ с помощью ИИ.



Пример урока: написание сочинения по теме «В чем заключается конфликт поколений?» по рассказу К. Паустовского «Телеграмма» в 9 классе.

Описание: после написания сочинения ученики загружают текст на ИИ-платформу, которая анализирует его и предлагает улучшения: исправление грамматических и орфографических ошибок, советы по улучшению структуры текста, рекомендации по стилю: замена клише и усиление аргументов.

Результат: ученики получают обратную связь по своей работе, учатся редактировать тексты и улучшают свои навыки письма.

5. ИИ-генераторы идей для сочинений и эссе.

Пример урока: написание эссе по теме «Проблема человеческого выбора» в 11 классе.

Описание: ученики вводят тему эссе в ИИ-инструмент, система предлагает различные идеи и аргументы для раскрытия темы. Например,

Идея 1. Анализ выбора Родиона Раскольникова в романе «Преступление и наказание» Ф. Достоевского.

Идея 2. Пример из фильма «Интерстеллар» — выбор главного героя между семьей и спасением человечества.

Результат: учащиеся получают помощь в нахождении идей, что упрощает процесс написания эссе и развивает креативное мышление.

6. Создание аудиокниг и подкастов с помощью ИИ.

Создание подкаста по произведению Марка Гелприна «Свеча горела» для 6 класса.

Цель проекта: создание подкаста для изучения произведения Марка Гелприна «Свеча горела», развитие навыков анализа текста, развитие устной речи, а также использование современных цифровых технологий в обучении.

Подкаст — это аудиозапись или серия записей, в которых ведущие обсуждают интересные темы, проводят интервью или делятся мнениями. В данном проекте подкаст поможет школьникам лучше понять и обсудить произведение «Свеча горела», раскрыть его смысл и обсудить важные вопросы.

Этапы создания подкаста

1. Подготовительный этап: знакомство с произведением.



Учитель читает вместе с учениками рассказ Марка Гелприна «Свеча горела».

Обсуждение содержания: кто главные герои, что происходит в рассказе, какие темы затрагиваются (свет и тьма, символика свечи, одиночество и надежда).

Учитель задаёт вопросы:

- Что символизирует горящая свеча?
- Почему она важна для главного героя?
- Какое настроение создаёт автор с помощью образа свечи?

2. Планирование подкаста.

Определение структуры подкаста:

Вступление: знакомство с произведением и краткий пересказ сюжета (1-2 минуты).

Основная часть: обсуждение символики свечи, темы одиночества и надежды, рассказ о впечатлениях учеников (5-7 минут).

Заключение: выводы и рекомендации для читателей, которые еще не знакомы с рассказом (1-2 минуты).

Распределение ролей: один ученик будет ведущим подкаста, который знакомит слушателей с произведением и задаёт вопросы. Несколько учеников будут выступать в роли участников дискуссии, делиться своими мыслями и анализировать текст. Один ученик может прочесть вслух ключевые фрагменты рассказа для создания эмоционального фона.

3. Запись подкаста. Используемые инструменты.

Для записи подкаста можно использовать смартфон, диктофон или программы на компьютере (например, Audacity или GarageBand). Убедитесь, что место записи тихое, чтобы фоновый шум не мешал восприятию.

Пример начала подкаста: Здравствуйте, дорогие слушатели! Сегодня мы поговорим о замечательном рассказе Марка Гелприна "Свеча горела". Это трогательная история, в которой простая горящая свеча становится символом надежды и света в темноте. Давайте обсудим, почему этот рассказ так важен и что он может нам рассказать о человеческих чувствах.



Вставка цитат из произведения: один из учеников может прочитать отрывок: «Свеча горела, освещая маленькую комнату, и её свет был последним островком тепла и уюта в холодной зимней ночи».

Обсуждение символики:

Ведущий: «Как вы думаете, почему автор выбрал именно свечу в качестве символа?»

Ученик 1: «Мне кажется, что свеча символизирует надежду и тепло, особенно в такой мрачной и холодной обстановке, как в рассказе».

Ученик 2: «А я думаю, что свеча — это символ самого героя, который одинок, но продолжает светить и дарить свет другим».

4. Монтаж подкаста. Вставьте музыкальные переходы между частями подкаста, чтобы создать атмосферу. Добавьте звуки: например, треск огня или шум ветра, чтобы усилить впечатление от рассказа. Обрежьте лишние паузы и фрагменты с ошибками.

5. Публикация и обсуждение подкаста. Подкаст можно выложить на школьном сайте или поделиться ссылкой в мессенджерах с одноклассниками и родителями.

После прослушивания подкаста проведите обсуждение в классе:

- Что нового узнали из подкаста?
- Было ли интересно слушать мнения одноклассников?
- Что можно улучшить в следующем выпуске подкаста?

Создание подкаста поможет ученикам лучше понять и проанализировать произведение, развить навыки устной речи, работы в команде и использования современных технологий. Такой формат позволяет сделать урок литературы более интересным и интерактивным, а также стимулирует творческое мышление.

7. Использование ИИ в ролевых играх и дебатах.

Пример урока: дебаты по теме «Прав ли Раскольников, убив старушку-процентщицу?» по роману «Преступление и наказание» в 10 классе.

Описание. ИИ выступает в роли оппонента в дебатах или в роли одного из персонажей произведения, задавая вопросы ученикам и отстаивая свою позицию.



Как работает. Ученики вступают в диалог с ИИ, который задает вопросы от имени героя и пытается защитить его точку зрения, например, оправдывает поступки Раскольникова.

Результат: улучшение навыков аргументации и анализа текста.

8. Адаптация текстов для инклюзивного образования с помощью ИИ.

Пример урока: чтение и анализ рассказа Л. Толстого «После бала» в 7 классе.

Описание: ИИ-платформа автоматически упрощает текст, выделяет ключевые фрагменты и добавляет пояснения к сложным словам и фразам. Это помогает ученикам с особыми образовательными потребностями понять произведение.

Результат: повышение доступности литературных текстов и улучшение понимания учащимися с разными уровнями подготовки.

9. Виртуальные литературные экскурсии с ИИ-гидом.

Пример урока: виртуальная экскурсия по Москве времен А.С.Пушкина в 9 классе.

Описание: ученики отправляются в виртуальное путешествие по Москве XIX века с помощью ИИ-гидов, которые рассказывают о местах, связанных с жизнью и творчеством Пушкина.

Как работает: ИИ использует исторические данные и текст произведений для создания интерактивного рассказа. Например, рассказывает о дуэли Пушкина и показывает место, где происходили события.

Результат: глубокое погружение в исторический контекст и усиление интереса к литературе.

Здесь я хочу привести примеры некоторых сервисов, которые могут быть полезными для внедрения виртуальных экскурсий и визуализации в обучение литературе:

1. Google Arts & Culture (Искусство и культура от Google)

Сервис предоставляет виртуальные экскурсии по литературным местам, музеям и домам знаменитых писателей. Возможность изучения художественных произведений и исторических контекстов, связанных с литературой.

2. StoryMapJS.



Позволяет создавать интерактивные карты событий литературных произведений. Учащиеся могут путешествовать по важным местам в книге и изучать контекст каждого события.

3. ThingLink.

Позволяет создавать интерактивные изображения с дополнительными вложенными материалами, такими как тексты, аудио и видео. Используется для создания визуализаций сцен из литературных произведений.

4. Metaverse.

Платформа для создания собственных виртуальных миров и интерактивных историй. Применение в создании виртуальных сцен и персонажей из литературных произведений.

5. Virtual Reality (VR) Platforms.

Использование VR-платформ, таких как Google Cardboard или Oculus, для создания полноценных виртуальных мирах на основе литературных произведений.

6. YouTube VR.

Видео-контент в виртуальной реальности, созданный на основе литературных произведений. Возможность погружения в обстановку и сюжет литературных произведений.

Интеграция этих сервисов может сделать процесс обучения русскому языку и литературе более увлекательным, визуально насыщенным и доступным для учеников.

Таким образом, интеграция современных технологий на уроках русского языка и литературы обогащает образовательный процесс, делая его более интерактивным, инновационным и соответствующим потребностям современного обучающегося.

Преимущества интеграции технологий в образовательный процесс для учителя русского языка и литературы выражаются в разнообразных возможностях, содействующих более эффективному и интересному обучению.

Во-первых, технологии способствуют повышению мотивации учащихся. Использование интерактивных методик, мультимедийных ресурсов и образовательных приложений делает процесс обучения более привлекательным и соответствующим современным стандартам визуальной презентации информации. Литературные произведе-



ния можно представить в виде мультимедийных презентаций, что способствует более глубокому восприятию материала.

Во-вторых, технологии позволяют проводить индивидуализацию образовательного процесса. Онлайн-ресурсы и платформы предоставляют учителям возможность адаптировать материал под уровень каждого ученика. Это особенно актуально в обучении литературе, где каждый ученик может исследовать интересующие его темы и авторов, углубляясь в литературный мир согласно собственным интересам и темпу.

Третье преимущество заключается в улучшении коммуникации и взаимодействия в классе. Современные коммуникационные инструменты позволяют учащимся обсуждать пройденные темы, делиться своими впечатлениями и анализом, что в свою очередь, несомненно, улучшит их уровень знания русского языка. Это создает благоприятную обстановку для обмена идеями, обсуждения текстов и формирования русской коммуникативной компетенции.

Таким образом, технологии в обучении русскому языку и литературе не только делают процесс обучения более современным, но и обогащают опыт учеников, предоставляя им возможность более глубокого восприятия и анализа русского языка. Акцент на интерактивности, индивидуализации и коммуникации содействует формированию грамотных и литературно образованных личностей.

Существует множество успешных педагогических практик, внедряющих технологии в обучение русскому языку и литературе. Вот несколько примеров:

1. Использование блогов для литературных обсуждений.

Некоторые учителя литературы создают блоги, где ученики могут публиковать свои рецензии на произведения, обсуждать литературные тенденции и выражать свои мысли по поводу прочитанного. Это способствует развитию критического мышления, письменных навыков и способности аргументации.

2. Использование образовательных платформ для индивидуализации обучения:

Учителя русского языка могут использовать образовательные платформы, такие как Google Classroom, для предоставления индивидуализированных заданий и материалов. Ученики могут работать в



своим темпе, получая дополнительные материалы или задания, соответствующие их уровню подготовки.

3. Электронные портфолио для отслеживания прогресса:

Учителя могут внедрять электронные портфолио, где ученики сохраняют свои литературные анализы, эссе и творческие работы. Это не только помогает отслеживать прогресс в языковых навыках, но и развивает у учеников ответственность за свое обучение.

4. Организация виртуальных литературных кружков:

Виртуальные литературные кружки через видеоконференции могут стать отличным инструментом для обсуждения произведений, обмена идеями и создания сообщества учащихся, увлеченных литературой.

5. Применение мультимедийных ресурсов для обучения грамоте:

Учителя русского языка могут использовать мультимедийные ресурсы, такие как интерактивные уроки и онлайн-грамматические тесты, чтобы сделать процесс обучения грамоте более интересным и доступным.

6. Проекты с использованием цифровых инструментов:

Ученики могут создавать цифровые проекты, такие как веб-сайты, видеопрезентации или аудиофрагменты, для демонстрации своего понимания литературных произведений. Это способствует творческому подходу к изучению литературы.

Эти примеры успешных педагогических практик демонстрируют, как интеграция технологий может обогатить процесс обучения русскому языку и литературе, делая его более увлекательным и эффективным для учеников.

В заключение, рассмотрев интеграцию технологий в обучение русскому языку и литературе, можно утверждать, что это не только неизбежное, но и крайне ценное направление современного образования. Результаты ряда успешных педагогических практик подчеркнули значимость технологий в формировании более интересного, индивидуализированного и эффективного образовательного процесса.

Стратегии для успешной интеграции технологий в обучение русскому языку и литературе могут включать в себя разработку интерактивных уроков, использование образовательных платформ для



индивидуализации обучения, организацию виртуальных литературных кружков и активное внедрение мультимедийных ресурсов для обучения грамоте.

Однако, чтобы обеспечить устойчивое и эффективное внедрение технологий в образование, важно также обращать внимание на подготовку педагогического персонала. Специализированные курсы и тренинги помогут учителям освоить современные образовательные технологии, а также развить навыки их эффективного использования в учебном процессе.

Перспективы развития в этой области обнадеживают. С развитием технологий, таких как искусственный интеллект, виртуальная реальность и онлайн-образование, открываются новые горизонты для создания более интерактивных и инновационных методов обучения. Дальнейшие шаги для улучшения образовательного процесса с использованием современных технологий включают в себя разработку более специализированных образовательных платформ, поддержку педагогов в внедрении инноваций и создание стандартов качества в области образовательных технологий.

Таким образом, интеграция технологий в обучение русскому языку и литературе – это не только вызов современности, но и возможность сделать образование более доступным, интересным и эффективным для каждого ученика. При правильном использовании технологий в образовании мы можем вдохновить новые поколения на знание, развивая их языковые и литературные навыки для успешного вступления в современный мир.

Рекомендации:

1. Используйте ИИ для генерации идей сочинений и рефератов
2. Применяйте ИИ для создания интерактивных упражнений
3. Развивайте критическое мышление с помощью ИИ-анализаторов текста
4. Создавайте подкасты и буктрейлеры с помощью ИИ
5. Применяйте ИИ для персонализированного обучения

Список использованной литературы:

1. Чугунова Н. П. Информационные технологии на уроках русского языка и литературы как средство повышения внутренней мотивации школьников //Инфо-Стратегия 2011: Общество. Государство.



Образование: Сборник материалов конференции. – Самара, 2011.–184 с. – 2012. – С. 99.

2. Юдина О. Н. Современные образовательные технологии на уроках русского языка и литературы //Обучение русскому языку и на русском языке: проблемы и перспективы. – 2020. – С. 193-196.

3. Астафьева О. А., Колоскова Т. А., Башкирова И. А. Прогрессивные образовательные методики на уроках русского языка как средство повышения качества образования //Научный прорыв 2023. – 2023. – С. 53-56.

4. Марисеева И. В. Использование цифровых технологий на уроках русского языка и литературы //Психолого-педагогическое сопровождение образовательного процесса. – 2022. – С. 426-431.